

“Jeg røyker aldri foran barna!”

*En kvalitativ studie av rekreasjonell
cannabisbruk blant mødre*

Dace Sveen

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2011

Forord

Da har jeg skrevet oppgaven min ferdig! Det føles godt, men samtidig også rart. Dette året har gått utrolig fort. Jeg har opplevd både nedturer og oppturer i skriveperioden, men det har vært et spennende og ikke minst et lærerikt år. Det er dermed mange jeg ønsker å takke.

Først og fremst vil jeg takke mine informanter som ville dele med sine erfaringer og historier. Jeg håper de føler seg rettferdig behandlet og er tilfreds med måten jeg har brukt deres fortellinger på i min analyse.

En stor takk rettes til min hovedveileder Sveinung Sandberg for givende veiledningstimer, for alle faglige ideer og tips til oppgaven, konstruktiv kritikk og ikke minst positive tilbakemeldinger som gjorde det spennende å jobbe med denne oppgaven. Jeg vil også takke min biveileder Willy Pedersen som også ga meg nyttige ideer om empiriske og teoretiske vinklinger i skriveprosessen. I tillegg vil jeg si takk for innspillene og ideene til mine medstudenter fra gruppen vi jobbet i – David, Ola, Anders og Aleksander.

Tusen takk til min familie for tålmodighet, spesielt til sønnen min Nicklas som jeg vet har gledet seg mye til jeg ble ferdig med denne oppgaven. Jeg vil også si takk til familien Larsen for barnepass. Til sist, og ikke minst, vil jeg si takk til mine venner som støttet og oppmuntret meg underveis, blant annet vil jeg takke Trine Lise som ofte har vært min moralske støtte gjennom dette året, og helt på slutten vil jeg si en stor og viktig tusen takk til Sidrah som alltid har vært der for meg gjennom årene på Blindern!

Sandvika, juni 2011

Dace Sveen

Sammendrag

Temaet for denne masteroppgaven er rekreasjonell cannabisbruk blant mødre i Norge.

Oppgaven er en kvalitativ studie av åtte kvinner som kan sies å være rekreasjonelle brukere, det vil si brukere som begrenser cannabisrøyking til fritiden, til avslapping og hygge.

Datainnsamlingsmetoden som er brukt er semi-strukturert intervju.

Hovedfokuset mitt er å belyse tre likestilte hovedproblemstillinger:

- Hvilke regulerende sosiale normer forholder mødre seg til når de røyker cannabis?
- Hvilke underliggende motiver har kvinner med barn for røyking av cannabis?
- Hvordan rettferdiggjør og nøytraliserer kvinner sin bruk av rusmiddelet?

I oppgaven tar jeg utgangspunkt i informantenes fortellinger om måten de bruker cannabis på. Hovedproblemstillingene har jeg forsøkt å utrede gjennom tre analysekapitler.

I utvalget mitt er det gjennomgående fire normer som kan sies å være viktigst i reguleringen av cannabisbruk. I tråd med både et normsosiologisk og rammeteoretisk perspektiv finner jeg at bruken styres av at man har barn. Selv om kvinner forholder seg til noen generelle cannabisritualer, utvikler de egne normer avhengig av rammen (situasjonen) de er i. Kvinner ønsker mer kontroll, og dermed reduserer de bruken kun til fritiden – i helgene, på reiser. Rammene “cannabisrøyker” og “morsrolle” lar seg ikke forene. I tillegg ønsker kvinner mer hemmelighet for ikke å vekke oppsikt rundt sin bruk, der blant annet måten å anskaffe stoffet på er av betydning.

I oppgaven går jeg dypere inn på kvinners motiver for cannabisrøyking. Selv om kvinner beskriver rusopplevelsen som “deilig”, er dette kun en av de åpenbare grunnene for hvorfor de røyker. I kvinners fortellinger finner jeg en undertone av det jeg velger å tolke som underskudds- og overskuddsprosjekter. Underskuddsprosjektet går ut på at man røyker når man er lei av hverdagens stress og utfordringer, mens overskuddsprosjektet handler om det å ha energi til overs til “lek” og kreativitet. Disse er dog kun idealtyper for hvordan jeg mener mine informanter røyker cannabis. Selv om noen av mine informantere framstillinger lener seg mot den eller den andre idealtypen, finnes det strategier som alle kan dra veksler på. Ulike situasjoner kan bli preget av det ene eller det andre prosjektet.

I analysen av hvordan kvinner legitimerer og rettferdiggjør cannabisbruk, finner jeg at de har hovedsakelig tre strategier. De sammenligner cannabis med alkohol og mener at farene ved cannabis er mindre, til tross for at cannabis er et illegalt rusmiddel. På den andre siden refererer de til alkoholnormer når de skal illustrere for eksempel hvordan styrken på jointene de røyker kan sammenlignes med det å drikke en god vin. Det er også gjennomgående at informanter distanserer seg i forhold til misbrukere, og de vil også understreke egen evne til å håndtere risikofylte situasjoner, i motsetning til for eksempel misbrukere som de ser på som mer sårbare personer uten selvkontroll. To av mine informanter forklarer og rettferdiggjør sin bruk ved å ta utgangspunkt i deres religion islam, der det er et strengere forbud mot alkohol enn mot cannabis. Til slutt tar jeg for meg spenningen mellom informantenes ønske om å være både normal og opprørsk på samme tid, noe som også kan vurderes som en måte å legitimere cannabisbruken på.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Presentasjon av tema	1
1.2	Problemstilling.....	2
1.3	Teoretiske perspektiver og relevant litteratur	3
	Normer	3
	Motiver for cannab isrøyking	5
	Nøytraliseringsteknikker	6
1.4	Oppgavens oppbygning	8
2	Metode og informantutvalg	9
2.1	Innledning	9
2.2	Datainnsamling	11
2.3	Rekruttering av informanter	12
2.4	Presentasjon av utvalget	14
2.5	Gjennomføring av intervjuer	15
2.6	Intervju kvalitet.....	17
2.7	Etiske spørsmål.....	20
2.8	Et kritisk blikk på metoden.....	21
2.9	Sammenfattende kommentar	21
3	Sosiale normer som begrenser bruk	23
3.1	Innledning	23
3.2	Cannabis røykes sammen med andre.....	24
3.3	Mer kontroll og redusert bruk.....	29
3.4	Cannabis skal ikke røykes foran barn.....	33
3.5	Økt hemmelighold	37
3.6	Sammenfattende kommentar	41
4	Underskudd og overskudd.....	43
4.1	Innledning	43
4.2	Underskuddsprosjekt	44
4.3	Overskuddsprosjektet	49
4.4	Hva er prosjektene uttrykk for?	53
4.5	Sammenfattende kommentar	56

5	Rettferdiggjøring og nøytralisering	57
5.1	Innledning	57
5.2	Sammenligning med alkohol	58
5.3	Et skille mellom brukere og misbrukere.....	62
5.4	Betydning av selvkontroll.....	65
5.5	Religion som legitimering	68
5.6	Normalitet eller opprør?	70
5.7	Sammenfattende kommentar	73
6	Avslutning	75
6.1	Mødre og bruk av cannabis	75
	Regulerende sosiale normer	75
	Underliggende motiver.....	77
	Rettferdiggjøringer og nøytraliseringer.....	78
6.2	Sammenhengen mellom normer, motiver og legitimeringer	79
6.3	Spørsmål til videre forskning	81
	Litteraturliste	82

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Jeg er ikke avhengig. Alle vil kanskje si det, men jeg er jo ikke det. Hvis jeg er det, så er alle vennene mine tunge alkoholmisbrukere og narkomane (ler) ("Alisha", 34 år).

Bruk av cannabis¹ er et omdiskutert tema. I media den siste tiden har legalisering vært en av de sentrale spørsmålene. Argumentene som trekkes fram er ulike. De som er for legalisering av cannabis, mener blant annet at det kan være lindrende for visse helseplager, et eksempel er organisasjonen NORMAL (organisasjonen for benyttelse av cannabisplanten, www.normal.no). Andre mener at cannabis er et mindre farlig rusmiddel enn alkohol, som allerede er legalisert i Norge. De som er imot legalisering, er oftest opptatt av de negative konsekvensene cannabisbruk kan medføre, som for eksempel psykiske problemer, angst og konsentrasjonssvikt, og ikke sjelden refererer man til marginaliserte brukere for å illustrere de negative konsekvensene av å bruke cannabis. For eksempel uttrykte daværende leder for KrFU at cannabis kunne være inngangsporten til tunge narkotiske stoffer (VGs reportasje, 11.10.2008).

Basert på forskning og litteratur om cannabisbruk har jeg, i likhet med Pedersen, kommet fram til at cannabis ofte blir forbundet med ungdomstid, studenttilværelse og den tiden da man er uten barn (Pedersen 2006). Noe av den siste forskningen som er gjort i Norge, viser at det også finnes en del voksne brukere, og fokuset har ligget mest på menn (Sandberg og

¹ Cannabis er en generell betegnelse for ulike preparater fremstilt av planten *Cannabis sativa* som botanikere plasserer i hampfamilien. Det er en gruppe rusmidler som inneholder den psykoaktive substansen tetrahydrocannabinol (THC). Cannabis er et av verdens mest brukte rusmidler, og bare alkohol og nikotin er mer brukt. De vanligste formene for cannabis er hasj og marihuana, og det forekommer også cannabisolje. Fremstilling og omsetning av cannabis er forbudt i de fleste land, inklusive Norge. Siden 1960-tallet har bruken av cannabis økt i de utviklede landene i Nord-Amerika, Vest-Europa og Australia (http://www.who.int/substance_abuse/facts/cannabis/en). I Norge er det mest bruk av hasj, som tar mindre plass å smugle enn marihuana, men det er lettere å produsere marihuana (Sandberg og Pedersen 2010: 18). I de siste årene har en stor andel blitt produsert av de europeiske landene, også i Norge. Noen ganger i profesjonelle drivhus, andre mer på en hobbybasis i vinduskarmer (Sandberg og Pedersen 2010: 18).

Pedersen 2010). Jeg ønsket å undersøke temaet cannabis nærmere, men da med utgangspunkt i voksne brukere. Mye av rusmiddelforskningen dreier seg også om alkoholbruk. Nyere forskning har vist at kvinners alkoholbruk har økt og ligner mønsteret for alkoholbruk blant menn. Kvinners alkoholbruk er i dag blitt mer synlig i det sosiale utelivet og i samfunnet generelt (Frønes og Brusdal 2000, Duckert 2003).

Av sosiologiske og samfunnsmessige grunner er det dermed interessant å undersøke kvinners cannabisbruk. Nærmere bestemt vil jeg fokusere på mødres bruk av rusmiddelet, da mødre er en gruppe som det er forsket lite på, og det kan tenkes at barn og familieliv begrenser cannabisbruken. Dette kan bidra til at de vil være enda mer ”usynlige” på et felt som i utgangspunktet er ulovlig. Siden alkohol er blitt mer akseptert blant kvinner og alkohol brukes mer åpent, vil jeg forsøke å få et innblikk i hvordan kvinner organiserer bruken av et rusmiddel som er illegalt.

Som vi også har sett, blir rusmidler ofte forbundet med problembruk. I mitt tilfelle var jeg interessert i å undersøke bruk av cannabis blant mødre som kan sies å leve et konvensjonelt familieliv, og som er tilsynelatende velfungerende individer. Det kan tenkes at cannabisbruk er mer tabubelagt etter at man er blitt mor, med tanke på å bli sett på som en dårlig mor, og hvor åpne føler kvinner egentlig at de kan være om sine røykevaner? Disse var kun noen av mange spørsmål som gjorde meg nysgjerrig for å studere dette feltet.

1.2 Problemstilling

Temaet for masteroppgaven er rekreasjonell cannabisbruk blant mødre i Norge. Før jeg startet med datainnsamlingen, visste jeg lite om rekreasjonell cannabisbruk blant kvinner, særlig mødre. Dette var et ukjent felt, selv om jeg var kjent med foreliggende forskning på cannabisbrukere både i Norge og utlandet, valgte jeg å ha et så åpent blikk for dette fenomenet som mulig. Som en overordnet problemstilling hadde jeg spørsmålet om hvordan kvinner med barn organiserer cannabisrøyking, hvordan de eventuelt beskytter seg selv fra å bli tatt av andre, og hvordan de beskytter sine barn. Men under intervjuarbeidet begynte jeg å ane tre temaer som viste seg å være gjennomgående i alle intervjuer jeg gjennomførte. Ut ifra disse utkrystalliserte det seg tre underproblemstillinger som min framstilling er sentrert rundt. Stikkordmessig kan man si at de tre gjennomgående temaene hovedsakelig dreide seg om normer, motiver og nøytralisering (rettferdiggjøring) knyttet til deres bruk av cannabis.

Dermed var jeg interessert i å belyse denne overordnede problemstillingen med utgangspunkt i følgende hovedspørsmål:

- Hvilke regulerende sosiale normer forholder mødre seg til når de røyker cannabis?
- Hvilke underliggende motiver har kvinner med barn for røyking av cannabis?
- Hvordan rettferdiggjør og nøytraliserer kvinner sin bruk av rusmiddelet?

1.3 Teoretiske perspektiver og relevant litteratur

I oppgaven tar jeg utgangspunkt i det empiriske materialet. Dog er det ikke slik at jeg lar empirien tale for seg selv. Datamaterialet i oppgaven drøftes i forhold til ulike teoretiske perspektiver og begreper som antyder mulige tolkningsretninger, og som dermed også fungerer som guider i møte med empirien. Siden jeg har tre likestilte hovedproblemstillinger, har jeg tenkt å foreta en kort gjennomgang av teori og empiri tett knyttet opp til disse tre hovedspørsmålene. Samtidig vil jeg påpeke at jeg vil gå dypere i disse retningene i oppgavens analysekapitler.

Normer

Et av mine interesseområder i denne oppgaven er å undersøke hvilke normer eller regler som styrer kvinners bruk av cannabis. I tråd med generell sosiologisk normteori tilsier sosiale normer hvordan noe skal eller ikke skal gjøres, og individer forholder seg til sosiale normer i de fleste situasjoner, inkludert bruk av rusmidler (Skog 2006: 16, 19, Hauge 2009: 19, 29). Reglene ligger til grunn for hva som er passende og ikke passende i ulike situasjoner. Det finnes både formelle og uformelle normer. Formelle sosiale normer tilsier hvordan en skal forholde seg, for eksempel til det norske lovverket, og disse angår alle i samfunnet, mens uformelle lover gjelder mer for private og begrensede sammenhenger. Siden cannabisbruk er ulovlig i Norge, og de fleste kjenner til dette forbudet, finner vi likevel folk som bruker rusmiddelet. Spørsmålet er om brukerne av ulovlige rusmidler også utvikler normer for bruk av cannabis, på lik linje med for eksempel alkohol (Hauge 2009: 29)?

Rekreasjonell bruk defineres som bruk knyttet til avslapping og hygge i fritiden (Hathaway 2004, Sandberg og Pedersen 2010: 57). Noen foreliggende studier viser at cannabisbrukere er opptatt av å regulere bruken, samt at det finnes visse grunnleggende ritualer for bruk av

stoffet. Sveinung Sandberg og Willy Pedersen (2010) fant i sin studie at et av de mest grunnleggende ritualene blant cannabisrøykere siden cannabis ble introdusert i Norge på 1960-tallet, er at cannabis skal deles med andre, at det skal være sosialt. I studien fant også forskerne at det i tillegg finnes visse gjennomgående ritualer knyttet til kjøp og anskaffelse av stoffet. Siden cannabis er ulovlig, er det ofte slik at man kjøper stoffet fra en venn som selv er en dealer,² eller via noen venner som kjenner en dealer (Sandberg og Pedersen 2010: 11). Sharon Rödner (2006) studerte integrerte cannabisrøykere i Sverige, og hennes informanter var opptatt av å skille mellom anledninger når det passet eller ikke passet å røyke. For eksempel kunne ikke jobb og studier forenes med cannabisrøyking (Rödner 2006). Andrew D. Hathaway (2004) sin studie fra Canada retter oppmerksomhet mot hvordan cannabisbrukere håndterer risiko og stigma som ikke sjelden knyttes til bruk av illegale rusmidler. Hans funn var blant annet at man styrer bruken også i form av at man kan regulere styrken på jointene³ og dermed få kontroll over den. Slik Hathaway fant, er cannabisrøyking for det meste forbeholdt private sammenhenger, eller skjult fra ikke-brukere (Hathaway 2004: 567– 68). Norman E. Zinberg (1984) som har studert rekreasjonelle heroinbrukere, hevder at bruk av rusmidler har en tendens til å variere med ens liv, status og ikke minst geografiske plassering.

Hvordan er dette blant mine informanter? Gitt at mine informanter forholder seg til visse regler som er med på å styre deres bruk av cannabis, er det da slik at disse kan vurderes på linje med de overnevnte studiene, eller er det slik at kvinner som røyker cannabis også utvikler noen andre regler? Siden det angår mødre, bør det ikke utelukkes at deres bruk også kan analyseres i lys av deres livssituasjon. Et av spørsmålene kan være om deres bruk påvirkes av at de er mødre, og om de eventuelt skiller, slik vi ser Rödner (2006) finner i sin studie, mellom ulike situasjoner når det passer eller ikke passer å røyke cannabis?

I tillegg til generell normteori er jeg dermed også interessert i å undersøke om mine informanter eventuelt skiller mellom ulike situasjonsspesifikke normer og rammer i tråd med Erving Goffmans (1974) rammeteori som åpner for å studere sosiale relasjoner og situasjoner. Rammen kan forstås som en definisjon av en situasjon, og en person befinner seg alltid i et sett med kontekstuelle rammer som henger sammen med mange andre rammer. Ifølge Dag Album (1996) som også har anvendt Goffmans rammeteori i sin studie av pasienters samvær

² Dealer – en person som er involvert i kjøp av salg av noe, for eksempel cannabis, som i min oppgave (<http://www.thefreedictionary.com/dealer>).

³ Joint – en rullet sigarett med cannabis (hasj eller marihuana), ofte blandet ut med tobakk (<http://www.thefreedictionary.com/joint>).

på sykehus, forutsetter rammene at menneskene tenker over hvilken situasjon de er i, siden rammen setter standarder for hvordan det er normalt og passende å oppføre seg eller ikke (Album 1996: 22). Kan det for eksempel være slik at kvinner skiller mellom en situasjon der de er mødre og en situasjon der de er cannabisrøykere?

Motiver for cannabisrøyking

Den andre av oppgavens problemstillinger går ut på å avdekke hvilke motiver mine informanter har for cannabisrøyking. Ifølge Sandberg og Pedersen (2010) kan motivene være ulike, men oftest handler det om rekreasjonell bruk knyttet til fritiden. Siden cannabis regnes som et avslappende rusmiddel, brukes den ikke sjelden også for bedre kreativitet og innsikt. Dette er et rusmiddel som i tillegg blir brukt i forbindelse med selvmedisinering. Noen bruker stoffet for å håndtere fysiske plager, andre for å takle psykiske tilstander som for eksempel depresjon. Det er vanlig at brukerne først utvikler et fortrolig forhold til stoffets symbolske mening, og gradvis begynner å forstå sin bruk innenfor det som forskerne kaller en medisinsk cannabisdiskurs (Sandberg og Pedersen 2010: 57).

For å se nærmere på noen studier av motiver for bruk av rusmidler, vil jeg blant annet trekke fram Fanny Duckert (2003) sin studie av kvinners alkoholbruk. Basert på sitt arbeid har Duckert kartlagt det hun kaller for “kvinnedrikkemønstre”, og viser at kvinner drikker alkohol av ulike grunner, alt fra at man drikker fordi man opplever for mye stress til at man har for mye fritid, eller fordi man er sammen med sine venner og alkohol er blitt en del av bildet. Mitt spørsmål er i hvor stor grad “kvinnedrikkemønstre” kan overføres til mine funn? Osborne og Fogel (2008) har utført en studie i Canada der hensikten var å forstå motiver for rekreasjonell cannabisbruk blant voksne, og de fant at folks rekreasjonelle bruk kan ha ulike underliggende motiver. For noen kan dette være en virkelighetsflukt, et behov for “some time off”, mens for andre kan dette heller øke kreativiteten (Osborne og Fogel 2008: 550, 555). Lignende finner også Hathaway (2004) i sin studie. Noen av hans informanter røyker for å slappe av og for å komme seg vekk fra en stresset verden, samtidig påpeker de at bruken skal kontrolleres, og det er viktig at man ikke bruker rusmiddelet som den eneste utvei av sine problemer (Hathaway 2004: 573).

Jock Young (1971) har et annet perspektiv på motiver for cannabisrøyking. Han beskriver hippie- og boheminspirert ungdomskultur, og i sin teoretiske analyse anvender han blant annet begrepet “play” som går ut på at en tillater seg å være leken i sin fritid. Poenget til

Young er at man trer ut av den virkelige verden og strekker sine handlinger utover de økonomiske begrensninger man har. Dette kan minne om den frie leken man kjenner fra barndommen (Young 1971: 129–131). Spørsmålet er hvilke motiver som ligger til grunn for mine informanter? I hvor stor grad kan disse eventuelt analyseres i tråd med de overnevnte perspektivene, og er det mulig å se noen tendenser som kan sies å være spesifikke for mitt utvalg?

Nøytraliseringsteknikker

Den tredje og siste problemstillingen min går ut på hvordan kvinner nøytraliserer og rettferdiggjør cannabisrøyking som kan innebære risiko både med tanke på at det er et illegalt rusmiddel, og at rusbruk kan føre til misbruk og avhengighet. For å rasjonalisere og rettferdiggjøre handlingene sine kan man utvikle hva Sykes og Matza (1957) kaller for nøytraliseringsteknikker. Nøytraliseringen kan blant annet skje ved at individet bruker nøytraliserende termer for å ufarliggjøre sin bruk, ser seg selv som et offer eller hevder at handlingen er gal i lys av omstendighetene. Patrick Peretti-Watel (2003) har videreført Sykes og Matza sin teori og presentert risikofornektelsesstrategier (techniques of risk denial), som ifølge ham er bedre egnet til å forklare måter dagens cannabisrøykere rettferdiggjør sin bruk av stoffet på. Peretti-Watel foreslår, basert på hans studie av cannabisbruk blant fransk ungdom, tre nøytraliseringsteknikker som blir anvendt i legitimeringen av deres bruk (Peretti-Watel 2003: 27). En av risikofornektelsesstrategiene er “comparison between risks” som går ut på at en sammenligner egen risiko med tilsvarende risiko som allerede er godt akseptert av folk flest. For eksempel kan en sammenligne cannabis med alkohol som er et lovlig rusmiddel, men som likevel er kjent for å være helseskadelig, og som påvirker ens atferd (Peretti-Watel 2003: 28, 30). En annen måte å fornekte risiko på kan være “scapegoating”, der en skiller mellom seg selv eller “oss” (safe people) og “dem” (risky people). “Dem” refererer ofte til en avvikende minoritet. For eksempel kan rekreasjonelle cannabisbrukere i sine framstillinger ønske å skape et skille mellom heroinmisbrukere som “dem” for å understreke forskjellen i bruksmønstre, avhengighetsgrader og brukskonsekvenser (Peretti-Watel 2003: 27, 31). “Self-confidence” er den tredje av nøytraliseringsteknikker Peretti-Watel foreslår. Den går ut på at man skiller seg selv fra “anonyme” andre fordi man mener man kan stole på sin personlige evne til å unngå eller kontrollere risikofylte handlinger eller situasjoner. En bilfører som kjører daglig vil muligens mene at han eller hun er flinkere å kjøre bil enn en gjennomsnittsbilist, og dermed ikke vil havne i bilulykker like lett som andre som ikke kjører

daglig. Lignende kan det også være blant cannabisbrukere. En cannabisrøyker vil understreke sin egen evne til å håndtere bruken, og se på for eksempel rusavhengige som personer som mangler selvkontroll (Peretti-Wetel 2003: 28). Disse tre risikofornektelsesstrategier kan overlappe hverandre. For det første kan individer gå fra den ene til den andre typen. For det andre kan man bruke flere risikofornektelsesstrategier samtidig: I det en sammenligner ulike typer risiko, og ser en for eksempel også etter syndebukker (scapegoats), det vil si “dem” (Peretti-Wetel 2003: 28–29).

Hammerlsey mfl. (2001) og Rödner (2006) finner noe av det samme som Peretti-Wetel i sin forskning. Rekreasjonelle brukere er opptatt av å skille mellom seg selv og “dem” som ikke er i stand til å kontrollere sin bruk. Samtidig er en av påstandene at toleransen for bruk av cannabis har økt, men denne toleransen kan ikke bli sett på som en universell toleranse siden det alltid vil være noen som vil se på cannabisrøykere som avvikende personer (Hammerlsey mfl. 2001: 137, 142).

Hvor opptatt er mine informanter av å rettferdiggjøre sin bruk av cannabis, er et av spørsmålene. Bruker kvinner eventuelt noen av disse overnevnte nøytraliseringsstrategiene? Har de kanskje i tillegg noen andre rettferdiggjørende strategier for cannabisrøyking?

En diskusjon som pågår blant forskere er om cannabis blir normalisert eller nøytralisert? Parker mfl. (1998) hevder at det har foregått en normalisering av cannabis. Stoffet er utbredt, og bruken synes å være akseptert i store deler av befolkningen, selv blant “streite” ungdommer som ikke selv er brukere. Ifølge Cromwell og Thurman (2003) blir ofte utsagn som “alle bruker det” brukt for å legitimere bruken. Shiner (2009), derimot, er kritisk til disse påstandene om normalisering, og mener det heller har foregått en gradvis endring, men det er fortsatt slik at man finner elementer av det subkulturelle i røykernes fortellinger. Sandberg og Pedersen (2010) sier seg enig, og finner at cannabis kultur fortsatt preges av elementer av det subkulturelle, blant annet hvordan man lærer å røyke cannabis og oppleve rusen, slik Howard Becker (1963) har beskrevet, og Young (1971) sine beskrivelser av hippie- og bohemininspirert ungdomskultur. Spørsmålet er om mine informanter normaliserer sin bruk av cannabis? Gitt at de gjør det, i hvor stor grad skjer det? Eller er det heller slik at kvinners erfaringer og fortellinger bør fortolkes som uttrykk for subkultur og annerledeshet?

1.4 Oppgavens oppbygning

I kapittel to gjør jeg rede for mine metodiske valg og de ulike trinn i forskningsprosessen. Jeg fokuserer på kvalitativ metode som forskningsmetode, og ut ifra det presenterer jeg datainnsamlingsmetoden som i mitt tilfelle er semistrukturert intervju. Jeg gir også innblikk i mitt møte med informantene, utfordringer knyttet til rekruttering av informanter, samt at jeg tar for meg noen forskningsetiske spørsmål.

Deretter følger tredje kapittel, som er et av oppgavens tre analysekapitler. Her forsøker jeg å gjøre rede for hvilke normer mine informanter forholder seg til i reguleringen av cannabisrøyking. I analysen av dette bruker jeg begrepet “sosial norm” som en guide i forståelsen av hva en norm er og hvordan den fungerer, samt at jeg trekker inn Goffman sin rammeteori i forståelsen av situasjoner der disse normene kvinner forholder seg til gjelder.

I kapittel fire tar jeg for meg analysen av informantenes latente motiver for cannabisbruk. Der skiller jeg mellom to idealtyper: underskudds- og overskuddsprosjektet, men disse må ikke ses på som enten-eller-kategorier. I forståelsen av dette tar jeg hovedsakelig utgangspunkt i empiri fra foreliggende forskning, og jeg trekker inn funn om alkoholbruk blant kvinner.

I det femte og siste analysekapittelet tar jeg for meg spørsmålet om hvordan kvinner legitimerer og nøytraliserer sin bruk. Mitt utgangspunkt er å avdekke deres metoder for å rettferdiggjøre bruk av et rusmiddel som i utgangspunktet er illegalt, og ikke sjelden forbindes med ulike stereotyper. I dette kapittelet tar jeg først utgangspunkt i Peretti-Watel sitt teoretiske perspektiv og ser dette i lys av hans nøytraliseringsteori, samtidig som jeg introduserer risikofornektelsesstrategier jeg finner blant mine informanter, og som kan sies å være spesifikke for mitt utvalg.

Til slutt er det en oppsummering hvor jeg trekker sammen trådene fra analysen, og kommer med noen forslag til videre forskning. Oppsummeringen ser jeg i lys av de teoretiske perspektivene jeg har valgt for min masteroppgave.

2 Metode og informantutvalg

2.1 Innledning

Det første steget i oppgaven var å foreta en del metodiske valg. Siden målet mitt var å generere ny kunnskap om hvordan mødre organiserer sin bruk av cannabis, det vil si røyking av enten marihuana eller hasj, valgte jeg en kvalitativ tilnærming i denne oppgaven. Ifølge Widerberg (2001) er kvalitativ forskning innholdssøkende, og har som formål å klargjøre et ”fenomens” karakter eller egenskap(er) (Widerberg 2001: 15). Kvalitativ metode er derfor godt egnet til å fange opp hvor forskjellig mennesker opplever sin egen bruk av cannabis. Det er flere datainnsamlingsmetoder en kan anvende i kvalitative studier, som for eksempel observasjon, tekstanalyse og intervju. I mitt prosjekt valgte jeg intervju som datainnsamlingsmetode. Intervju bærer preg av en dialog der forskeren benytter en samtaleform for å få frem personers muntlige opplysninger, fortellinger og forståelse rundt et gitt tema (Widerberg 2001: 16). Mitt mål var nemlig å få frem mødres egen forståelse av deres erfaringer, sosiologiske spenninger og det mødrene legger vekt på i sine individuelle fortellinger.

Mer presist valgte jeg dermed semistrukturerte eller delvis strukturerte dybdeintervjuer. Jeg benyttet meg av en overordnet intervjuguide i intervjusituasjoner, men samtidig var jeg fleksibel med hensyn til å endre på rekkefølgen av spørsmålene eller bringe inn nye temaer under en samtale (Johannessen mfl. 2006: 135; 137).

Semistrukturerte intervjuer ga meg fleksibilitet til å stille utdypende spørsmål avhengig av den informasjonen informantene ga meg. Fordelen av å ha visse faste spørsmål var at jeg hadde gruppert dem i temaer, og intervjuguiden var betryggende å ha med tanke på at jeg kunne sikre meg at jeg hadde fått dekket de temaene jeg var interessert i å belyse. Temaene hadde i utgangspunktet en bestemt rekkefølge, men ikke sjelden ble denne rekkefølgen endret dersom informanten brakte et nytt tema på banen. Temaene ble tatt opp i den rekkefølgen som falt naturlig for informanten.

Det positive ved faste spørsmål var at jeg kunne fange opp svarene som kunne sammenlignes. Delvis strukturerte intervjuer gir en god balanse mellom standardisering og fleksibilitet (Johannessen 2006: 139).

Intervjuene kan foretas på ulike måter, de to mest utbredte er enten ansikt-til-ansikt-intervju eller telefonintervju. Ifølge Jacobsen (2000: 131) er det lettere å gjennomføre en god, åpen samtale ved personlig intervju enn et telefonintervju. Ansikt-til-ansikt-intervju viser seg å være mer fruktbar i intervjusituasjoner der det er snakk om følsomme tema. Den mest sannsynlige grunnen er at det er enklere for to personer å oppnå personlig kontakt når de er ansikt til ansikt. Det skapes lettere et klima for fortrolighet og tillit (Frey og Oishi 1995 referert i Jacobsen 2000: 131).

Ansikt-til-ansikt-intervjuer gir også en mulighet til å fange opp informantens kroppsspråk, stemmeleie, samt stillhet som etter min mening også kan ha betydning i analysen av deres erfaringer og forståelsen av fenomenet – organisering av cannabisbruk. Samtidig lar en intervjusituasjon der intervjuer og informanten sitter fysisk overfor hverandre, forskeren fornemme hvor langt han/hun kan og bør gå, for eksempel i å utdype ytterligere noen av svarene. Det gir en mulighet til å se når intervjuobjektet føler seg komfortabelt eller ikke ønsker å snakke mer om et tema. På den andre siden kan faren være at intervjueren ”trår over en grense” som gjør at informanten lukker seg og dermed blir dårligere informasjonskilde (Jacobsen 2000: 131).

Hvordan samtalen utvikler seg avhenger i stor grad av hvordan den som intervjuer kan føre intervjuet, hans/hennes evne til å komme i kontakt med andre mennesker. Det handler også om det som foregår mellom to mennesker som sitter og snakker om et gitt tema (Fog 2004: 21). Selve intervjuet er en levende prosess der alt kan skje. De to personene er deltakerne i denne prosessen. Selv om den som intervjuer søker etter gjensidig fortrolighet og åpenhet, er det ifølge Fog en illusjon å tro at man kan få til det (Fog 2004: 25).

Disse to personene – forskeren og informanten – er i et ikke gjensidig forhold i en profesjonell sammenheng som skal brukes til noe. Forskeren er interessert i å få fram forståelse av et fenomen, og det kan også bli slik at forskeren i løpet av en samtale får informanten til å si mer enn han eller hun i utgangspunktet ville ha sagt. Derfor kan man ikke si at et intervju bare er en prosess der det framskaffes informasjon eller kunnskap, det er også et mellommenneskelig forhold der makt og avmakt kommer inn. Det er dermed i tillegg et

moralsk forhold, der det handler om en legitimering, for i og med informantene blir frivillig med på et intervju, går det også en grense for hvor pågående en forsker kan være (Fog 2004: 26–27, Johannessen mfl. 2006: 141–142). Den informasjonen som kommer ut av intervjuet, er avhengig av relasjonen mellom forskeren og informanten (Johannessen mfl. 2006: 141).

Situasjonen eller rammen rundt intervjuet, som først og fremst dreier seg om stedet der intervjuet foregår, er et annet forhold som kan påvirke den informasjonen informanten gir. Å intervju informantene hjemme kan skape en avslappende atmosfære, men det kan bli forstyrret av partneren og/eller barn (Johannessen 2006: 141).

Et tredje forhold som kan påvirke intervjusituasjonene er hvordan intervjueren oppfattes av informanten. Egenskaper som kjønn, alder, etnisitet, oppførsel og utseende (klær) kan skape avstand eller nærhet mellom forsker og informant. Et råd jeg fulgte var ikke å kle meg veldig forskjellig fra den jeg skulle intervju. Intervjuet kan også bli påvirket av intervjuerens usikkerhet, og manglende intervjutrening kan ha en negativ innvirkning på intervjusituasjonen (Johannessen mfl. 2006: 142). Jeg kledde meg i en uformell stil, oppførte meg ydmykt i intervjusituasjoner og holdt mine egne meninger og oppfatninger om temaet stort sett for meg selv. De fleste av informantene ga uttrykk for at de syntes det var positivt at jeg skrev min masteroppgave om cannabis. De oppfattet meg ikke som fordømmende, og jeg fikk følelsen av at jeg klarte å få et tillitsfullt forhold til mine informanter.

2.2 Datainnsamling

Før jeg begynte med rekrutteringen av informanter og selve datainnsamlingen, ønsket jeg å intervju mødre som røykte cannabis, men som falt inn under beskrivelsen ”rekreasjonelle cannabisbrukere”, det vil si ”cannabisbruk som er knyttet til avslapning og hygge, og som ikke er altopplukende for brukeren” (Hathaway 2004, Furan 2006: 10). Samtidig stilte jeg ikke konkrete krav til kvinnenens bruksmønster. Jeg var interessert i å få fram ulike fortellinger, alt fra de som røykte kun få ganger i året til de som hadde et mer regelmessig røykemønster, men som likevel ikke utviklet problematisk bruk. Mitt mål var å fange opp erfaringer om organisering av cannabisrøyking fra mødre som levde tilsynelatende velfungerende liv, og som fullførte sine daglige gjøremål knyttet både til jobb og familie.

Martin Furan (2006) stilte noe strengere krav da han rekrutterte informanter i forbindelse med sitt prosjekt. Han intervjuet også folk som var “rekreasjonelle cannabisbrukere”, men

informantene han var interessert i å rekruttere, måtte bruke cannabis minst én gang i uken i gjennomsnitt og ha brukt stoffet i minst to år (Furan 2006: 25).

I mitt tilfelle stilte jeg ikke slike krav. Siden cannabisbruk er ulovlig i Norge, noe som gjør at cannabisbrukere i en viss grad holder det skjult, samt at det finnes dominerende kulturelle oppfatninger og forventninger til morsrollen, var jeg forberedt på at cannabisbruk kanskje kunne være mer tabubelagt blant mødre enn det kanskje ville ha vært for andre grupper i samfunnet. I tillegg kunne det tenkes at mødre som røykte cannabis, hadde gjort det også før de fikk barn, så jeg var også interessert i å få fram fortellinger om dette. Å stille like strenge krav, slik Furan gjorde i sitt prosjekt, var jeg redd ville begrense meg for mye, til at jeg ikke fikk rekruttert nok informanter.

2.3 Rekruttering av informanter

Som nevnt var jeg forberedt på at rekruttering av informanter – mødre som røyker cannabis – kunne by på utfordringer. Først og fremst var det en utfordring om å få kontakt, for det andre viste potensielle informanter som regel en viss bekymring angående anonymisering. Det var kun én av informantene som ikke var opptatt av anonymisering i det hele tatt, mens de andre var jeg nødt til å overbevise om at jeg har tatt alle de nødvendige hensyn til anonymisering, og at deres personlige opplysninger vil ikke kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven.

Under rekrutteringen av informanter hadde jeg i utgangspunktet tenkt å benytte meg av snøballmetoden. I de fleste informantintervjuene velges informantene ut gjennom strategiske utvalg. Siden forskeren er opptatt av kvaliteten på informasjonen, vil han/hun søke å få intervjuet de personene som har den beste kunnskapen (Holme og Solvang 1991 referert i Halvorsen 2008: 164). I slike sammenhenger anvender man snøballmetoden. Den brukes i studier av sosiale nettverk eller i tilfeller der det er lukkede miljøer, og det er vanskelig å få innpass (Halvorsen 2008: 164).

Snøballmetoden går ut på at det er et utvalg som i utgangspunktet er lite, og som gradvis vokser. Et slikt utvalg formes vanligvis ved at forskeren først etablerer kontakt med en liten gruppe informanter som bes om å rekruttere andre potensielle informanter. Disse informantene velges strategisk, det vil si på bakgrunn av egenskaper eller kvalifikasjoner som er relevante for problemstillingen (Vassenden og Andrews 2007: 152). Et snøballutvalg har dermed ofte karakter av et tilgjengelighetsutvalg, det vil si et utvalg der de forespurte, i de

fleste tilfeller, blir antatt å være villige til å delta (Grønmo 2004, Thaagard 2003 referert i Vassenden og Andrews 2007: 152).

Først tok jeg kontakt med de venner og bekjente jeg på forhånd visste kjente mødre som røykte cannabis, så spurte jeg informantene om de kjente noen andre mødre som røykte cannabis jeg kunne eventuelt komme i kontakt med og intervju. Etter at jeg hadde rekruttert seks informanter på denne måten, vokste ikke snøballen slik jeg hadde tenkt. Til sammen var det fire av alle mødrene jeg kontaktet under rekrutteringsprosessen som ikke ønsket å delta i en slik studie. I mitt prosjekt var dermed snøballsutvelging delvis dekkende. Informanter ble i stor grad rekruttert horisontalt, det vil si at førstegangs kontakter stadig måtte utvides for å kunne komme videre i utvelgelsesprosessen (Vassenden og Andrews 2007: 161).

Jeg hadde etablert kontakt med en liten gruppe informanter, men kun tre av mødrene kjente noen andre mødre som røykte og som jeg fikk rekruttert som informanter. En av de nyrekrutterte informantene mente hun kjente to mødre til som røykte cannabis. Men ingen av de to ville delta. Snøballen rullet ikke, og siden jeg i utgangspunktet hadde bestemt meg for å rekruttere minst åtte mødre som røykte cannabis, var jeg nødt til å finne alternative måter å rekruttere dem på.

Vassenden og Andrews (2007) tar opp problematikken knyttet til snøballutvalg. Selv om snøballutvelgelse er utbredt, finnes det lite refleksjoner rundt denne metoden i vitenskapelige publikasjoner (Biernacki og Waldorf 1981, Browne 2005, Heckathorn 1997 referert i Vassenden og Andrews 2007: 152). Poenget til Vassenden og Andrews er at man ofte kan få inntrykk av at informantene på ”magisk vis rullet inn”, man oppgir kun det totale antall informanter som inngår i studien (Vassenden og Andrews 2007: 152).

En av mine alternative rekrutteringsmetoder var en fellesmelding sendt til et antall av mine venner på min Facebook-side, der jeg skrev at jeg søkte informanter til min masteroppgave. I tillegg til dette hang jeg opp oppslag ved de ulike fakultetene ved Universitetet i Oslo, og sendte e-post til NORMAL. De to sistnevnte metodene ga ingen respons, mens ved hjelp av meldingen sendt ut på Facebook fikk jeg rekruttert tre informanter.

I likhet med Furan (2006) fikk jeg kontakt med de fleste informantene gjennom personer jeg i en viss grad kjenner. Utvalget er etter min mening variert i den grad at mer enn halvparten av informantene ikke kjente hverandre, de var fra ulike områder i Oslo, Akershus og Buskerud.

På den annen side var utvalget overrepresentert av kvinner med høyere utdanning, det vil si minst treårs høyskole- eller universitetsutdanning, mens kun to av informantene hadde utdanning på videregående nivå. Ifølge Vassenden og Andrews er det vanligvis lettere å rekruttere høyt utdannede enn lavt utdannede informanter (Vassenden og Andrews 2007: 160). Det er vanskelig for meg å bekrefte eller avkrefte en slik påstand, men de fleste jeg fikk kontakt med var høyt utdannet, noen sa nei, men de fleste gjerne ville delta i prosjektet. Sveinung Sandberg og Willy Pedersen refererer i sin bok *Cannabiskultur* til tidligere forskning om at de fleste hasjrøykere oftere hadde bakgrunn fra middelklassen (Stangeland og Hauge 1974 referert i Sandberg og Pedersen 2010: 234). Fremdeles er det mange hasjrøykere som beskriver cannabis som middelklassens rusmiddel, selv om empiriske data er tvetydige på akkurat dette punktet (Sandberg og Pedersen 2010: 15).

2.4 Presentasjon av utvalget

Utvalget besto av 8 mødre som røykte cannabis, i alderen fra 29 til 50 år. Informantene kom fra ulike steder, noen var bosatt i Oslo, noen i Akershus og Buskerud. Selv om de fleste jeg snakket med var middelklassekvinner, varierte den sosiale bakgrunnen til informantene noe, seks av informantene har høyere utdanning, det vil si minst treårs høyskole- eller universitetsutdanning. En av informantene var masterstudent ved intervju tidspunktet. To av informantene hadde utdanning på videregående nivå, en av dem utdanning på videregående nivå, yrkesfaglig retning. Seks av kvinnene var i fast arbeid, og hun som var student, jobbet deltid på en kafé ved intervju tidspunktet. To av de fem som var i fast arbeid under intervju tidspunktet, var i barselpermisjon. En av informantene hadde de to siste årene vært uføretrygdet på grunn av kronisk sykdom.

Fire av informantene var gift, en var i et samboerforhold, mens resten var single. Alle kvinnene hadde hovedansvar for sine barn. Alder på barna varierte noe, men de fleste var småbarnsforeldre, det vil si hadde barn som var under seks år. De to eldste informanter hadde barn som var over 18 år. En av dem bodde sammen med sin datter som var myndig, men som fortsatt gikk på videregående skole, mens den andre av de eldste informantene hadde en tenåringsdatter boende hjemme hos henne under intervju tidspunktet, mens de eldste barna hadde flyttet ut.

Informantene hadde ulik erfaring med cannabis. Sju av åtte informanter hadde ingen faste bruksmønstre, noen av dem påpekte at de ikke brukte mye, og at det varierte veldig. Tre av informantene hadde en mer regelmessig bruk, en av fortalte at hennes bruksmønster var påvirket av årstiden: Om sommeren røykte hun minst én gang i uken, og mye sjeldnere eller nesten aldri på vinters tid. Samtidig hadde hun erfaring med det i ca. 15 år. En av kvinnene på 30 fortalte at hun likte å røyke cannabis på søndagsformiddager. Hun foretrakk å røyke på dagen i forbindelse med å rydde noe hjemme eller jobbe med noe kreativt. En av informantene røykte daglig, stort sett en røyk eller joint som hun selv kalte det om kvelden. Resten av informantene beskrev sitt bruksmønster som mer uregelmessig, og ikke sjelden ble det beskrevet som en spontan, men til en viss grad planlagt handling. Planlagt i den grad at det ikke var like enkelt å få tak i stoffet, cannabis selges ikke i dagligvarebutikker, det er ulovlig og man må kjenne noen som har det for å kunne røyke.

Flertallet av informantene ga uttrykk for at de foretrakk cannabis framfor alkohol, og selv om de fortalte at de kunne drikke alkohol i noen tilfeller, var de mer positive til virkningen av cannabis. En av informantene drakk ikke alkohol i det hele tatt, grunnen til det var hennes religion, og cannabisrøyking, slik hun fortalte det, var mindre synd enn bruk av alkohol ville vært.

2.5 Gjennomføring av intervjuer

Som nevnt tidligere er det flere faktorer som kan påvirke informasjonen man får fra informantene.

Intervjuerens opptreden har mye å si, ikke minst evnen til å etablere en tillitsrelasjon med informantene. Som regel vil intervjueren være ukjent for den som blir intervjuet. Dette var også tilfelle med mine informanter. Kun to av informantene kjente jeg litt fra før. Selv om de andre informantene jeg fikk kontakt med var venner av mine venner og bekjente, var de likevel ukjente. Da jeg avtalte intervjuene med mine informanter, var det ikke sjelden jeg fikk følelsen av at jeg brøt inn i deres privatliv, men dette varierte noe fra person til person: Noen var mer positive enn andre til prosjektet mitt. De fleste kom jeg lett i kontakt med. Noe jeg forsto tidlig i datainnsamlingsfasen, var at de informantene jeg rekrutterte via venner som kjente meg godt og som viste de kunne stole på meg, klarte å smitte denne tilliten over på informantene. De informantene jeg rekrutterte via bekjente som ikke kjente meg så godt, var

noe mer skeptiske til meg og mitt prosjekt. Etter å ha tatt kontakt og møtt dem, ble de som regel mer positive og ville gjerne dele sine erfaringer.

Da jeg avtalte intervjuene, lot jeg som regel informantene velge intervjustedet. Viktigst for meg var å la informanten velge et sted der hun kunne føle seg trygg og avslappet. To av intervjuene ble gjennomført hjemme hos informantene. Intervjuene ble ikke forstyrret av noen. Kvinnene var hjemme alene under intervjuet. En av informantene serverte te og ville selv skape en avslappet atmosfære. Resten av informantene foretrakk å møtes på ulike kafeer. De intervjuene som ble gjort på kafeer ble noe forstyrret av de som ryddet fra bordene, men jeg fikk ikke inntrykk av at det påvirket informasjonen informantene ga meg. De virket ikke mindre åpne enn kvinnene jeg intervjuet hjemme. Da jeg intervjuet det venninneparet jeg har nevnt, hadde de begge med seg sine babyer siden de hadde barselpermisjon. Dette var kanskje noe forstyrrende moment iblant, men mer for informantene selv, fikk jeg inntrykk av. Jeg måtte berolige en av dem om at det gikk fint for min del at babyen hennes skulle ammes, og at jeg hadde god tid. Samtidig ser jeg på det intervjuet som et av de mest suksessfulle intervjuer jeg fikk gjort, og jeg antar at grunnen til det kan være både det at jeg kjente en av dem fra før, samt at de var to og ble trygge på hverandres nærvær. Jeg fikk inntrykk av at det også var spennende for informantene selv å sette ord på sitt forhold til cannabis. Det var veldig avslappende atmosfære under hele intervjuet, og selv om det var et sensitivt tema vi snakket om, følte jeg det var lett å stille utdypende spørsmål spesielt til disse to kvinnene, og ikke sjelden lo vi sammen av de situasjonene de fortalte om.

Før jeg begynte med samtalene, introduserte jeg meg og fortalte kort om mitt prosjekt, så ga jeg mulighet for informantene til å stille spørsmål angående prosjektet i tilfelle det var noe de lurte på. Dette fungerte som en oppvarming før selve intervjuet, noe Jacobsen anbefaler (Jacobsen 2000: 137).

Intervjuene startet jeg med et generelt spørsmål om hvorvidt de opplevde at de kunne være åpne om sin egen bruk av cannabis. Dette ga en mulighet til å sette i gang tankene deres angående temaet vi skulle snakke om. Etter hvert gikk jeg over på spørsmål om hvordan de organiserte cannabisrøykingen.

For å dokumentere et intervju hadde jeg bestemt meg for å bruke båndopptaker/diktafon. Av tekniske grunner gjorde jeg det første intervjuet uten å ta opp samtalen på bånd. Dette følte jeg var et noe forstyrrende moment under intervjuet siden jeg måtte notere det informanten sa.

Under de andre intervjuene benyttet jeg meg av en diktafon, og selv om jeg i tillegg hadde med notatblokk og penn, noterte jeg sjelden noe. Diktafonen gjorde det lettere å følge med og konsentrere meg rundt det som ble sagt av informanten. Min erfaring var at det å komme med bekreftende meldinger i form av et nikk eller ”mm-mm”-lyd var en bekreftelse for kvinnene på at jeg var interessert i deres fortellinger.

Flere av informantene hadde hørt om at jeg selv var mor, og noen av dem spurte meg også om mitt barn. Iblant følte jeg at noen av informantene stilte meg sjekkespørsmål. Det virket som om de var interessert i å finne ut mer om min mening om cannabisbruk. Da en av informantene fortalte meg at hasjen kunne hjelpe mot kvalme og andre helseplager, spurte hun meg: “Burde ikke det vært en positiv ting, synes du?” En slik situasjon merket jeg var noe problematisk siden jeg i utgangspunktet var interessert i å få fram hennes tanker og erfaringer, og personlig er jeg usikker på hva jeg mener om stoffets virkninger. I slike situasjoner viste jeg ærlig denne usikkerheten i form av nysgjerrighet og interesse overfor kvinnenes oppfatninger. Dette bidro til at istedenfor å forvente et svar fra meg, utdypet informantene sine svar om hva de mente og hadde erfart.

Flertallet av mine informanter likte å snakke om seg selv, men noen av informantene var enklere å snakke med enn andre. Samtidig vil jeg beskrive de fleste av informantene som veltalende og artikulerte, mange var kunnskapsrike når det gjaldt selve cannabisplanten og historien bak den, noen fortalte historien om hvorfor cannabisplanten ble forbudt i USA, andre hadde mer kunnskap om stoffets skadevirkninger på lang sikt. De to eldste informantene var mest engasjert og opptatt av stoffets legalisering i Norge, og kunne mye om narkotikapolitiske spørsmål i Norge og andre land. En var også, slik jeg fikk inntrykk av, interessert i og kunne en del om foreliggende forskning på feltet.

De fleste kvinnene hadde heller ikke noe imot å bli kontaktet i ettertid i tilfelle det var noen av temaene jeg ønsket de kunne utdype.

2.6 Intervjukvalitet

Intervjuene ble foretatt i perioden oktober–desember 2010. De fleste intervjuene varte i rundt en time, noen av intervjuene litt over en time. De ble deretter nøye transkribert. Ifølge Kvale og Brinkmann er ”kvaliteten på det originale intervjuet avgjørende for kvaliteten på den

senere analyseringen, verifiseringen og rapporteringen av intervjuet” (Kvale og Brinkmann 2009: 174).

Mye av fortolkningen skjer under selve intervjuet, noe som også er et kvalitetskriterium. I mitt tilfelle følte jeg at jeg alltid fikk antydninger til mulige analysetråder, som jeg alltid reflekterte over i etterkant av intervjuet. Intervjuet kan også bli påvirket av hvordan informanten er, og selv om jeg vil beskrive mine informanter som velartikulerte, er ikke det slik at det finnes noen ideelle intervjupersoner (Kvale og Brinkmann 2009: 176). Mennesker er forskjellige, noe jeg erfarte også med kvinnene jeg snakket med. Det var viktig å tilpasse meg til situasjoner og informanter, treffe beslutninger på stedet om hva som skal spørres etter og følges opp, hvilke deler av svarene man skal tolke, og hvilke ikke.

Det kan oppstå dilemma: På en side ønsker intervjueren at intervjuet skal være så dyptgående og utforskende som mulig, men på en annen side er det en risiko for å krenke intervjupersonen, noe som gjør at intervjueren respekterer intervjupersonen så mye som mulig og dermed risikerer å få et empirisk materiale som berører intervjutemaet kun på overflaten (Kvale og Brinkmann 2009: 184). Dette var noe jeg hadde i bakhodet under intervjuene, jeg valgte heller å spørre forsiktig et spørsmål jeg syntes kanskje kunne være for sensitivt for informanten, og eventuelt gi informanten mulighet til å la være å svare på spørsmålet, enn å ikke spørre om noe jeg lurte på i det hele tatt. Dette skapte ikke problemer. Jeg følte i de fleste intervjusituasjonene at informantene var åpne, og det var ikke problematisk å stille dem utdypende spørsmål. Kun en av informantene ønsket heller å snakke om selve rusopplevelsen, hva den betydde for hennes kreativitet, enn selve organiseringen av hasjrøyking, men dette kommer jeg tilbake til i analysedelen.

Det stilles ofte spørsmål om hva som gir god kvalitet til forskningsopplegg? I kvantitativ metode bruker man ofte begrepene reliabilitet, validitet og generalisering, mens i kvalitativ metode blir dette lite hensiktsmessig (Johannessen mfl. 2006: 199). Ifølge Thagaard kan man heller anvende begreper som troverdighet enn reliabilitet, bekreftbarhet i stedet for validitet og overførbarhet i stedet for generalisering (Thagaard 1998: 21). I kvalitativ metode er forskeren selv forskningsinstrumentet, og det er vanskeligere å teste det samme på nytt. Data samles inn via en samtale, og denne samtalen ville arte seg annerledes med en annen forsker (Fog 2004: 185).

En måte å styrke troverdigheten eller påliteligheten ved data på, noe jeg også forsøker å gjøre så godt jeg kan, er å gjøre rede for hvordan data ble utviklet og argumentere for relasjonen mellom forsker og informant (Thagaard 1998: 170). En annen måte er å øke datas troverdighet ved å la en annen forsker å vurdere det innsamlede datamaterialet (Silverman 2001: 225 – 231). Av både tidsmangel og etiske retningslinjer gitt av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) kunne jeg ikke la en annen forsker vurdere mitt datamateriale, men mine veiledere har lest en del sentrale utdrag fra intervjuene og hjulpet meg med tolkning av data, samt utfordret mitt syn og foreslått alternative tolkninger.

Bekreftbarhet knyttes til styrken og gyldigheten til tolkningene (Kvale og Brinkmann 2009: 329). Kravet om gyldighet dreier seg om at forskeren i sitt arbeid med datamaterialet dels skal sikre sammenheng og konsistens, dels skal sikre analysens overensstemmelse med lignende undersøkelser. Bekreftbarheten kan også styrkes ved å se på om informantene kjenner seg igjen i tolkningene (Silverman 2001: 233). Dette hadde jeg dessverre ikke mulighet til å gjennomføre, men som allerede nevnt i dette kapitlet, har jeg tro på at informantene vil kjenne seg igjen i min analyse. For å sikre høy bekreftbarhet er det derfor viktig å gå kritisk gjennom grunnlaget for egne tolkninger (Thagaard 1998: 180). Jeg har satt meg inn i foreliggende forskning på feltet, og som jeg vil vise i analysedelen, får mange av mine funn støtte av lignende forskning. Dette er etter min mening med på å øke bekreftbarheten.

Overførbarhet går ut på at den forståelsen som er utviklet innenfor rammen av et enkelt prosjekt, også kan være relevant i andre situasjoner (Thagaard 1998: 170). Hvis resultatene av en intervjuundersøkelse vurderes som rimelig pålitelige og gyldige, gjenstår da spørsmålet om resultatene er av lokal interesse eller om de kan overføres til andre intervjupersoner og situasjoner (Kvale og Brinkmann 2009: 264). Overførbarhet kan også knyttes til at tolkningene vekker gjenklang hos lesere, slik at de kan kjenne igjen de fenomenene som studeres (Thagaard 1998: 170). Før jeg startet med mitt prosjekt, tenkte jeg at mine funn ville bringe noe nytt på banen. Til en viss grad har de gjort det, i og med at jeg har undersøkt hvordan velfungerende mødre organiserer røyking av cannabis, og det som allerede nevnt har vært lite fokus på mødres bruk av cannabis, samtidig er det slik at mye av det jeg finner om rekreasjonell bruk har blitt studert tidligere og kan overføres til mine funn. Dermed ser jeg at mine funn muligens kan også bli overført til andre for å belyse rekreasjonell bruk av cannabis både blant mødre og/eller velfungerende rekreasjonelle brukere generelt.

2.7 Ethiske spørsmål

Det er visse tommelfingerregler som bør følges i begynnelsen i en intervjuundersøkelse, noe jeg også gjorde i mitt prosjekt. Informert samtykke er et av slike krav, og det går ut på at forskningsdeltakerne informeres om undersøkelsens formål og om hovedtrekkene i designen, så vel som om mulige risikoer og fordeler ved å delta i prosjektet. Dessuten innebærer dette at man sikrer at de involverte deltar frivillig, og de blir informert om deres rett til når som helst å trekke seg fra undersøkelsen (Kvale og Brinkmann 2009: 88).

Det andre som en forsker bør sikre, og som så å si alle mine informanter la vekt på, var anonymitet og konfidensialitet. Dette innebærer at private data som identifiserer deltakerne, ikke avsløres (Kvale og Brinkmann 2009: 90). I mitt tilfelle var det som regel det viktigste for informantene at deres personlige opplysninger ville bli anonymisert. Dette er spesielt viktig siden cannabisbruk er ulovlig, og det kan tenkes at informantene kan møte negative sanksjoner hvis de blir gjenkjent. Jeg har vært fokusert på dette ved innhenting av data, og personlige opplysninger slik som navn på personer og steder, samt enkelte fakta knyttet til informantens barn, deres navn og alder, er også endret i den ferdige oppgaven. I tillegg ble opptakene av intervjuene slettet så fort intervjuene ble transkribert i form av tekst, for å unngå at de skulle komme på avveie.

Et annet krav som stilles er at informantens deltakelse i prosjektet ikke skal ha negative konsekvenser for dem selv. For å unngå at informantene føler seg krenket i ettertid, forsøkte jeg å skrive om informantene på en respektfull måte, selv om det er vanskelig å vite hvordan de vil reagere på det ferdige materialet. I tilfelle forskerens perspektiv avviker fra informantens egen forståelse av seg selv, kan dette oppleves som et overgrep av informanten. Ifølge Thagaard er ulempen med en temasentrert tilnærming, som i mitt prosjekt, at datamaterialet deles opp og presenteres ute av sammenhengen, noe som kan føre til fremmedgjøring av informanten (Thagaard 1998: 168). Løsningen er å prøve å spesifisere sammenhengen der visse sitater ble tatt ut, for å unngå misforståelser og mulige krenkelser, men det er neppe slik at min tolkning er lik informantens egen forståelse, da den blant annet foregår på et mer analytisk nivå, samtidig vil jeg tro at informantene kjenner seg igjen.

2.8 Et kritisk blikk på metoden

I likhet med Furan (2006: 32) ser jeg at en av svakhetene i mitt prosjekt kan være at dataene jeg har fått tilgang til gjennom intervjuene er farget av at informantene ser på sin egen rusbruk som mer uproblematisk enn de virkelig opplever det. Jeg kan selvfølgelig ikke garantere at det er slik siden jeg ikke har andre opplysninger å kontrollere deres framstillinger imot.

Hvorfor skulle de nedtone sin bruk av rusmidler, er jo da spørsmålet. For det første kan det tenkes at siden de er mødre og har ansvar for barn, i tillegg til andre plikter som for eksempel jobb, vil de ikke vise at bruken er problematisk, spesielt med tanke på at cannabisbruk er ulovlig. Alle mødrene jeg har snakket med, og som jeg vil vise mer utdypende i analysedelen, er klar over at cannabisrøyking kan bli fordømt av mange rundt dem i samfunnet, derfor er det kanskje av interesse å sette seg selv i en slags forsvarsposisjon. Mitt inntrykk er likevel at de fleste av mine informanter ikke var opptatt av å nedtone bruken, noen av kvinnene fortalte både om det negative og det positive ved cannabis, hvordan deres bruk hadde endret seg opp igjennom årene. Noen snakket ikke om det negative, men kun om det positive og inntok en mer aktiv forsvarsposisjon, men likevel fikk jeg ikke inntrykk at de nedtonet sin bruk.

2.9 Sammenfattende kommentar

I denne studien valgte jeg en kvalitativ tilnærming som forskningsmetode med semistrukturerte ansikt-til-ansikt-intervjuer som min datainnsamlingsmetode. Under intervjuene benyttet jeg meg av en overordnet intervjuguide. Dette ga meg mulighet til å avdekke noen faste spørsmål knyttet til informantenes bruk av cannabis, samtidig ønsket jeg å være fleksibel for å kunne stille utdypende spørsmål avhengig av de temaene og den informasjonen informantene delte med meg.

En av de største utfordringene jeg møtte underveis, var rekruttering av informanter. Snøballsutvelging, slik jeg i starten hadde håpet på, ble kun delvis dekkende for mitt prosjekt. Jeg endte opp med å etablere kontakt med mine intervjupersoner på tvers av mine kontakter. Slik fikk jeg rekruttert åtte kvinner som røykte cannabis. Noen av kravene jeg stilte til mine eventuelle informanter var at de skulle være mødre, og at de var rekreasjonelle brukere av cannabis. Det vil si at deres bruk av stoffet var knyttet til avslapping og hygge i fritiden.

Da jeg avtalte intervjuer, lot jeg informantene bestemme et intervjusted som passet best for dem. Noen valgte å bli intervjuet på kafeer, andre intervjuet jeg hjemme hos dem. Begge deler var, slik jeg erfarte, uproblematisk. Under intervjuene benyttet jeg meg av en båndopptaker, og straks intervjuene var over, foretok jeg transkriberingen. For å sikre god kvalitet ved kvalitative forskningsopplegg stilles det ofte krav om troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet, noe som jeg har også tatt hensyn til.

Av forskningsetiske prinsipper la jeg mest vekt på å informere intervjupersonene om mitt prosjekt, samt har jeg vært meget opptatt av kravene til personvern, slik at informantenes deltakelse i prosjektet ikke skal ha negative konsekvenser for dem.

3 Sosiale normer som begrenser bruk

3.1 Innledning

Det gjennomgående i mitt datamateriale er at mine informanter ser på seg selv som kontrollerte brukere. Kvinnenes historier, har slik jeg ser det, flere fellestrekk i måten de regulerer cannabisrøyking på. Ved å ta utgangspunkt i et normsosiologisk perspektiv vil jeg i dette kapittelet forsøke å avdekke hvilke normer som regulerer kvinners cannabisbruk. Slik jeg nevnte i kapittel 1, kan sosiale normer defineres som generelle regler og forskrifter som individer forholder seg til i ulike omstendigheter, inkludert rusmiddelbruk (Skog 2006: 19). En sosial norm tilsier hva som er rett og galt. Visse normer er formelle, slik som ulike juridiske lover og forskrifter, mens andre er uskrevne uformelle normer og regler, og gjelder som oftest i rent private og begrensede sammenhenger. Poenget er at individer internaliserer ulike sosiale normer, og disse kan bli til en del av ens grunnleggende verdier. Brudd på regler kan skape sterke følelser hos vedkommende, for eksempel skamfølelse. Ikke minst kan også normbrudd medføre juridisk straff (Skog 2006: 16–25). Rusbruk påvirkes både av visse generelle normer og samtidig spiller andre faktorer som kjønn og alder inn for hvorvidt det er akseptert at vedkommende bruker et rusmiddel (Hauge 2009: 19, 29). Det mest utpregete eksempelet på rusmiddelet som brukes rekreasjonelt og som er lovlig, er alkohol. Bruken kan variere fra person til person, fra sted til sted, men visse normer kan være mer allmenne enn andre. For eksempel, i vårt eget samfunn har vi normer som sier at vi ikke skal bruke alkohol i arbeidstiden eller røyke i rom der det er barn til stede, eller at gravide kvinner bør avstå både fra alkohol og tobakk (Hauge 2009: 19, 29).

Et av inntrykkene jeg satt med etter datainnsamlingsprosessen, var at mine informanter hadde et tosidig forhold til normene de forholdt seg til når de røykte cannabis. På den ene siden ser det ut som at de forholder seg til noen allerede foreliggende “cannabisnormer” som kan kanskje sies å være generelle normer blant ulike grupper cannabisbrukere. Kvinnene forteller om betydningen av omgivelsene rundt dem når de røyker, ritualene om å dele jointene med andre, om ønsket rusopplevelse og kravene de har både til kjøp av stoffet samt størrelsen og styrken på røykene de røyker. De refererer også til alkoholnormer for å illustrere måten de bruker cannabis på. På den andre siden virker det som om informantene forholder seg til mer

situasjonsspesifikke normer som er preget av deres livssituasjon. Kvinners historier viser at det å være mor samt det å ha andre hverdagslige gjøremål er med på å styre og begrense deres røykemønster. De forteller om at det passer mindre å røyke cannabis nå som de har mer forpliktelser, og tiden fylles ut med andre, mer familierelaterte, aktiviteter. Jointen, ifølge informantene, kan ikke tas fram når som helst. Nå forbeholdes cannabisrøyking kun fritiden, helgene og reiser, når barn ikke er til stede.

Som nevnt ovenfor mener normteoretikerne at vi forholder oss til normer så å si i alle situasjoner. Men ulike situasjoner kan forutsette ulike regler. Jeg vil derfor i dette kapitlet trekke både på Erving Goffman (1974) sin rammeteori og Dag Album (1996) sin måte å anvende Erving Goffmans (Goffman 1974 referert i Album 1996: 22) rammeteori på. En ramme er det samme som en definisjon av en situasjon (Goffman 1974). Rammebegrepet åpner for å studere sosiale relasjoner uavhengig av hvor faste mønstre de er en del av. Ifølge Album får vi svar på hvilken ramme som er gjeldende når vi stiller spørsmål som “hva er det som foregår her” og “hvem er disse menneskene for hverandre i denne sammenhengen” (Album 1996: 22). Rammene forutsetter at mennesker tenker og styrer sin atferd etter normer ulike omstendigheter forutsetter. Rammen gir mening og setter standarder for hvordan det er normalt og passende å oppføre seg eller ikke. I tillegg kan det være slik at det som er passende i en ramme kan være ulikt for ulike typer deltakere i samme ramme. Rammen kan også forplikte deltakerne i den til en viss væremåte så lenge den varer. Den rette væremåten kan ikke minst variere mye fra ramme til ramme (Album 1996: 22).

Et av spørsmålene jeg vil besvare underveis, i tillegg til det å avdekke sosiale normer som mine informanter forholder seg til, er om det er rimelig å snakke om en tosidighet ved disse normene, slik jeg får inntrykk av at det gjør. Et annet spørsmål som jeg vil undersøke i forlengelsen av det første, er om mine informanter eventuelt skiller mellom ulike rammer og situasjonsspesifikke normer, som for eksempel når de er i en situasjon som mødre og en annen der de er cannabisrøykere?

3.2 Cannabis røykes sammen med andre

Jeg oppfatter at en av normene mine informanter gjennomgående forholder seg til, og som jeg vil ta for meg i dette avsnittet, er normen om at cannabis skal helst røykes sammen med

venner og bekjente, jointen skal deles slik informanten Vibeke på 50 år sier: “Jeg røyker aldri alene, har aldri gjort det alene! Kun sammen med noen andre. Vi sender røyken rundt.”

Sandberg og Pedersen (2010) viser i sin studie fra Norge at et av de mest grunnleggende ritualene blant cannabisrøykere, som har vært stabilt siden cannabis ble introdusert i Norge på 1960-tallet, er å dele en joint eller en pipe rundt med dem som er til stede. Cannabis er et rusmiddel som brukes sammen med andre, det skal være sosialt. Regelen om at cannabis skal deles, fant forskerne blant alle grupper de intervjuet, både blant de ressurssterke og de marginaliserte (Sandberg og Pedersen 2010: 37–38). Ifølge Rödner (2006) som har utført en studie blant sosialt integrerte rusbrukere i Sverige, blir illegale rusmidler vanligvis brukt i sosiale omgivelser der man møter andre brukere. Omgivelsene cannabisrøyking foregår i, er av betydning. Erfaringen med cannabis avhenger ikke bare av den kjemiske virkningen, det er også viktig med omgivelsene rundt og hvilke typer folk man røyker sammen med (Rödner 2006: 937, 942–43). Siden cannabis er ulovlig både i Sverige, Norge og de fleste andre land, finner forskere at røyking ikke minst preges av stoffets illegale status (Rödner 2006, Sandberg og Pedersen 2010: 23). Dette støttes også av Hathaway (2004). Hathaway finner i sin studie fra Canada i likhet med overnevnte teoretikere at cannabisbruk blir holdt privat, eller skjult fra ikke-brukere (Hathaway 2004: 567–68).

I mitt empiriske materiale finner jeg lignende trekk. Den første normen mine informanter forholder seg til, handler om at cannabisrøyking skal foregå i samvær med venner og bekjente. Jointen skal sendes rundt, og rusen skal oppleves sammen. Samtidig er det slik at enkelte av mine informanter også røyket alene, enten de hadde et mer jevnlig forbruk eller av andre grunner som jeg vil komme tilbake til. Men tross disse tilfellene, ser jeg at kvinner kjenner til denne generelle normen om at cannabis forutsetter solidaritet, fellesskap, og at jointen skal deles. Det å røyke sammen med andre virker også inn som en regulerende faktor. Sammen med andre, mener mine informanter, kan det være lettere å finne grenser. Når man sender jointen rundt, prater og ler sammen, blir man ikke så opptatt av å inhalere flest mulig trekk og bli mest mulig beruset. Kvinnene mener at de er da mer opptatt av å nyte fellesskapet og selve røykeprosessen.

Vibeke er 50 år og kommer fra Oslo, hun har tre barn og jobber i bank. Hun var en av informantene som ga uttrykk for å ha god kjennskap til cannabis generelt og til stoffets røykeritualer. Vibeke ga uttrykk for å være en gjestfri og avslappet person. Jeg intervjuet henne hjemme hos henne, hun serverte te, hadde god tid og viste stor interesse for min

masteroppgave. Vibeke fortalte at hun var interessert i ulike cannabisspørsmål, hun delte med sin kunnskap om plantens opprinnelse og virkninger, om historien bak alle forbud og om debatter rundt legaliseringen, og ikke minst kunnskap om foreliggende forskning på feltet.

Vibeke røyker marihuana, og først prøvde hun det da hun fylte 30. På den tiden hadde hun allerede blitt mor.

Intervjuer: Når prøvde du det for første gang?

Vibeke: Da jeg var 30. Dette hadde jeg bestemt på forhånd. Visste at jeg vil prøve det siden jeg var 15, men ventet med det siden det var mange jeg kjente sleit med anoreksi og røykte, så jeg ventet til jeg fylte 30, og da var det – yes!

Vibekes bruk har alltid vært begrenset til fritid, men hun røyker sjelden i Norge. Hun foretrekker å røyke når hun er på utenlandsreiser sammen med venner, enten når hun er i Roskilde, på besøk hos noen venner i Australia eller Amsterdam: “La oss si i Australia, der er jo det lovlig å ha to planter i hagen, så deler vi det rundt.” Hun synes det er mer behagelig å røyke steder der det er “mer lov enn i Norge”.

Vibeke forteller at hun har hatt en joint liggende hjemme i halvannen måned, men hun har ikke hatt lyst til å røre den. Den har hun i tilfelle venninnen hennes skulle komme innom, og de vil kanskje finne på å dele den. Men hun sier at hun ikke kan tenke seg å ta den fram når som helst. Hvis Vibeke først røyker marihuana en sjelden gang i Norge, liker hun å gjøre det ute i hagen om sommeren. På vintertid blir jointen liggende lenger. For Vibeke er det viktig å kunne røyke det sammen med venner, aldri alene, og det skal helst foregå i fritiden – i helgene eller på en reise:

Røyken går rundt, man opplever det sammen. Har aldri hatt det alene, det er noe vi deler på. Det er liksom det ordet – fredspipe (ser bort på vannpipe som står i hjørnet av leiligheten hennes, så fortsetter hun). Vet ikke om du har prøvd en vannpipe? Man får jo ikke rus, men det blir kos. Mens vi røyker, blir vi mindre påvirket enn av at vi hadde vært ute og drukket. (...) Klart man blir påvirket, men siden vi deler, så er jo ikke sånn at man merker det veldig (Vibeke, 50 år).

Alisha sin fortelling minner om Vibeke sin. Hun er 34 år, fra Bærum, gift og mor til en gutt på 9. Alisha jobber som finansrådgiver. Alisha virket veldig sosial og selvsikker da jeg møtte henne på en café i Oslo. Alisha i likhet med Vibeke røyker kun marihuana, og som regel sammen med en av sine bestevenninner. Venninnen hennes har ingen barn, og derfor røyker de som regel hos henne eller iblant hos noen andre, men da er det folk Alisha kjenner fra før av. Noen ganger hender det at Alisha røyker sammen med sine søstre. Alisha understreker at omgivelsene og menneskene rundt henne er av betydning:

Når jeg røyker, så gjør jeg det når jeg har det rolig rundt meg, så har jeg motiv og grensene mine (Alisha, 34 år).

Hun forteller at hun søker etter “den lette og deilige rusen”, følelsen av at man kan bare sitte, spille brettspill, le og kose seg sammen med venner. Man skal ikke bli for fjern, det handler ikke om å røyke til man blir “for mye borte i sin egen verden”. Alisha vet at det er sammen med venninnen hun får den følelsen hun vil oppleve, man skal røyke slik at det er behagelig og man er tilstedeværende.

Det Vibeke og Alisha forteller, støtter, slik jeg ser det, både det Rödner (2006), Sandberg og Pedersen (2010) og Hathaway (2004) sine funn. Vi ser at kvinnene legger vekt på “kosen sammen med andre”, de legger vekt på det å kunne “sende jointen rundt”, og i tillegg legger de vekt på hvem de røyker sammen med. De foretrekker helst å røyke sammen med sine nærmeste venninner, men det kan også være bekjente, som de vet de kan stole på, og som de kan trygt dele cannabisen med. Cannabis brukes i omgivelser der det er andre brukere, og man deler røyken. Mine informanters bruk påvirkes også av stoffets illegale status, noe som er grunnen til at Vibeke helst å røyke marihuana i land der det er “mer lov”.

Tross at dette mønsteret viser å være gjeldende for flertallet av mine informanter, har to av kvinnene jeg har intervjuet utviklet et “eget forhold” til cannabis. Anette på 32 fra Oslo er interiørdesigner, i tillegg lager hun sitt eget radioprogram en gang i uken. Ved intervjutidspunktet var Anette i permisjon med sin førstefødte. Anette har røyket både hasj og marihuana i over 12 år, og hun sier at hun nå har “et egoforhold til sånt”. Hun foretrekker helst å røyke hjemme når hun er alene, mens samboer er sammen med barnet:

Jeg røyker så mye alene for å gå rundt og pusle, rydde litt og sånne ting liksom. (...) Jeg kan godt røyke sammen med andre, men jeg har et veldig eget forhold til det på en måte da. Jeg vil helst røyke søndag formiddag eller noe, alene når jeg er hjemme, ikke sammen med andre. Jeg kan godt gjøre det, det er helt kult, men jeg får ikke noe mer ut av det, av å sitte sammen med andre, kanskje en lettis i ny og ne, men det er jo ikke så ofte man får det lenger da (Anette, 32 år).

Anette liker nå å røyke når hun skal konsentrere om noe, for å få mer flyt på ting. Det hender at hun røyker sammen med sin kollega når de lager radioprogram.

Intervjuer: Føler du at du kan gå mer i deg selv, bli mer kreativ?

Anette: Ja, være mer meg selv. Det blir jo litt sånn spennende flukt fra virkeligheten. Eller ikke flukt, men den lille tvisten du har. Det savnet jeg veldig da jeg var gravid. Når du av og til blir lei av dagliglivet, å være edru og du har lyst på bare en tvist på tilværelsen, rett og slett.

Slik jeg ser det, og som jeg vil komme tilbake til i neste kapittel, bruker Anette hasjen for å kunne utfolde seg kreativt. Før var det mer viktig med fest og det sosiale når hun røykte, men nå har hennes forhold til hasj endret seg i retning av at hun bruker det når hun skal jobbe med noe. Anette virker selvsikker og trygg på sine grenser og sier at nå som hun har blitt mor, handler det ikke lenger om å bli mest mulig ruset, men det handler om å ha mer kontroll, å ha mer mening i det man gjør, og den tiden hun nå har til overs som hun bruker til å røyke hasj, vil hun forene med ulike gjøremål. Slik jeg tolker det, handler dette også til en viss grad om et ønske om sin alenetid:

Kjæresten min pleier å tulle med at jeg kan fint bruke en dag på å rydde en skuff når jeg har røyket, da. (Gjør om til stemmen for å spille på at det er kjæresten hennes som sier følgende om henne.) "Jeg har ryddet nattbordskuffen, jeg har delt opp og satt inn vegger..." (Hun ler.) (Anette, 32 år).

Agnes på 45 fra Asker foretrekker i likhet med Anette å røyke hasj alene. Hun er alenemor og har en datter på 20. Agnes har siden 20-årsalderen “slitt med en kronisk sykdom” og derfor blitt rådet til å reise til et varmere land der klimaet er bedre egnet til å takle hennes sykdom. Agnes bodde sammen med sin datter i Spania i ni år og flyttet tilbake til Norge for fire år siden. Agnes jobbet i Spania, men her i Norge er hun nå ufør. Før pleide Agnes å røyke sammen med andre, men hun forteller at nå er det ikke så ofte hun møter vennene hun røykte sammen med før. Agnes har ikke noe imot å røyke sammen med andre, og sende jointen rundt, men hun synes det er deilig å kunne røyke alene, ha tid for seg selv:

Da blander jeg det inn med tobakk. Etter at jeg fikk barn, så har det aldri vært en pipe i huset mitt for å si det sånn. Det var noe som hørte ungdomstiden til, nå tar jeg meg en joint. Det er den mest behagelige måten, for jeg er ikke ute etter å skeie helt ut, det er bare den avslappende følelsen som jeg da får av å sitte hjemme og se på tv, slappe av, kose meg. Det er uten å ta fram noen følelser, uten å tenke på dagen etter, ikke ha den følelsen – hva har jeg gjort, hvordan skal jeg komme meg igjennom denne dagen, liksom? Det er ikke den der, hvordan skal jeg komme meg igjennom dette her, nei, nei (Agnes, 45 år).

Selv om Agnes forteller at det ikke lenger handler om å “skeie helt ut” på samme måte som før da hun var yngre og bodde i et kollektiv, er det tydelig at noe av grunnen til at hun røyker alene er at hun har nå utviklet et jevnlig forbruk av hasj. Hun sier hun røyker hver kveld når dagen er over, når hun skal se på en film og slappe av. Ritualet og normen om å røyke sammen med andre er vanskeligere når man gjør det så jevnlig som Agnes. Det er tydelig at måten Agnes bruker cannabis på, skiller seg fra resten av mine informanter, noe jeg vil komme tilbake til i det neste kapittelet.

3.3 Mer kontroll og redusert bruk

Den andre normen som jeg finner som gjennomgående i mitt empiriske materiale handler om et ønske om mer kontroll. Denne kontrollen er knyttet til det at man i voksen alder har fått mer forpliktelser – kvinner har blitt mødre, er eventuelt i et forhold og har i tillegg ansvar overfor jobben. Rödner (2006) fant i sin studie at integrerte brukere med ulike forpliktelser var opptatt av å ha kontroll over sin bruk. Denne kontrollen gikk blant annet ut på at man skal

kunne skille mellom jobb og fritid, det vil si situasjoner der det passer og ikke passer å bruke noen rusmidler. De forbeholdt cannabisbruk til mer spesifikke anledninger i fritiden (Rödner 2006: 940–41).

Venninnene Anette og Hanne fra Oslo vestkant diskuterte under intervjuet hvordan deres bruk hadde forandret seg i senere tid. Interiørdesigneren Anette har jeg allerede introdusert. Hun er i et samboerforhold og blitt mor til sitt første barn. Hanne, derimot, er allmennlærer, gift og nylig blitt mor til sitt andre barn. Begge venninnene var i permisjon ved intervjutidspunktet. De er 32 år, og de har kjent hverandre siden 13-årsalderen, gått sammen på videregående skole, men først begynt å ”henge sammen” etter russetiden: ”Husker på Quartfestivalen” (Anette, 32 år). De røykte ikke så mye hasj sammen på den tiden, bare nå og da. Nå er deres familier gode venner, de møtes i fritiden og reiser sammen på hytteturer, og de finner også på ting sammen nå som de har permisjon. De gir uttrykk for at de har en felles vennekrets. De kjenner hverandre godt, og vet mye om hverandres liv, noe som kunne merkes på stemningen under intervjuet. Jeg ble raskt dratt inn i deres liv, i deres forhold til hasj og i deres ”ammetåke”.⁴ De røyker fortsatt hasj, nå og da, men de forteller om hvordan dette har forandret seg.

Intervjuer: Røykte du mer før du fikk barn?

Hanne: Ja! Å ja, mye mer.

Intervjuer: Så du kan si at ditt bruksmønster har forandret seg etter at du fikk barn?

Hanne: Ja, mye mindre røyking etter at jeg fikk barn.

Intervjuer: Husker du hvor ofte du pleide å røyke?

Hanne: Det var helt fra periode til periode, i noen perioder kunne jeg røyke hver dag, i andre perioder kunne det gå en måned i mellom. Det var liksom fra år til år. Måned til måned, sånn litt forskjellig.

⁴ Med ”ammetåke” mener jeg at venninnene under intervjuet snakket en god del om amming, siden den ene babyen ikke ville spise den dagen, og siden de visste at jeg selv har et barn, spurte de også meg spørsmål som: ”Hvorfor tror du han ikke spiser?”

Det vi ser, er at normen om mer kontroll handler om at man reduserer bruken etter at man har fått barn. Kvinnene forteller om et sterkere behov etter kontroll nå enn det var før, da de var yngre, var studenter og ikke hadde like mye forpliktelser. Morskap, partnerskap og arbeidstilknytning er med på å endre kvinners syn på deres liv, deres behov og dermed også deres bruk av rusmidler. Mer kontroll innebærer at man regulerer tidspunktet når man røyker. De røykte mer før, men det røykes mindre og sjeldnere nå og det handler ikke lenger om å bli mest mulig ruset heller. Det røykes kun i fritiden, i helgene og på reiser når man har fri fra barn.

Venninne løfter fram minnene, Anette husker tiden da hun var 20 og skulle dra til Sør - Amerika, og på vei til flyplassen spurte moren hennes om hvor ofte hun ”hasjet”. ”Nå og da, nå og da!” svarte Anette likegyldig den gang og ”hadde en joint i baklomma til og med”. Det var også tiden da hun satt på verandaen og røykte hasj med munnstykke sammen med venner, og skulle overbevise alle andre om at hun var ”et fjes på folk som er normale som røyker”. Hanne sier at Anette likte å sjokkere og provosere, noe Anette sier seg enig i, men forteller at det er ikke lenger ”om å gjøre mest hardcore fucka”. Grensene har forandret seg.

Man kan ikke bare ta fram en joint når som helst, både fordi det er illegalt, og fordi omgivelsene rundt dem har endret seg, noe som setter krav til at man må ta mer hensyn til andre:

Ja, nå har man mye mer å tape på å miste kontrollen. Og det hører jo til å bli eldre og tenke på morgendagen også, og da blir man fucka i morgen og det orker man ikke. Også skal man opp om natta, også skal jeg amme og sånt (Anette, 32 år).

Kontrollen Anette beskriver, er knyttet til ansvaret for sønnen, jobben, relasjonen til kjæresten. Man er ikke lenger alene, Anette merker forskjell nå som hun må ta seg av et spedbarn. Hanne og Anette sier seg enige i at deres livssituasjon har forandret seg. Da man var man ungdom, var det gøy med ”spy ut av balkongen-fester” (Hanne), men nå vil man ha det roligere i helgene. Det røykes ikke hver helg heller. Venninne forteller at de røyker sjeldnere enn før, og Hanne som har to barn forteller at det blir enda mindre røyking for hennes del, i tillegg blir hun mer melankolsk og får angst av å røyke nå som hun har blitt mamma. Anette røyker noe oftere, men heller ikke noe regelmessig, det er mer avhengig av

om hun får tak i hasjen eller ikke, og om hun får sette av tid for seg selv, helst en søndagsformiddag. Slik jeg tolker det, er Anette og Hanne ferdig med en livsfase som Frønes (2005) kaller for ung voksen periode. Denne perioden strekker seg fra tenårene gjennom utdanningsfasen og opp til man er i trettiårsfasen (Frønes 2005: 47–48).

For Anette og Hanne, i likhet med mine andre informanter, var denne ung voksen-perioden fylt av fester, opplevelser og reiser som enten krevde mindre ansvar enn for eksempel morsrollen gjør. Man er nå i en annen fase, en barnefase. Kvinnene nå ser på seg selv som mer voksne, og selv om de fortsatt liker å finne på ting sammen med venner i fritiden, blir dette nå underordnet samværet med familien. Familien blir til noe av det mest sentrale, i tillegg til at man nå er mer opptatt av sin yrkeskarriere. Dette støtter etter min mening Zinberg (1984) sitt poeng om at bruk av ulike rusmidler har en tendens til å variere med ens liv, status og ikke minst geografiske plassering. Denne tendensen kan vi også se i Monica sin fortelling.

Monica på 36 er fra et mindre tettsted i Buskerud, og jobber som daglig leder i en hudpleiesalong. Hun er gift og mor til to barn i barnehagealderen. Hun har røyket hasj siden 25–26-årsalderen, hennes røykemønster har også variert: ”Det har gått opp og ned. Etter at jeg fikk barn, er jeg mer forsiktig,” sier Monica. Nå røyker hun ikke mindre:

Monica: En gang på to uker, en gang i måneden. Det varierer litt, og det blir jo sjeldnere nå. Og det blir ikke så mye på en gang.

Intervjuer: Når pleier du å røyke?

Monica: Det blir jo helgene.

Monica er i likhet med Anette og Hanne er klar på at hun er nå i en annen livsfase:

Man har mye mer ansvar når man har barn. Jeg vil ikke at man skal tro at jeg er dårligere mor fordi at jeg røyker, det skal ikke gå utover barna. Tenk om det går dårlig med barn på skole, idrett og sånt, og får man greie på det, blir det lett å skylde at det er fordi at moren røyker hasj. Og hasj er jo ikke lov i Norge (Monica, 36 år).

Selv om Monica synes det fortsatt er deilig å dele en joint med noen venner, så skjer det ikke like ofte som da hun var singel og ble med på ulike fester. ”Det blir jo helgene,” slik Monica sier, når barn er enten på overnatting hos besteforeldre eller de har lagt seg og mannen hennes passer på. Da røyker hun gjerne med venninnen sin som bor i nærheten:

Det er mye mer ansvar. Også begynner jeg å bli eldre, er ikke så mye fester og greier lenger. Grunnen til at det blir mindre røyking, er jo fordi det er mer av andre ting å gjøre. (...) Det er ikke sånn som før... Før jeg møtte mannen min og fikk barn. Man prioriterer familien mer (Monica, 36 år).

Monica forteller at det har blitt mindre røyking etter at hun og familien hennes flyttet. Før bodde hun sentralt i byen og opplevde at det var lettere å møte andre venner som også røykte. Vi ser at Monica sin historie ligner på Anette og Hanne sine, det å ha mer forpliktelser har betydning for hvor ofte hun tillater seg å røyke. Familieetablering har gjort at hun og familien har flyttet til et mindre sted, og dermed gjør også hennes geografiske plassering at hun ikke røyker like ofte som før.

I tillegg ser vi at kvinnene i likhet med Rödner (2006) sine informanter er opptatt av å understreke behovet for mer kontroll, evnen til å kunne skille mellom situasjoner der det er akseptert og ikke akseptert å røyke cannabis. Forskjellen på mine og Rödner (2006) sine informanter er at mine informanter legger mer vekt på at det er barn, ikke jobb eller studier, som i deres liv krever mer kontroll og denne situasjonsbevisstheten.

3.4 Cannabis skal ikke røykes foran barn

I dette avsnittet skal jeg ta for meg normen som etter min mening kan ses i forlengelse av normen om mer kontroll. En tydelig dimensjon jeg finner i mitt datamateriale, er at røyking av cannabis skal ikke foregå foran barn. Det er tydelig at morskap påvirker kvinners cannabisbruk, og slik jeg var inne på i det forrige avsnittet, er mødre opptatt av å ha mer kontroll nå som de har mer forpliktelser, og barn ifølge dem selv er noe av det viktigste de som voksne har.

Goffman sin rammeteori (1974) og måten Album (1996) anvender denne teorien på (Goffman 1974 referert i Album 1996: 22), egner seg etter min mening også i min analyse. Album brukte rammeteorien i forståelsen av pasienters samvær på sykehus. Som jeg har introdusert i kapittelets innledning, åpner rammebegrepet for å studere sosiale relasjoner uavhengig av hvor faste mønstre de er en del av. Rammen kan forstås som en definisjon av en situasjon. Den kan være regelstyrt, den gir mening og setter standarder for hvordan det er normalt og passende å oppføre seg eller ikke. I tillegg kan det være slik at det som er passende i en ramme, kan være ulikt for ulike typer deltakere i samme ramme (Album 1996: 22). Spørsmålet er hvordan mine informanter forholder seg til ulike situasjonsdefinisjoner, en situasjon der de er i morsrollen og en situasjon der de er cannabisrøykere?

Therese på 29 er alenemor til to små barn i barnehagealder, hun har begynt på et masterstudium og jobber ekstra som servitør på en restaurant. Therese bor landlig, på et mindre tettsted i Akershus. Jeg fikk inntrykk av at Therese er en stille person, og hun var ikke helt komfortabel med tema vi skulle snakke om, men hun har stilt opp til intervju siden venninnen hennes ba henne om det. Dette la ikke Therese skjul på. Hun liker ikke å snakke om hvor og hvordan hun røyker hasj. Hun har røyket siden hun var cirka 14 år, har dyrket noen planter selv tidligere, og mener at hun er ganske trygg på sine grenser og vaner, og det er blitt til en tatt-for-gitt-sak for henne. I hennes vennekrets forteller hun det er mange som røyker, og det spiller liten rolle om man har barn eller ikke. Therese forteller at det mest irriterende for henne er at det finnes så mye stereotyper og fordømmer knyttet til folk som røyker marijuana eller hasj. Therese er oppgitt over at folk tror at hvis hun røyker en joint i ny og ne, er hun narkoman og ruser seg sammen med sine barn.

Therese: Jeg liker ikke å ruse meg sammen med barna, jeg drikker ikke alkohol sammen med dem eller røyker.

Intervjuer: Hvor pleier barna dine å være?

Therese: Det er hvis de er hos sine besteforeldre, eller pappaen, eller andre, og ikke er hjemme.

Men samtidig sier Therese at:

Hvis det hadde vært lovlig, så kan det godt tenkes at jeg kunne røyke når barna var i nærheten, fordi at jeg kjenner såpass mine egne grenser, og jeg røyker meg ikke stein liksom (Therese, 29 år).

Therese, i likhet med andre mine informanter, ser på hasj som et mindre farlig og et mer behagelig rusmiddel som man ikke får samme virkning av som med alkohol, men siden det er ulovlig, skal barn ikke være til stede. Denne frykten Therese har, er knyttet mest til at barn er barn og de kan finne på å fortelle om hennes røyking av cannabis for eksempel i barnehagen eller i andre sammenhenger, noe som kan medføre unødvendige negative konsekvenser, ifølge Therese.

Therese påpeker også at for henne er det viktig å tenke på hvordan hun fungerer neste dag etter at hun har brukt noen rusmidler. Det er grunnen til at Therese foretrekker cannabis framfor alkohol, og for å illustrere forskjellen på de to, forteller hun om hvordan hun føler seg etter at hun har drukket:

Hvis jeg har vært på fest, og så har jeg hatt barna dagen etterpå, jeg har vært så sur og trøtt og dårlig, sånn at man blir liksom fortere sur og irritert, men sånn er det ikke hvis jeg røyker (Therese, 29 år).

Denne normen handler, slik vi ser, om at barn skal beskyttes og de skal ikke introduseres for rusmidler. Man skal ikke røyke foran sine barn, røyking skal helst finne sted når barn ikke er i nærheten. Noen av informantene røyker etter at barn har lagt seg, noen foretrekker det kun når barn er enten på overnatting hos familiemedlemmer eller venner, eller er sammen med faren. Man røyker heller ikke under svangerskapet. Kvinnene refererer til normen om alkoholbruk under svangerskapet for å understreke poenget med den, og ønsket de har om mer kontroll. Det er tabu å drikke alkohol når man er gravid, man tillater seg dermed heller ikke å røyke marihuana og hasj.

Vibeke, som jeg allerede har introdusert, bor nå sammen med sin sønn på 13, og hun forteller at hun er veldig sikker på at sønnen ikke vet noe om hennes bruk av cannabis. Som nevnt, så foretrekker Vibeke å røyke pot⁵ i utlandet, og så å si aldri hjemme, men de gangene hun har røyket hjemme, har ingen barn vært til stede. Hun røykte heller aldri foran sin eksmann, for han var ifølge Vibeke mer konservativ. Han hadde sett henne røyke en gang i Australia, men de snakket aldri om det, det var aldri et tema i og med at hun gjorde det kun når hun reiste, og han så at det var ikke noe problematisk ved hennes bruk verken i forhold til deres barn og andre plikter.

De to eldste barna til Vibeke har flyttet ut. Vibeke tror at eldste sønnen hennes også røyker i ny og ne, men hun har ikke spurt han om det, og han har heller ikke nevnt det. Datteren på nitten hadde hun snakket med om det. Datteren selv hadde fortalt om at hun og vennene hennes hadde prøvd å røyke hasj, og det gikk ikke så bra, de var tre, hadde en joint hver og røykte seg stein helt til en av dem ble hentet av ambulansen. Vibeke valgte å være ærlig med datteren sin og sa at hun selv pleide å røyke, men aldri en hel joint alene, det er noe hun deler sammen med andre. Vibeke ville at datteren hennes skulle vite hvordan det er feil å gjøre, slik at de ikke går galt igjen. Barn skal beskyttes, og man skal ikke introdusere dem for rusmidler, men samtidig mener hun at det blir feil når man ikke kan være åpen om sosiale normer for hvordan man skal røyke marihuana og hasj, slik en kan være om alkoholdriking.

Forskning om alkoholbruk blant kvinner viser at kvinner med barn drikker mindre enn kvinner uten barn (Bergmark referert i Leissner og Hedin 2001: 36). Mine informanters cannabisbruk kjennetegnes av liknende trekk. Kvinner røyker mindre etter at de har blitt mødre, de setter barnas behov framfor avslapping og hygge. Kvinnene er opptatt av å være gode mødre, de framhever sitt ansvar overfor barn. For å komme tilbake til rammebegrepet slik jeg har introdusert det ovenfor, er samvær med barn en situasjon, det vil si en ramme som ideelt sett ikke kan forenes med røyking av cannabis – cannabisrammen. Disse to rammene holdes separat, ingen av mødrene synes det er greit å røyke cannabis eller drikke alkohol foran sine barn. Mødrene vil ikke introdusere rusmidler for sine barn, heller vente til de blir store nok og eventuelt kommer selv med spørsmål om det: ”Ingen vil jo at barna deres skal bruke noe,” slik Monica sier. Man røyker heller ikke cannabis under svangerskapet. Anette forteller om hvordan hun gledet seg til jointen, til et glass musserende når hun skulle komme hjem fra sykehuset etter fødselen, men hun er stolt av at hun klarte å holde seg unna det mens

⁵ Pot – refererer til marihuana (<http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=pot&ordbok=begge>).

hun var gravid, selv om hun innrømmer at det var et par ganger da hun hadde lyst på det. Anette ved intervju tidspunktet ammet sin sønn, men når hun skal røyke en joint, pleier hun enten å pumpe ut melk eller gi morsmelkerstatning, og da er det faren som har hovedansvaret. Samtidig påpeker Anette at hun lager ikke sterke jointer og blir ikke helt ”pansers”,⁶ slik at hun ikke hadde klart å ta seg av sønnen, men tross det overlater hun da ansvaret til samboeren.

Monica røykte hasj før hun ble mor, men hun forteller at det heller ikke var aktuelt for henne å røyke det, heller ikke drikke alkohol mens hun var gravid. Det var heller ikke noe hun savnet. Hun forteller at hun gledet seg stort til å bli mamma. Monica ammet begge sine barn, og sier at det var “et par lørdagskvelder eller kanskje litt flere” hun tok en joint med venninnen, men da var det ikke aktuelt å amme. Barna fikk morsmelkerstatning, og det var mannen hennes som tok seg av barna.

3.5 Økt hemmelighold

Den siste normen som jeg ser som gjennomgående i mitt datamateriale, er et ønske om økt hemmelighold rundt røykeprosessen. Som nevnt tidligere i dette kapittelet legger mine informanter vekt på at de vil røyke sammen med sine venner som de kan stole på og føler seg trygge med, men de vil også ha trygghet rundt anskaffelsen av cannabis. Kvinner ønsker å kjøpe cannabis fra trygge kilder, ikke bare fordi de er opptatt av stoffets kvalitet, men også fordi de ikke vil bli oppdaget som kjøpere og som brukere. De fleste av mine informanter forteller at de synes det er mer tidkrevende å skaffe cannabis nå som de lever et mer konvensjonelt liv. Kvinner forteller at med alderen har de enten mistet kontakten med dem de røykte sammen med før og de man kjøpte stoffet fra, eller så har en del av disse menneskene sluttet med både røyking og salg av cannabis.

Som jeg har nevnt tidligere, påvirkes cannabisbruk av stoffets illegale status (Rödner 2006, Sandberg og Pedersen 2010). Blant annet er det ikke mulig å kjøpe stoffet hvor som helst og når som helst, slik Alisha sier: “Det er ikke bare å gå på 7-Eleven,” hvis man skal tenke trygghet både i forhold til stoffets kvalitet, og unngå å bli tatt for kjøp av stoffet. Kjøp av cannabis forutsetter visse regler, oftest foregår kjøp fra en venn som selv er en dealer eller via en venn som kjenner en dealer. Det er viktig hvem man kjøper cannabis fra, man må kunne

⁶ Anette bruker ordet “pansers” med samme betydning som ordet *fjern*.

stole på kildene og man legger vekt på betydningen av stoffets kvalitet (Sandberg og Pedersen 2010: 111).

Anette forteller at nå som hun har blitt mamma og røyker sjeldnere, er det slik at hun har mistet en del kontakter som hun hadde før, noe som gjør det mer komplisert å få tak i hasjen:

Anette: Jeg må jo få tak i det, så det kommer jo an på om man får tak i det eller ikke, sånn som i forgårs så planla jeg å gjøre det, jeg spurte om du [en ny bekjent hun fortalte om tidligere i intervjuet hun har fått som har tilgang til marihuana] kan ta med, ikke sant. Man må jo på en måte oppsøke det. Prøve å oppsøke det, kommer det min vei, så ...

Hanne: Sier jo ikke nei (ler).

Anette: Nei, det synes jeg er veldig vanskelig. I forhold til planlegging, det er ikke som å gå og kjøpe seg en ... Du vet jo at ølsalget er åpent til åtte, ikke sant.

Intervjuer: Det blir vanskeligere å få tak i det?

Anette: Ja, i hvert fall når jeg ikke har, nå har jeg jo sporet opp noen, men samtidig synes det er litt deilig å ikke vite om det også. (...) Før jeg fikk barn, så kunne jeg ha sånn et halvanstrengt forhold til det tidvis, da, fordi jeg bodde sammen med en jente som også hadde det sånn, så da kunne jeg jo legge opp og røyke en del. Men jeg synes det er veldig deilig at kjæresten min ikke røyker.

Intervjuer: Tror du du ville røyket mer om han hadde gjort det?

Anette: Absolutt. Det synes jeg er veldig deilig at han ikke gjør det. Jeg synes det er veldig deilig å ha et sånt tvunget avhold (ler).

Selv om venninnene ler av at man sier ikke nei hvis man først får en mulighet til å røyke, sier de også at ettersom de er blitt mødre og cannabis er ulovlig, er man ikke lenger interessert i “å stå på barrikadene” og demonstrere bruken, man tenker mer på konsekvenser og ønsker mer kontroll, slik jeg har også vært inne på tidligere. Kvinner er mer opptatt av å skjule bruken nå enn før. Det forutsetter at man skaffer stoffet fra personer som kvinner velger å stole på, og som de ikke tror vil fortelle videre til andre om deres bruk. De ønsker ikke å ha kontakt med dealere som tilhører et destruktivt miljø. Slik Alisha påpeker at det er viktig at man ikke “vanker sammen med narkomane og kriminelle”, noe som innebærer at man helst vil kjøpe stoffet fra en som selger det på hobbybasis og kan sies å være en skjult bruker selv.

Denne normen som vi ser, handler om å kunne få tak i cannabis slik at man ikke blir oppdaget. Siden de vet at de har mindre kontakter som kan anskaffe dem cannabis godtar mine informanter det i form av at de vil ikke anskaffe stoffet via noen alternative ukjente kilder. De lar heller være å røyke til de eventuelt får en tryggere mulighet til å kjøpe cannabis. Denne normen er til en viss grad en generell norm blant cannabisbrukere, slik jeg også nevnte forskerne Sandberg og Pedersen (2010) fant i sin studie, men for mine informanter handler dette også om tryggheten i forhold til deres livssituasjon.

Alle informantene sier seg enig i at det kanskje ikke er så problematisk å få tak i stoffet hvis man tenker på hvilke muligheter som finnes rundt omkring: ”Det er jo bare å spørre et menneske på Plata,” som Agnes sier, men det er ikke der mine informanter forteller at de kjøper hasj eller marihuana. “Men jeg ville aldri kjøpt fra noen på gata. Der er det mye dritt. Alle vet jo det. (...) Skal man gjøre det, så må man gjøre det på den riktige måten,” understreker Alisha. Og den “riktige måten” er å finne trygge kilder – dealere som driver med cannabissalg på hobbybasis, og som ofte ses på som “kompiser”, slik informantene kaller dem. Noe av det verste kvinner frykter i tilfelle de ville blitt oppdaget, er reaksjoner fra barnevernet: “Tenk at noen skal gå så langt som å si i fra til barnevernet,” sier Anette. Som vi så tidligere, skiller kvinner mellom rammer som cannabisrøyker og mor, men barnevernet tenker kvinner vil ha et annet syn på deres bruk av stoffet enn det de selv mener de har. Cannabis er ulovlig, og dette mener kvinner barnevernet mest sannsynligvis vil ta utgangspunkt i.

Når man først har tilgang på stoffet fra trygge kilder, er det også viktig med kvaliteten og styrken på jointene en røyker. Alle som en sier seg enig i at det vanskeligste er å få tak i marihuana, de kunne ønske det fantes mer av det i Norge. De fleste synes det er behageligere å røyke marihuana siden de opplever at marihuana gir en lettere rusfølelse. Samtidig forteller Agnes at marihuana lukter mer enn hasj, noe som kan være negativt med tanke på at lukten av marihuana kan vekke mer oppmerksomhet enn hasjlukten.

Hathaway (2004) fant i sin studie at hans informanter hadde klare preferanser for jointene de røykte. Størrelsen på jointene varierer (Hathaway 2004: 571), noe også mine informanter fortalte de var opptatt av. Hanne synes at Anette er flink til å ”rulle”, og hun liker å røyke Anette lagde sine jointer, selv om Hanne mener hun selv også er flink til det.

Anette: Ja, jeg føler det er veldig, det er nesten litt barnslig, men i og med at vi snakker om det, så føler jeg sånn – hasj er noe av det jeg har holdt på med mest kontinuerlig i såpass mange år at jeg føler liksom, er det noe jeg er flink til, altså alle har jo noe de er flinke på...

Hanne: Ja (ler)...

Anette: Jeg er flink til å rulle! Hvor langt kommer du med det, liksom!

Hanne ler.

Anette: Jeg føler jeg har litt sånn halvlidenskapelig forhold til det til tider (ler). (...) Men så liker jeg jo en godt rullet joint. Ja, det er jo akkurat sånn – hvorfor skal jeg steke biff når Kine [har endret navn til en venninne] kan steke biff, for hun er jo mye flinkere enn meg til å steke biff. Det blir jo da diggere at hun gjør det på en måte. Men jeg synes det er digg å røyke godt rullet joint. Som ikke brenner fort ned på sidene, som er godt fordelt, som er tynn nok, som ja... Jeg har ganske preferanser for hvordan det skal være.

Hanne sier at Anette lager svake jointer, noe som Hanne ser på som deilig, og Anette sier seg enig i at hun røyker ”aldri et halvt gram, liksom”, de liker ikke sånne ”korte, tykke og heavy” jointer som en av deres mannlige kamerater pleier å lage. Det blir for sterkt, og røykegleden blir for kort, sier venninnene. Her ser man både et uttrykk både for normen om å ha mer kontroll over bruken, samt normen om å ikke vekke oppmerksomhet rundt deres bruk. Man skal være trygg på det man driver med. Vibeke forteller noe lignende: Når hun er ute og reiser og røyker marihuana, for eksempel i Amsterdam, så velger hun en joint med en moderat styrke, det vil si jointen Jamaica. Vibeke understreker at hun ikke har røyket sterke saker, det er noe man kan styre selv, slik det er med alkohol. En kan velge en vintype framfor en annen. Man skal ikke bli for fjern.

Rödner (2006) viste i sin studie av sosialt integrerte rusbrukere i Sverige at hans intervjupersoner hadde en sterk idé om selvkontroll og rasjonalitet, at en selv er ansvarlig for utviklingen av mestringsstrategier. Rödner sine informanter var opptatt av å skille mellom situasjoner der det var akseptabelt og ikke akseptabelt å røyke, og ikke minst stilte de krav til selve røykeprosessen (Rödner 2006: 940). Et inntrykk jeg satt med etter alle intervjuene, var at kvinnene jeg intervjuet, ga et lignende uttrykk for rasjonalitet, men likevel ikke fullt så rasjonelt som Rödner hevder. Etter min mening begrenses denne rasjonaliteten for mine informanter av dagliglivet. De normer kvinner forholder seg til, fra det å røyke sammen med

venner til innkjøp av stoffet, begrenses av deres livssituasjon som gir færre handlingsmuligheter. Man kan verken røyke eller kjøpe stoffet når som helst, man føler heller ikke at man kan røyke en altfor “heavy” joint, slik Anette sier. Kvinnene kommer stadig tilbake til det at de har mer ansvar nå, og at de ikke kan “skeie helt ut” like mye som de kunne før de fikk barn.

3.6 Sammenfattende kommentar

Historiene til kvinnene viser at etter at de har fått barn, har de redusert sin bruk. Det røykes kun i helgene, på en reise. Bruken styres til en viss grad bevisst, men begrenset av dagliglivet. Livssituasjonene deres har endret seg, og jointen tas ikke fram når som helst både fordi man føler at det passer mindre nå som de er blitt mer voksne og har forpliktelser, men også fordi at tiden fylles uten at man nødvendigvis styrer bevisst unna røykingen. En del av det de forteller, minner om normer som er mer allmenne blant folk, nemlig normer som omhandler alkoholbruk. Man drikker seg ikke full når som helst heller. Samtidig glemmes det ikke at cannabis er et illegalt rusmiddel, og dermed er de enda mer påpasselige. Kvinnene kjenner og forholder seg også til normer som er mer eller mindre gjeldende blant cannabisbrukere. Det refereres til normen om at cannabis skal røykes sammen med andre, og jointen skal sendes rundt.

Kvinnene røyker ikke foran sine barn. Samvær med barn som kan ses på som en ramme som ikke kan forenes med røyking av cannabis, det vil si cannabisrammen. De fleste forteller at hovedgrunnen til det er at de ikke vil at deres barn skal se dem i beruset tilstand, mens noen også er påpasselig fordi barn kan fortelle om deres bruk til noen andre voksne, for eksempel i barnehagen. Barn skal enten ha lagt seg, være på overnatting hos noen andre eller passes av partneren mens de røyker og er under ruspåvirkningen. Her er det noe variasjon, men alle som en er enige om at barn ikke skal være direkte til stede mens de røyker. Kvinnene forteller at de heller ikke røykte mens de var gravide. Her igjen refereres det til alkohol og oppfatningen om at man ikke drikker når man venter et barn. Man røyker heller ikke marihuana eller hasj.

Kvinner understreker gjennomgående i sine historier at det også er viktig med trygghet rundt hvem man får stoffet fra, man kjøper ikke av hvem som helst, det må være en eller annen “kompis”, en man til en viss grad kjenner. Grunnen til det er ikke bare krav til kvaliteten på stoffet, men også normen om økt hemmelighet rundt deres bruk. Kvinnene vil unngå å bli

oppdaget både som kjøpere og brukere. De forteller også at når de først har fått tak i stoffet, er det også viktig med størrelsen på jointene de røyker. Cannabis ses på som et roligere og mindre destruktivt rusmiddel enn for eksempel alkohol. De vil oppleve “den deilige rusen”, følelsen av at man slapper av, at man har kontroll og ikke blir for fjern. Informantene forteller at de vil oppnå den avslappende følelsen av at man enten kan jobbe med noe kreativt, ha sin egen alenetid og høre på musikk eller se en film, eller at man vil være sosial og dele denne rusopplevelsen sammen med noen andre. Røyking av cannabis inkluderes ofte i andre aktiviteter.

4 Underskudd og overskudd

4.1 Innledning

Det som slo meg under intervjuene med kvinnene, var at det alltid finnes en latent årsak til at de røyker. De beskriver rusen som “deilig”, og det er en av de åpenlyse grunnene til at de røyker cannabis. Marihuana og hasj gir dem en spesiell, og som regel avslappet følelse, men likevel var det ikke kun av den grunn de røykte.

Sandberg og Pedersen (2010) viser i sin nyere studie at cannabis kan bli brukt av ulike grunner. Det handler vanligvis om rekreasjonell bruk av stoffet, i sammenheng med fritid, fester og samvær med venner. Cannabis er kjent for å være et avslappende rusmiddel, men det er også et rusmiddel som blir brukt for å øke kreativitet og innsikt. Cannabis kan hjelpe, ifølge brukere, med å stenge verden ute, få en til å holde det hverdagslige og trivielle på avstand for et øyeblikk. Noen av forskernes informanter har fortalt at de bruker cannabis også mot tristhet og depresjon, og for noen er dette også et rusmiddel som hjelper dem å håndtere sykdommer og atferdsproblemer, for eksempel ADHD og posttraumatisk stress syndrom, PTSD. Likevel er det slik at de som bruker cannabis for å håndtere enten psykiske eller fysiske plager, har vært en del av det Sandberg og Pedersen kaller for cannabiskultur. Først har brukerne blitt fortrolige med stoffets symbolske mening, og gradvis har de begynt å forstå sin egen bruk i lys av den medisinske cannabiskursen (Sandberg og Pedersen 2010: 57, 161–66).

Cannabisplantens betydning kan også ses i forhold til cannabiskulturens vektlegging av det naturlige og det organiske. Planten er ufarlig, den er grønn, den vokser ute i naturen og er ikke kjemisk. Mange foretrekker den framfor andre rusmidler som for eksempel “piller” i form av Valium, Sobril, amfetamin eller “pulver”, det vil si heroin (Sandberg og Pedersen 2010: 36).

Motivene kan være ulike. Dette gjelder også mine informanter. Nå som de er blitt mødre, røyker de sjeldnere, og muligens kan man hevde at spesielle og bestemte anledninger blir enda mer “spesielle”? Med “spesielle” mener jeg de samme helgene og reisene informantene forteller om, og som jeg allerede har presentert i det forrige kapitlet. Disse får etter min mening en undertone av det jeg velger å kalle for “underskuddsprosjekt” og “overskuddsprosjekt”. I dette kapitlet vil jeg dermed ta for meg presentasjonen og

tolkningen av disse to kategoriene. Disse er dog kun idealtyper for måter jeg finner mine informanter røyker cannabis på. Selv om noen av informantenes framstillinger lener seg mer mot den ene eller den andre idealtypen, er det strategier som alle kan dra veksler på. Ulike situasjoner kan bli preget av det ene eller det andre prosjektet.

4.2 Underskuddsprosjekt

Under intervjuene med mine informanter merket jeg alltid en variasjon av undertoner i deres fortellinger. Selv om alle informantene virket energiske, var enkeltes fortellinger mer preget av at hverdagen bød på sine utfordringer som kunne tappe dem for energi og glede. Cannabis, slik jeg tolker det, blir en slags mulighet for flukt fra realitetens byrder og stress innenfor rammen av det jeg beskriver som underskuddsprosjektet.

Monica forteller at det å være småbarnsmor, ha en fulltidsjobb og hverdagslige gjøremål hjemme til tider kan være utfordrende:

Ja, det blir jo mye noen ganger med jobb og unger, og alt det andre hjemme, så da blir det litt deilig med tid for meg selv, men det er ikke sånn at jeg nødvendigvis må røyke hasj. Og noen ganger er det ikke noe sånn at jeg må komme meg vekk, men mer det at jeg savner Line (sensurert navn til venninnen) og synes det er kos å sitte sammen med henne og dele en joint (Monica, 36 år).

Monica røykte før hun ble mor, og det var annerledes på den tiden, det var mest i forbindelse med fest hos noen venner hun røykte, nå blir det sjeldnere av det, men mer “kos og den avslappende følelsen” i helgene sammen med venninnen for å lette på bekymringene. Monica påpeker at det ikke alltid er slik at hun må røyke hasj når hun har noe på hjertet. Hun sier hun håndterer utfordringer uten å måtte røyke også, men noen ganger er det en fin mulighet til å “komme litt vekk”.

Dette er i tråd med det Sandberg og Pedersen (2010) finner i sin studie. Først blir man fortrolig med stoffets symbolske mening og blir en rekreasjonell bruker, så begynner noen av brukere å forstå sitt forhold til stoffet i lys av sine egne behov på et annet nivå. Etter min mening forholder ikke mine informanter seg, utenom et tilfelle, fullt ut til en medisinsk

diskurs slik noen av Sandberg og Pedersen sine informanter gjør, men til en viss grad peker deres bruk i denne diskursens retning. Noen av mødrene bruker cannabis til å lindre en nedstemt følelsesmessig tilstand. Istedenfor å oppsøke lege og bruke for eksempel antidepressiva, velger man det man har brukt tidligere på fester og hatt en positiv opplevelse av. Man kan kanskje si at en røyker cannabis nå med et annet motiv tilpasset deres livssituasjon. Dette igjen støtter tidligere funn om at stoffets mening kontinuerlig omskrives og tilpasses i forhold til livsprosjekter brukerne har (Sandberg og Pedersen 2010: 67). De som røyker i helger og ferier, eller de som studerer, tilskriver cannabisen en annen mening enn det vanebrukere gjør, og de som er arbeidsløse og lever av sosialstøtte (Sandberg og Pedersen 2010: 67–68).

Duckert (2003) har studert kvinners alkoholbruk og kartlagt “kvinnedrikkemønstre”. Disse kan etter min mening ikke direkte overføres til bruk av cannabis, men noen av tendensene kan man se spor av i mitt datamateriale. To av mønstrene er “stressdrikkeren” og “drikke for å glemme”-drikkeren. “Stressdrikkeren” er den som drikker fordi hun har en travel hverdag, og alkoholen blir brukt så å si hver kveld for å kunne kople av og legge bak seg jobben (Duckert 2003: 44). “Drikke for å glemme”-drikkeren drikker når det er noe negativt i hennes liv, når det er følelsesløshet og smerte, mens når hun har det bra, drikker kvinnen som kunne tilhørt denne idealtypen ikke (Duckert 2003: 45).

Iris på 32 utviklet, i likhet med Vibeke, et fortrolig forhold til cannabis på et senere tidspunkt, når de allerede hadde blitt mødre.

Iris: Tenk at du har et så aktivt liv, og det er nonstop med både møter, og mann og barn, og skole, og you name it! Altså, det er nonstop! Altså, jeg tenker at hadde det ikke vært at jeg kunne slappa av innimellom med denne her, så vet jeg ikke om jeg hadde kommet meg opp noen ganger. For jeg er en person som ikke klarer å slappe av. (...) Livet har jo utfordringer hele tiden, man kan jo si at man er feig, noen klarer det uten, helt sikkert, men jeg synes det var veldig greit for meg å ta det (marihuana), å kunne koble av, fordi du liksom setter hjernen på pause, du klarer å fokusere på positive ting, du klarer å være kjæreste med mannen din, du klarer faktisk å legge problemene bort.

Intervjuer: Føler du at det er en felles ting for dere?

Iris: Ja, absolutt.

Intervjuer: Slik som andre par kanskje ville valgt rødvin, for eksempel?

Iris: Ja, fordi alkohol var jo tabubelagt hos oss fra jeg var liten.

Iris liker “den deilige rusen” marihuana gir henne, men denne følelsen søker hun ikke kun av den grunn, slik sitatet overfor viser. Iris begynte å røyke sent, i alderen av 28, etter at hun hadde fått barn. Det var broren som introduserte henne for marihuana. Iris viste at hennes bror hadde brukt cannabis over flere år, hun visste også at broren så på cannabis som en avslappende mulighet. Ifølge Iris har han alltid hatt en kontrollert bruk, han fullfører sine gjøremål både i forhold til studier, jobben og kjæresten han har. Etter at Iris fikk prøve marihuana selv, ble dette også en mulighet for henne til å komme seg vekk fra den hektiske hverdagen. Iris sier ”denne planten” har gitt henne en mulighet for å slappe av når hun er ”litt stressa”, når ting i hverdagen har rett og slett ”toppet seg”, når hun er i en fase av følelsesmessig underskudd, slik jeg tolker det. Her ser man etter min mening spor av kategorien “stressdrikkeren” og “drikke for å glemme”-drikkeren (Duckert 2003: 44–45). Selv om Iris virket full av energi under intervjutidspunktet, la hun ikke skjul på at fire barn, et med atferdsproblemer, og fulltidsjobb kan bli for tøft til tider.

Iris gir innblikk i en komplisert familiesituasjon. Hennes eldste sønn har atferdsproblemer som gjør at hun og hennes mann er nødt til å samhandle med barnevernet. De må ofte på møter, og Iris forteller at før brukte hun nettene til å grue seg og tenke fram og tilbake på hva hun skulle si på disse møtene i forhold til sin sønn. Men ofte opplevde hun at alle disse tankene hun hadde førte til at hun “var utslitt av å tenke at jeg fikk egentlig ikke sagt noe”, sier Iris. Nå stiller hun opp på disse møtene mer avslappet, hun sier at hun har tillatt seg å røyke kvelden før noen av møtene for å glemme litt av stresset og angsten hun har hatt, og erfart at hun takler disse samtalene bedre nå enn før. Hun stresser mindre, og dermed føler hun ikke har overstimulert hjernen.

Iris legger heller ikke skjul på at tap av energi og glede ikke minst kan medbringe spenninger i parforholdet. Dermed synes Iris det er fint å kunne skape en egen “pauseboks” der hun midlertidig kan legge opp ting som hun er lei og sliten av, som hun vet hun må jobbe med, men har lyst til å ta en pause fra. Samtidig påpeker Iris at det er viktig å finne balansen: “... hvis man begynner å gjøre det for ofte, legge opp i pauseboksen, så blir ikke gjort noe med denne pauseboksen (ler).”

Intervjuer: Da blir den stående?

Iris: Ja, da blir den stående. Det er liksom, det er en viktig balanse der og, ikke sant. Det å ha kunnskap, som vi sa i stad, med dette her er veldig viktig, og at du er disiplinert. Hvis ikke du er disiplinert, så kan du ikke drive med dette her.

Dette er etter min mening i tråd med Osborne og Fogel (2008) sine funn om at virkelighetsflukt i denne sammenhengen ikke nødvendigvis trenger å bli sett på som brukernes flykt og fornektelse av sine problemer. Det er heller avslapping, der en setter sine daglige bekymringer i et perspektiv ved at en roer ned hjernen og ser ting i et annet lys. Hjernene får “some time off”, slik noen av Osborne og Fogel sine informanter sier det (2008: 550).

Samtidig har Iris fått et inntrykk av at cannabis er mer avhengighetskapende enn det alkohol er, først og fremst fordi man ikke får den samme abstinensfølelsen som man ofte får etter alkoholdriking. Dette mener hun kan føre til at en blir fristet til å røyke oftere, i hvert fall i nedtursperioder. Dermed bør en ifølge Iris forholde seg til visse normer og rammer, slik jeg også har vist i kapittel 3 at informantene gjør.

Ifølge Hathaway (2004) er en del cannabisbrukere opptatt av å håndtere bruken, slik at man ikke bruker rusmiddelet som den eneste utveien når man opplever problemer. Det er viktig å kunne innse og være ærlig med seg selv hvis bruken blir for hyppig og bærer et destruktivt preg. For å håndtere risiko knyttet til avhengighet er det viktig å forstå at selv om man røyker cannabis, skal man også kunne håndtere emosjonelle tilstander uten å nødvendigvis måtte røyke cannabis (Hathaway 2004: 573).

Dette sier også Iris seg enig i. Problemene som settes midlertidig i en “pauseboks”, slik hun beskriver det, er det viktig å jobbe med denne dagen etter. Selv om hun sier at hun og mannen røyker marihuana for å slappe av, for å kunne komme seg vekk, for å kunne oppleve den morsomme følelsen rusen gir dem, det å kunne sitte og le sammen og være kjæresten, er idealet å holde balansen mellom virkelighet og denne flukten fra den.

Slik jeg tolker det, er det en tosidighet i Iris sin fortelling. På den ene siden kan hverdagen med fire barn, jobb og mann få Iris til å føle at “det topper seg”, men på den andre siden er

disse også viktige årsaker til at Iris ikke tillater seg å røyke oftere. Familien er det viktigste for Iris.

I møte med Agnes fikk jeg et inntrykk av at hun syntes livet var urettferdig. Hun delte med meg utfordringene knyttet til det å være alenemor, hennes kroniske sykdom, og til det å brått miste personer som hadde stått henne nær. For tiden går hun til psykiater, og hun forteller litt om hva hennes lege mener om bruken.

Intervjuer: Men kan du fortelle mer om hva legen din sier angående hasjrøyking?

Agnes: Nei, han sier jo at så lenge det gjør meg godt, så ... Og ikke røyker for mye, så vil han påstå at det er bedre å røyke enn mange andre ting. Det samme sier psykiateren min, han har sett vinklingen min og synes det er interessant.

Agnes sin historie er ambivalent, på den ene siden sier hun at det å røyke alene på kvelden for henne ikke handler om å komme seg igjennom tøffe opplevelser, det er “kosen” hun søker etter. På en annen side forteller hun at dette er hennes måte å slappe av på, hennes “time out”, det er da hun ikke vil ta fram noen følelser, det er et øyeblikk hun tillater seg å ikke tenke på dagen som har gått og dagen som kommer, i tillegg forteller hun at hasjen hjelper henne til å takle hennes sykdom. Agnes er den eneste informanten, slik jeg ser det, som kan sies å ha erfaring med cannabis som bærer preg av det Sandberg og Pedersen (2010) beskriver som den medisinske cannabisdiskursen. Samtidig minner Agnes sine erfaringer om beskrivelsen av “stressdrikkeren” (Duckert 2003: 44). Iris sier hun aldri røyker hasj på dagen når hun har forskjellige gjøremål, men derimot røyker hun gjerne på kveldene for å slappe av etter en avsluttet dag som ikke sjelden er fylt med stress og utfordringer. Agnes har den mest hyppigste bruken av alle mine informanter, og hun er også den som har lengst erfaring med stoffet. Hun har røyket i 22 år.

Så røykinga mi alene, det er rett og slett en avslappings metode, vi lever i dagens stressa verden, mange spiser Valium, mange går på antidepressiva, mange drikker for mye, kanskje hver kveld. De fleste, i hvert fall veldig mange som er treningsnarkomaner, arbeidsnarkomaner, alle gjør ting på forskjellig, egen måte (Agnes, 45 år).

Til en viss grad kan man se på Agnes sin bruk også i lys av Osborne og Fogel (2008) sin oppfordring om å se problemene fra et annet perspektiv, men samtidig virker det som om hun har gått mer i retning av det Hathaway (2004) sine informanter ideelt sett ikke vil finne seg i, nemlig å oppleve at man ikke klarer å takle sine følelsesmessige nedtursperioder uten å røyke. For Agnes handler dette om å få roen hver kveld. For tiden er Agnes uføretrygdet på grunn av sin sykdom, og hun er stort sett hjemme. Datteren bor fortsatt sammen med henne, men Thea er nå voksen og styrer sitt liv i stor grad selv, forteller Agnes, noe som gjør at Agnes har mindre begrensninger å ta hensyn til før hun tar fram jointen. Men også Agnes påstår at “det er viktig å bruke det uten å misbruke”, hun er opptatt av å framheve at bruken av rusmidler bør styres av visse regler og normer, og hun er ikke minst opptatt av å rettferdiggjøre sin bruk.

4.3 Overskuddsprosjektet

Overskuddsprosjektet gir et motsatt bilde. Kvinnene som har det som sin latente grunn, er etter min mening mer positivt innstilt, livet oppleves ikke like urettferdig eller tøft. For dem er hasj også en mulighet for “time out”, men likevel på en annen måte. Kvinner som kan sies å ha overskuddsprosjektet som utgangspunkt for røyking av cannabis, forteller positivt om sine partnere som aktivt deltar i barnepass, om muligheter og fritiden de får utenom det trivielle og hverdagslige. Disse kvinnene forteller i større grad om samvær med venner, om reiser, konserter og hobbyer de får tid til. Det virker som om disse kvinnene har mer tid til overs til andre aktiviteter enn bare familie og jobb. I noen av disse fritidsaktivitetene utenom det hverdagslige inkluderes også cannabisrøyking, men ikke alltid er det tilfelle. Røyking av marihuana og hasj kan kanskje ses på som et tilskuddselement, slik jeg ser det. Min tolkning er også at man kan snakke om et både “planlagt” og “spontant” forhold til cannabis:

Helt tilfeldig, alt fra jeg kan planlegge flere dager i forveien med venninner, eller vi kan dra på en fest hvor vi i utgangspunktet ikke har planlagt å røyke, men hvor det plutselig dukker opp, så gjør vi det. (Alisha, 34 år).

Alisha forteller om at hun liker å være sammen med venninner, og at hun er glad i fest. Mannen hennes er klar over det, og han passer gjerne sønnen når hun skal ut og “være med på alt”. På sommertid pleier Alisha sine foreldre å ta hennes sønn med på ferie sammen med

dem, og da får Alisha også fri. Hun forteller at hun er uthvilt og kan finne på noe gøy, ikke bare sammen med sin mann, men hun får også mer tid til sine venner. Da liker hun iblant også å røyke marihuana:

Jeg gjør det på en fest når jeg ikke har noen bekymringer, når jeg har fri fra barnet, mannen og jobben. (Alisha, 34 år).

Overskuddsprosjektet kjennetegnes ikke av mangelen på energi, tvert imot gir kvinnene uttrykk for at de har energi til overs til å bruke det på noe annet enn bare barn og jobb, de har tid til å møte andre mennesker, slik også Vibeke, som er trebarnsmor, og pleier å dra på Roskilde-festivalen. Vibeke forteller mye om reisene sine, jeg får inntrykk av at hun alltid har hatt god økonomi, har bodd i utlandet og ikke minst reist både alene og sammen med sine barn. Hun har venner i mange land, har kunstnere i miljøet, og hun mener hun er ganske åpen om sin bruk av marihuana siden hun ikke røyker mye og mener hun har et kontrollert bruk.

Young (1971) bruker i sin analyse av rusbruk begrepet “play” (lek) som etter min mening kan anvendes i analysen av overskuddsprosjektet. Denne leken oppstår når man trer ut av den hverdagslige verden og strekker seg utover økonomiske begrensninger man har. Dette kan ses på som en slags lengsel etter den frie leken man kjenner til fra barndommen. For noen kan dette være en rekreasjon fra jobb, mens for andre kan dette være et uttrykk for at man føler seg som fullkommen kun når man leker (Young 1971: 1291–31). Ifølge Frønes kjennetegnes dagens samfunn av et sterkere ønske om mer fritid, og til en viss grad har begrepet “fritid” forandret sin betydning. Mange i dagens samfunn vil hevde at mye av det man gjør i fritiden er forpliktelser, som for eksempel det å kjøre barn til idrettsaktiviteter, være sammen med eldre familiemedlemmer osv., og folk har fått en annen forståelse av fritid i dag. Det er den tiden vi kan bruke til oss selv, “til handlinger som gir mening mens vi gjør dem, ikke fordi de gir oss penger eller bidrar til noe annet” (Frønes 2005: 128).

Slik jeg tolker det, kan overskuddsprosjektet ses i lys av denne lekenhets- og nye fritids ideen. Selv om man lever et konvensjonelt liv, selv om man har fått barn, gis det også rom for sin egen lek, og cannabis er et av elementene innenfor denne leken.

Anette er full av optimisme og energi, og livet byr ifølge henne på massevis av muligheter. Anette forteller om kjæresten sin som etter hennes mening er flink til å passe på barnet, om deres reiser, om sine hobbyer og interesser. Anette legger vekt på at hvis cannabis før var et middel for å få en “lættis”,⁷ er det nå et middel som hun bruker mest for å utfolde seg. Hun røyker også iblant når hun rydder hjemme, men for det meste liker hun å røyke tynne, lange jointer når jobber med noe hun synes er spennende og kreativt. Anette er en interiørdesigner. Hun synes det er interessant å jobbe med ulike dataprogrammer, i tillegg til at hun også lager et radioprogram på hobbybasis. Det har også hendt at hun og kollegaen har røyket sammen når de har laget programmer. Slik jeg får inntrykk av, bruker ikke Anette denne fritiden hun får mens hun har fri fra barnet, mannen og jobben til å samle kreftene til dagen etter, tvert om, hun har energi til overs til å skape noe utover det hun driver med i hverdagen. Anette beskriver hvordan dette oppleves når hun røyker og jobber samtidig:

Jeg tillater meg selv å gå dypere i et prosjekt på en måte da, men når det begynner å gå over, da er det, da er det altså (ler), da slutter jo det.

Anette forbinder cannabis i stor grad med denne lekenhet som Young (1971) beskriver, og kreativitet slik Sandberg og Pedersen (2010) i sin studie finner at noen av deres informanter bruker cannabis til. Cannabis knyttes til overskridelse (Thornton 1995 referert i Sandberg og Pedersen 2010: 58), som det motsatte av passiv reproduksjon (Sandberg og Pedersen 2010: 59).

Therese sine erfaringer har fellestrekk med Anette sitt forhold til cannabis. Hun i likhet med Anette knytter cannabis til kreativitet, til det å kunne utfolde seg og kunne bruke energien på en rikere og sterkere måte, slik hun selv understreker. Jointen hjelper henne å stenge ut trivielle ting, slik at hun kan skape noe kunstnerisk. Hun forteller om gitarspill, om det å male bilder, om det å kunne fokusere på en ting om gangen:

Når jeg røyker, setter jeg meg ned, og hører på en skive med musikk og sitter i en time og virkelig hører på musikken, inne i det. Og det er helt fantastisk, hvor mye evne til å

⁷ Lættis – en latterkrampe som er vanskelig å stoppe.

konsentrere seg man kan få. Det å kunne fokusere på én ting, det er veldig, veldig fint (Therese, 29 år).

Thereses fortelling kan knyttes til Youngs (1971) “play”-begrep. Tross at hun er mor til to små barn, student og har en jobb ved siden av studiene, legger hun vekt på samværet med sine venner, spontane sammenkomster og fester. Men det er det rolige og fredelige som er viktig for Therese, samtidig som hun framhever uttrykkskraft og hedonisme når det kommer til både tanker og den praktiske, kunstneriske utfoldelsen: “Når jeg maler, så går jeg inni bildet.” Dette kan igjen ses i lys av Osborne og Fogel (2008) sin analyse som formidler at noen av marihuana-brukerne de har intervjuet, framhever det kreative og muligheten for å kunne gå dypere og nærmest forsvinne i et prosjekt, og som kan gi gode resultater, ifølge en av deres informanter, en musiker som med fascinasjon fortalte om låtskriving under påvirkning av marihuana (Osborne og Fogel 2008: 555).

Hanne er en av de informantene som forteller at hennes bruk har forandret seg meget etter at hun fikk barn, fra det å ha en bruk som varierte fra ganske hyppig til sjelden, er det nå blitt til en enda mer sjeldnere aktivitet. Etter at hun fikk sitt andre barn, har hun aldri planlagt å røyke, de gangene hun har gjort det, har det skjedd hvis noen av hennes venner uventet har vært innom og hatt en joint med seg. Slik jeg presenterte i det forrige kapittelet, har Hanne fått et mer melankolsk forhold til røyking etter at hun ble mor, og er ikke lenger opptatt av å planlegge å skaffe cannabis selv. Men likevel synes hun det kan være deilig når man først har det tilgjengelig, når det blir mer spontant blant en gjeng med venner. Hanne er også den som framhever at hasjen kan gi en mulighet til å gå dypere i materien når man snakker sammen med noen andre, hun ser på det som en slags meditasjon:

Ja, sånn nirvana. Det er den følelsen jeg leter etter på en måte. At man på en måte forstår universet, at man er en del av alt, alt er en del av deg. Man får sånn utrolig følelse, også er man allikevel bevisst. (...) Jeg liker å ha lange samtaler hvor man på en måte snakker seg ned i materien, nedover og nedover, og nedover i materien. At det på en måte blir lettere når man har røyket litt og begge to er fokusert på den tingen, at det kan være mer interessant og at man blir mer kjent med den personen på et dypere plan enn man ville blitt ellers. Da hadde man latt seg distrahere av alle de tankene som kommer rundt oss på en måte (Hanne, 32 år).

Både underskuddsprosjektet og overskuddsprosjektet kjennetegnes ved at informantene setter noe på vent for å kunne tenke og skape noe annet istedenfor. Samtidig er det noe ved hver enkeltes måte å formidle disse erfaringene på som gjør at det likevel er forskjell på deres motiver. En spontan meditasjon og glede over muligheter man har i livet, er kanskje likevel ikke det samme som en planlagt “time off” i forbindelse med en nedstemt følelsesmessig tilstand? Overskuddsprosjektet preges av spontanitet og lekenhet. Det handler om et overskudd av energi som kvinner vil bruke på noe positivt, enten det er samvær med venner eller til å skape noe kreativt, samtidig påpeker de at det er viktig å sette en grense, slik at man ikke røyker for ofte. Slik jeg forstår det, er poenget til kvinner at ikke all fritid, heller ikke all den spontane fritiden, skal brukes til røyking av hasj og marihuana. På lik linje med informanter i avsnittet om underskuddsprosjektet, snakker også informanter som jeg trekker inn her, om betydningen av kontroll. Som jeg ser, er kvinnene også opptatt av å rettferdiggjøre sin bruk, siden en slik spontanitet og et ønske om å være leken i voksen alder, av andre kan ses på som et tegn på uansvarlighet.

4.4 Hva er prosjektene uttrykk for?

I forståelsen av mine informanters motiver for cannabisrøyking finner jeg at det er mulig å skille mellom to idealtyper. Underskuddsprosjektet kan ses på som en flukt fra realitetens byrder og stress, og dermed et ønske om å kunne sette hjernen på pause.

Overskuddsprosjektet handler derimot om overskudd av energi, om lekenhet og et ønske om å bruke denne energien på kreative aktiviteter som strekker seg utover det trivielle. Bruk av cannabis forstås innenfor rammene av begge disse idealtypene. Selv om informantenes grunner for røyking ofte lener seg mer mot det ene eller det andre prosjektet, er begge prosjektene å finne hos de fleste informanter. I noen tilfeller var det mulig å tolke overskuddsprosjektet som et underskuddsprosjekt, siden man i begge tilfeller ønsker å tre ut av den virkelige verden, likevel var det forskjell i måten kvinner framstilte deres bruk på. Spørsmålet er hva disse to idealtypene kan være et uttrykk for?

De ulike motivene for røyking kan for eksempel være et uttrykk for ens livsbetingelser og ens plassering i det sosiale rommet, i tråd med for eksempel Bourdieu (1987) sitt teoretiske perspektiv. Ifølge Bourdieu (1987) eksisterer det ikke sosiale klasser, men heller et multidimensjonalt sosialt rom der individene plasserer seg ulikt avhengig av kapitalen de besitter. Bourdieu skiller mellom tre kapitalformer, og det er volumet av kapital,

sammensetningen av disse og endring over tid som er avgjørende for ens plassering i det sosiale rommet. Økonomisk kapital er en av kapitalformene og innebærer materielle interesser, investeringer og avkastning i form av penger. Den andre formen for kapital er kulturell kapital, som forutsetter at det finnes en legitim kultur som man behersker i varierende grad, og ifølge Bourdieu er det de høyere klassenes smak som utgjør den legitime kulturen. Sosial kapital er den tredje formen for kapital, og dreier seg om kontakter og sosiale nettverk (Bourdieu 1987: 4). Jo mer man har av alle kapitalformer, jo bedre forutsetninger har en i sitt liv, noe som ifølge Bourdieu avspeiles i ens smak og livsstil (Bourdieu 2006). Slik jeg ser det i forhold til mitt utvalg, hadde kvinnene like forutsetninger på visse områder samtidig som det var nyanser som var ulike. For å nevne noe, så har ikke mitt fokus vært på å avdekke forskjeller på noen av disse kapitalformene, heller ikke kvinners mulige plassering i det sosiale rommet, tross at kvinner forteller om sine reiser og preferanser for fritidsaktiviteter som kan indikere visse spor i analysen av det. Samtidig så jeg at kvinnene i intervjuer la vekt på betydningen av sosial kapital, spesielt betydningen av sosiale nettverk innenfor familien.

Dette kan muligens sies å påvirke kvinners motiver for røyking av cannabis. Mitt inntrykk var at de som hadde overskudd av energi og mer livsglede ga uttrykk for et tettere nettverk med sine partnere, tidligere partnere, andre familiemedlemmer og ikke minst sine venner. Kvinner legger oftest vekt på betydningen av hvor mye fedre involverer seg i barneomsorgen. Det å være alenemor uten at barnets far har ønsket å ta en del i barneoppdragelsen, kan for noen oppleves som krevende. Et parforhold som ikke fungerer slik en kunne ønske seg, samt det å være i en hektisk småbarnsperiode, nevnes også som et forhold som kan tømme en for krefter. Da kan cannabis bli et middel til å flykte fra en strevsom hverdag. For noen er det heller overgangen til et voksent og mer ansvarsfullt liv, og kontrasten mellom det nåværende og det livet man levde før, som gjør at man føler at man blir lei av hverdagens rutiner. Selv om partneren deltar nok på hjemmebanen, og kvinner gir uttrykk for å være fornøyde med sitt parforhold, kan savn etter ung voksen-perioden og savn etter samværet med venner, eller slik Bourdieu kaller det for sosial kapital, prege ens røykemotiver i retning av underskuddsprosjektet.

På den andre siden er det informanter med overskudd av energi. Igjen er fedres deltakelse i barneomsorgen av betydning. Kvinner som røyker cannabis innenfor rammen av overskuddsprosjektet, forteller om aktive fedre, delt omsorg og gjensidig forståelse mellom mor og far. Mødrenes deltakelse i lønnsarbeid ser også ut til å være lik fedrenes. I tråd med

funn fra arbeidslivsforskning i de senere årene, har norske mødres inntreden i arbeidslivet vært fulgt av en kraftig desimering av oppslutningen om den mannlige forsørgernormen (Ellingsæter 2009: 160). Mødre er ikke sjelden noe mer likestillingsorienterte⁸ enn fedre, og mødres ulike tidspraksiser skaper de største forskjellene mellom familiene (Ellingsæter 2009: 166). Spørsmålet er dermed om underskudds- og overskuddsprosjekter også kan ses i lys av samfunnets endringer knyttet til kvinnerollen og til idealet om likestilling?

Kvinnerollen har forandret seg. Dagens kvinner har blitt mer selvstendige, de har utdanning, de er en del av arbeidslivet og de har egen inntekt. Siden dagens kvinner tar aktivt del i samfunnet, er kravet nå at menn skal bidra mer på hjemmebanen og i barneomsorgen (Frønes 2005). Aarseth (2008) i sin studie av dagens norske middelklassefamilier beskriver hvordan partnere utformer sitt forhold til romantiske prosjekter i form av at man jobber lønnet arbeid og på hjemmebanen stiller partene seg helt likt, og begge har som et ideal om å gjøre like mye både når det kommer til husarbeid og omsorg for barn. Slik Aarseth har sett det, er idealet i disse romantiske selvskapingsprosjektene å ha en kjønnsnøytral arbeidsdeling (Aarseth 2008). Noen av mine informanter forteller om lignende. Det er fokus på at begge partnere skal være i lønnet arbeid, begge skal bidra like mye i husarbeid og i samvær med barn, det er også fokus på like muligheter i deres fritid. Det legges vekt på gjensidig forståelse. For de som er skilt, står fortsatt noen av disse prinsippene sterkt. Begge partene involverer seg aktivt i barneomsorg, og det er et tett og vennlig forhold på tross av et oppløst parforhold. En ordnet hverdag ser ut til å gi kvinner mer fritid og mulighet til aktiviteter utenom det ordinære. Cannabis inkluderes i noen av disse overskuddsaktivitetene som et tilskuddselement for utfoldelse heller enn et stresshåndterende middel.

Det er tydelig at noen av kvinnene virker noe mer opplagt enn andre. Ifølge Frønes kan moderne "rushtid" i noen tilfeller gi lykkefølelse, mens i andre situasjoner kan dette bli for utfordrende (Frønes 2005: 39–41). Kvinner har forventninger til sine liv, og kanskje også dette spriket mellom det ønskelige og det virkelige gjør at en føler seg noe mer nedstemt enn andre?

⁸ Likestilling – handler om rettferdighet, og i praksis betyr likestilling å gi menn og kvinner samme rettigheter og muligheter, uavhengig av kjønn (Ellingsæter 2009).

4.5 Sammenfattende kommentar

I dette kapittelet har jeg fokusert på kvinners latente eller underliggende motiver for cannabisbruk. Selv om informantene synes cannabisrusen gir dem en deilig følelse, er det ikke det som er deres primære grunn til at de røyker marihuana og hasj. Deres rekreasjonelle bruk kan sies å være tilpasset eller å bære preg av de opplevelser og muligheter de har i sitt hverdagsliv.

Underskuddsprosjektet, slik jeg tolker det, handler om at man røyker når man er stresset, når ting i den trivielle hverdagen har toppet seg. Man søker etter en mulighet til å sette sin hjerne på pause, samtidig som de får sett sine bekymringer fra et annet perspektiv. Et hektisk dagligliv med familie, barn og jobb kan tappe en for energi og glede. Dette er kjernen i underskudds idealtypen som noen av mine informanter til tider kan befinne seg i.

På den andre siden er det snakk om overskudd der informanter med glede forteller om muligheter og tiden de har til overs i sine liv. Denne idealtypen har jeg kalt for et overskuddsprosjekt. Her er det rom for lekenhet og spontanitet. De informantene som har overskudd som sitt underliggende prosjekt for cannabisrøyking, legger vekt på at for dem handler røyking om kreativitet, mulighet for å gå dypere i et prosjekt, enten det er musikk eller utfoldelse av ulike kunstneriske prosjekter.

Selv om noen av informantenes framstillinger lener seg mer mot det ene eller det andre prosjektet, er disse to strategier som alle kan dra veksler på. Ulike situasjoner kan bli preget av den ene eller den andre av disse idealtypene.

5 Rettferdiggjøring og nøytralisering

5.1 Innledning

I dette kapittelet skal jeg ta for meg den tredje og siste av mine problemstillinger i denne oppgaven. Her vil jeg forsøke å avdekke hvordan mine informanter rettferdiggjør og nøytraliserer sin bruk av cannabis. Generelt er de opptatt av å vise at deres bruk ikke er mer unormal enn det moderat alkoholdrikking er, men hovedbegrensningen for dem er loven som forbyr cannabis i Norge. Frykten er blant annet barnevernet. Likevel er heller ikke det som skremmer kvinnene mest, reaksjoner fra folk rundt dem, fra dem som ikke røyker selv og som ikke kjenner så godt til stoffet.

Mine informanter har klare oppfatninger om hvorfor deres bruk ikke kan ses på som problematisk. Visse måter å legitimere cannabisbruk på er mer gjennomgående enn andre, og ofte er det slik at individer legitimerer bruken på flere måter samtidig. Det er gjennomgående at mine informanter forneker risikoen ved cannabisrøyking ved at de sammenligner det med alkoholdrikking. Det er også vanlig at mine informanter ønsker å distansere seg fra marginale grupper, og de vil også understreke betydningen av sin egen mestringsevne og selvkontroll. I min analyse vil jeg dermed til en viss grad trekke på allerede etablerte risikofornektelsesstrategier, og se mine funn i lys av Peretti-Watel (2003) sin nøytraliseringsteori. Samtidig ser jeg i mitt datamateriale også andre rettferdiggjørende teknikker som kvinner anvender for å legitimere cannabisrøyking. To av mine informanter er muslimer, og legitimerer bruken av rusmiddelet ved å trekke inn betydningen av deres religion. To andre spor som ofte dukker opp i kvinners fortellinger, og som samtidig skaper en motstridende spenning, er et ønske om å være en normal person som røyker cannabis, og et ønske om å være noe opprørsk og rebelsk mot konvensjonelle og veletablerte regler. Denne dobbeltheten ser jeg også på som måter å nøytralisere cannabisrøyking på.

5.2 Sammenligning med alkohol

På tross av at cannabis er et illegalt rusmiddel, ser ingen av mine informanter på cannabis som et farligere rusmiddel enn det alkohol er. Enkelte av mine informanter uttrykte mer sinne og irritasjon mot alkohol enn andre. Agnes og Therese var to av dem.

... ikke det at jeg mener noe skal heves, men det er liksom så godtatt at ungdom drikker sprit, men det er helt grusomt hvis de tar seg en joint. (...) Jeg bare skjønner ikke at folk ikke ser hvor mye farligere spriten er, men at det er så godtatt for det har alltid vært. (...) Altså kan jeg ikke skjønne at egentlig hasj går under narkotikaloven. Og jeg vil påstå at sprit er mye farligere ting. Folk dreper hverandre når de har drukket sprit, og man slås. Det er ingen som gjør det hvis man har røyket [cannabis] (Agnes, 45 år).

Agnes sammenlignet risiko knyttet til alkoholbruk, med risiko knyttet til cannabis. Hennes syn er at det er urimelig å sette cannabis i samme kategorien som andre rusmidler: ”Hasj og heroin er begge deler narkotika. Og der er det noe som må gjøres,” sier Agnes. Agnes ser på alkohol som verre enn det cannabis er, men med visse nyanser. Spriten er i hennes øyne som heroin, det verste av alt blant alkoholyper. En god vin, derimot, ser hun ikke ned på, den plasserer hun på samme nivå som hasj og marihuana. Cannabis, ifølge Agnes, fører til langt mindre destruktivt atferd enn det den tilstanden mennesker er i etter å ha drukket sprit:

Jeg er ganske sikker på at det barnet som opplever en mor komme hjem etter å ha røyka et par jointer i løpet av kvelden, og som kommer hjem alene eller kanskje med en venninne, og kanskje merker ikke noe forskjell på hvordan hun var da hun gikk og når hun kom tilbake, at det fungerer bedre enn en syngende, ravende, halvdrita mor (Agnes parodierer med sin stemme en full mor): “Nå går jeg og legger meg fordi jeg er full!” Jeg tror det er meget, meget stor forskjell. Jeg tror det (Agnes, 45 år).

Lignende tanker har også Therese:

Uansett så ville vært mye verre for en mor og liksom løpe ravende rundt dritings i gata enn å sitte stein i en sofa. Det er mer synlig når man drikker. Man er mindre synlig når man røyker (Therese, 29 år).

Men Agnes trekker også inn sine erfaringer og opplevelser hun fikk i løpet av de årene hun bodde i Spania:

Nordmenn er mye mer stengt, og låst i den der – alt er narkotika! Men altså i Spania der jeg bodde, der er ikke lov å kjøpe, der er ikke lov å selge, det er jo litt paradoks, men det er lov til å røyke. Har du ikke på deg mer, si, lur på om det er fire eller fem gram, så blir det sett på som til sitt eget forbruk, og de bryr seg ikke. Folk...(Agnes tenker før hun fortsetter å snakke) ... Du kan stadig lukte på det på strandpromenaden for eksempel, at folk, ja mødre, voksne mennesker går og røyker [cannabis]. Og ingen reagerer. Ingen tenker liksom på det. Men klart at de er ute etter mafiavirksomheten rundt det (Agnes, 45 år).

Agnes forteller også om et sjokk hennes datter fikk da hun kom tilbake til Norge som tenåring og så den “helgefylla” som er dominerende i Norge i forhold til den moderate “kosedrikkingen” man finner i sydeuropeiske land. Drikkekulturen her i landet mener Agnes er hårreisende. Selv om cannabis er ulovlig i Spania, er det mer tillatt enn det er her i landet, og folk vil ikke forstå farligheten ved alkohol, er Agnes sitt poeng. Samtidig deler Agnes sine minner om episoden da hun røykte sammen med sin søster. Agnes sier at hun kjenner til at cannabis hevdes å være et hallusinogent stoff og i verste tilfelle kan utløse schizofreni, men hun selv har aldri opplevd slikt. Hennes søster, derimot, som ifølge Agnes er et eksempel på folk som ikke tåler verken alkohol eller andre rusmidler, har blitt skremt av hallusinogene virkninger hun opplevde. Etter den episoden har hennes søster aldri rørt stoffet:

Hun sa at hun var en tømmerstokk. Og ringer jobben dagen etter og sier at hun ikke kan komme på jobben fordi hun er en tømmerstokk. Altså, hun så seg selv som en tømmerstokk. Hun var redd for at hun skulle trille ut av senga fordi hun var en tømmerstokk. Klart det finnes tilfeller. Det er toleransegrenser på forskjellige mennesker (Agnes, 45 år).

Agnes mener at de fleste som røyker cannabis, ser ikke seg selv som “tømmerstokker”, folk har hørt mye feil om virkninger av cannabis. Man møter som regel de ulike negative reaksjoner fra folk som ikke vet nok eller som baserer seg kun på det de hører rundt omkring, er Agnes sine tanker. Hun sier at folk tror på slikt siden cannabis er et illegalt rusmiddel, mens alkohol er lovlig. Denne informanten er ikke alene om å benekte risikoen med hallusinogene virkninger. I overensstemmelse med foreliggende forskning, ser man at på tross av studier som viser at cannabis kan knyttes til schizofreni, vil en del av cannabisbrukerne benekte denne typen risiko ved å mene det er heller latente psykologiske problemer som bidrar til at man blir schizofren enn at det er kun cannabis som har skylden (Sandberg og Pedersen 2010: 167).

Therese støtter Agnes sin tanke, slik jeg allerede har vist med en av hennes sitater tidligere i dette avsnittet. Therese er mer opptatt av å framheve cannabis sine organiske og naturlige egenskaper, det vil si fraværet av noe kjemisk og kunstig produsert. Hun har hatt kjennskap til cannabis siden tenårene, og hun har som nevnt også erfaring med å dyrke noen planter selv da hun var yngre. Hun er oppvokst, slik framstiller det, med et fritt og avslappet syn på røyking av hasj og marihuana. Hennes foreldre har selv røyket, og de formidlet at hasj ikke var noe mer skadelig enn alkohol, men tvert om. Therese legger vekt på cannabisplantens naturlige vekst. Alkohol er syntetisk, den er mer skadelig for helsen og den kan i tillegg ofte føre til en mer aggressiv atferd, mener Therese. Marihuana og hasj forbinder denne kvinnen med fredelige folk, med ro og lite aggresjon, og dermed sier hun følgende:

Jeg tror at hvis alkohol hadde blitt introdusert som et nytt rusmiddel i dag, så hadde aldri i livet blitt akseptert. Ikke snakk om. (...) Man vet jo selv, du har jo sikkert vært dritings en gang i løpet av livet ditt, man er ute og kjører. For meg så opplever jeg det at i de settingene jeg røyker er det fredelig folk, vi sitter med gitar ved en peis, sitter hjemme, hører på musikken, veldig sånn rolig, avslappet og behagelig, mens når man er ute og drikker, så er det åh, alltid bråk eller et eller annet (Therese, 29 år).

Alkohol brukes som en legitimering for å illustrere at det å røyke cannabis ikke er mer farefylt enn det drikking er. Man trekker fram det negative ved alkohol, spesielt det at man under påvirkningen av det kan bli destruktiv, aggressiv og bråkete. Det nevnes også at bakrusfølelsen man kan få av alkohol er mye verre enn den følelsen dagen etter at man har røyket cannabis:

... hvis jeg har vært på fest [og drukket alkohol], og så har jeg hatt barna dagen etterpå, og jeg har vært så sur, og trøtt, og dårlig sånn at man blir liksom fortere sur og irritert, men sånn er det ikke hvis jeg røyker (Therese, 29 år).

Mine empiriske funn kan ses i tråd med Peretti-Watel (2003) sin nøytraliseringsteknikk – “comparison between risks”. Denne strategien går ut på at man sammenligner en type risiko med en annen tilværende risiko som er allerede velkjent og mer akseptert blant folk flest (Peretti-Watel 2003: 28, 30). Noe av det Peretti-Watel fant i sin studie, var at cannabisrøykende franske ungdommer sammenlignet sin cannabisbruk med alkohol og tobakk, og innså at begge disse lovlige rusmidlene var farligere enn hasj og marihuana (Peretti-Watel 2003: 31). Men til tross for denne sammenligningen kom det fram at franske ungdommer brukte både cannabis og alkohol, heller enn at de valgte mellom de to og brukte kun én (Peretti-Watel 2003: 33). I mitt materiale finner jeg lignende trekk. Samtidig som denne sammenligningen med alkohol har noe ambivalent i seg. Det oppstår en spenning i informantenes oppfatninger. På den ene siden karakteriseres alkohol som en “versting” i forhold til at cannabis ses på som et mer harmløst rusmiddel, til tross for at alkohol har lange tradisjoner og er lovlig i de fleste land. På den andre siden nevnes alkohol som et mer positivt referansepunkt, for eksempel for å vise at cannabisrøyking på det nivået kvinnene mener de bruker det, kan sammenlignes med for eksempel moderat vindriking. Dette for å illustrere at man på samme måte kan moderere alkoholbruk uten å bli alkoholiker. Kvinner mener at det også går an å moderere cannabisbruk uten at man blir en narkoman. Selv om kvinnene legger mest vekt på de negative sidene ved alkohol, ønsker mine intervjupersoner å understreke at deres bruk av hasj og marihuana er ikke noe mer unormalt enn det vindriking i ny og ne er. Det som gjør deres bruk unormal ifølge kvinner, er loven som forbyr cannabis og eksisterende stereotyper som illegale rusmidler som mest sannsynligvis vil føre til misbruk senere. Informantene vil understreke at det finnes forskjell på folk og måter man kan bruke et

rusmiddel på. Dette bringer oss videre til det neste avsnittet og en annen måte jeg finner at de legitimerer cannabisrøyking på.

5.3 Et skille mellom brukere og misbrukere

Ingen av mine informanter så på seg selv som misbrukere av cannabis, og ikke sjelden under intervjuene kom det fram utsagn som: “Det er jo helt vanlige mennesker som røyker, det er ingen big deal, det er bare kun det at det er ulovlig” (Alisha, 34 år). Kvinnene påpekte under intervjuene at det er rusmiddelets ulovlige status som er unormal heller enn deres bruk. De ønsket å understreke at det er forskjell på dem som har kontroll og røyker kun i fritiden og folk som er avhengige av et rusmiddel, og som kan ses på som rusmisbrukere. Alle kvinner som jeg har intervjuet, delte like tanker om at det er utenkelig at de kan bli karakterisert som misbrukere eller narkomane, men de sier at de er klare over at de finnes tabuer blant folk i samfunnet. Siden det finnes rusmisbrukere som ofte er mer synlige enn kontrollerte brukere, bidrar dette til at stereotypene og tabuene forsterkes, mener kvinnene. De antar også at det finnes mange som hadde sett på deres bruk som noe farlig, uansett hvor kontrollert de selv mener det er. Hanne tror, hennes foreldre ville reagert slik på hennes bruk:

For eksempel familien eller foreldrene mine, da, de ser på hasj som en sånn mystisk ting som drar deg ned i gjørma i livet, ikke sant. Og det er jo negativt. Og hvis de hadde visst at jeg hadde røyket hasj, så hadde de tenkt – åh, nei vår datter lever på en knivegg, ikke sant (Hanne illustrerer med hender en farlig kant som man kan falle av). Hun vil bli sprøytenarkoman rundt neste sving, derfor velger jeg å ikke si noe, fordi det vil bare uroe dem. Og det samme tenker jeg på sånne gamle folk på jobben, og sånne ting også. Det er jo best at de bare ikke vet noe om det. De vet jo feil ting på en måte, tenker jeg da (Hanne, 32 år).

På en annen side opplever noen av informantene at folk som har reist og som har fått en dypere innsikt i andre kulturer, og også personer som tilhører yngre generasjoner er mer tolerante i forhold til cannabisbruk, uten nødvendigvis å se på brukerne som avvikende. Dette støtter Hammersley mfl. (2001) sine funn. Samtidig er det slik at selv om toleransen for cannabisbruk til en viss grad har økt, er det likevel viktig å ta i betraktning at denne toleransen

ikke kan ses på som universell (Hammerlsey mfl. 2001: 137, 142). Det finnes fortsatt folk som vil kategorisere brukere av cannabis som noe annerledes (Hammersley mfl. 2001: 142).

Informanten Vibeke forteller derimot at hun ikke bryr seg om hva folk tenker om hennes bruk av pot. Hun mener at hun kan stå for det hun gjør, men sier at det ikke bestandig har vært slik:

Jeg er åpen om det. Vet du hva – jeg gir egentlig faen i hva de andre synes. Men jeg var mindre åpen om det før. Da barna var mindre (Vibeke, 50 år).

Barn, spesielt mens de er små, gjør at kvinner er mer påpasselige. Dette har jeg også vært inne på i normkapittelet. Nå som Vibekes barn har blitt større, føler hun at hun kan være mer åpen om røyking av marihuana. Grunnen til det er først og fremst at hun føler seg trygg på måten hun bruker stoffet på. Det er forskjell mellom en som bruker rusmiddelet en sjelden gang og en som er *junkie*, men problemet ligger ofte i det at folk ikke vil skjønne dette skillet ifølge Vibeke, noe hun illustrerer med minner fra en episode da hun ikke klarte å tie stille om sin egen bruk:

Det er morsomt å se hvordan folk reagerer. Familien til eksen min bor på et lite sted, og eksen min er en odelsgutt, og en svigerinnen hans er skikkelig ordentlig. En gang spiste vi middag der hele familien, alle er kristne og framstår som en ordentlig, konservativ familie som bor på et lite sted. Så sa hun svigerinnen noe om at hvis man røyker (cannabis), så holder dette seg i kroppen i tre måneder. Og det var som å trykke på en knapp for meg, jeg begynte å le, så sa jeg: “In your dreams”, og lo. Jeg sa at jeg har røyket selv. Stemningen ble selvfølgelig forandret, hun stemplet meg som en del av de verste junkies. Men dagen etter kom en av eksens brødre til meg, ikke en som er sammen med henne svigerinnen, men en annen som har reist en del og sånt, og sa at han også har røyket litt, og synes det var bra at jeg sa det jeg sa (Vibeke, 50 år).

Therese har lignende erfaring som Vibeke:

Jeg var på et 50-årslag for ikke så lenge siden, da hadde jeg en mann ved siden av meg, var sånn rundt 50, og vi hadde en veldig fin samtale om studier, og masse annet. Det var tydelig at han likte å snakke med meg, men så ble det holdt en tale, og ved den talen var det noen som nevnte at jeg hadde en sånn cannabisplante da jeg var femten–seksten år, og noe rundt det da. Og etter det, så snakket han ikke med meg lenger (ler). Så det var... Ja, jeg måtte bare le av det. (...) Jeg vet ikke om man stemplet meg som en narkoman eller hva han gjorde, men jeg syntes ikke det var greit i det hele tatt. Å bli sammenlignet med en narkoman fordi man røyker, det er jo ganske drøyt. Men er ikke helt sjelden at man treffer folk som trekker denne konklusjonen (Therese, 29 år).

Ifølge informantene bidrar problembrukere til utviklingen av stereotyper som kan knyttes til kontrollerte brukere. Dermed risikerer man å bli sett på som for eksempel en rusavhengig person som ikke tar ansvar for sine handlinger. Denne tanken finner jeg i mitt datamateriale, og den kan ses i lys av en annen av Peretti-Watel (2003) sine nøytraliseringsteknikker: “scapegoating”. Denne måten å rettferdiggjøre sine handlinger går ut på at man skiller mellom “oss” – trygge mennesker og “dem” som de stereotypifiserte andre som er i risikozonen, og som også kan ses på som avvikende minoriteter (Peretti-Watel 2003: 27). Som tidligere nevnt i oppgaven er Vibeke interessert i cannabisforskning, og hun fortalte at hun kjente til forskningen om at cannabis kan være en “gateway” til tyngre rusmisbruk, noe hun ikke benekter. Men ifølge Vibeke er det ikke alle som blir misbrukere av å røyke marihuana eller hasj. Brukere av cannabis må ikke nødvendigvis tilhøre en avvikende gruppe, mener Vibeke. Dette går overens med Rödner (2006) sine funn, der informanter heller ikke så på seg selv som avvikende cannabisrøykere, men heller som integrerte og velfungerende samfunnsborgere. Rödner sine informanter var mest negative til misbrukere av heroin (Rödner 2006: 943).

Kvinnene var opptatt av å understreke at en hasjrøyker ikke kan sammenlignes med en som er avhengig av for eksempel heroin. Det er et skille mellom en sprøytenarkoman og en som deler en joint i rolige og hyggelige omgivelser sammen med sine venner i en gang iblant i fritiden. Det er “ingen som står i knestående fordi de har røyket hasj”, sier Agnes, og ifølge henne er det helt absurd at folk ofte ikke tenker på at det er et skille mellom en hasjbruker og en heroinbruker: “Det er to vidt forskjellige ting!” Som det viktigste i opprettholdelsen av denne

distinksjonen mellom “oss” – kontrollerte rekreasjonelle brukere og “dem” – misbrukere nevnes ofte ens egen evne til å kontrollere sin bruk av rusmidler. Dette fører dermed videre til det neste avsnittet og den tredje måten mine informanter legitimerer rekreasjonell cannabisrøyking på.

5.4 Betydning av selvkontroll

For å kunne bruke et rusmiddel kreves det evne til å mestre å kontrollere bruken. Mine informanter var opptatt av å understreke at selvkontroll er viktig for bruk av alle slags rusmidler, ikke bare cannabis. De mener at det spesifikke med cannabis er at man ikke får abstinenser slik en kan få etter alkoholdriking, noe som kan bidra til at man ønsker å røyke oftere, og dermed kan utvikle et mer problematisk bruk. Denne risikofornektelsesstrategien ser jeg på som tett knyttet til de tidligere nevnte nøytraliseringsteknikkene “comparison between risks” og “scapegoating”. Informantene mener at de kan ikke ses på som de avvikende “dem” fordi at de har kontroll over sine handlinger:

Jeg har vært voksen nok og fått barn, så jeg burde også være voksen nok til å klare å styre hva jeg dytter i meg. Og det liksom at man er narkoman fordi at man røyker hasj, det er jeg ikke enig i det hele tatt (Agnes, 45 år).

På tross av ulike tabuer som finnes blant folk i samfunnet, vil mine informanter, slik jeg tolker det, formidle et poeng som er i tråd med det Dalgarno og Shewan (2005) diskuterer. Det vil si at rusmiddelbruk trenger ikke nødvendigvis å være farlig (Dalgarno og Shewan 2005: 259). Det å ha kunnskap om et rusmiddel og kunne forholde seg gjennomtenkt til bruk av rusmidler kan redusere risiko for ens bruk. For det første er det viktig med hva slags rusmiddel en bruker. For det andre er det stoffets mengde som har betydning. For det tredje er innstillingen man har, en avgjørende faktor for trygg bruk av berusende midler (Dalgarno og Shewan 2005: 264). I mitt datamateriale finner jeg ofte utsagn som kretser rundt deres valg av å røyke cannabis istedenfor alkohol som det tryggeste for dem med tanke på stoffets virkninger. Understreking av dette kan etter min mening ses på som en måte å legitimere cannabisbruk på. Slik jeg har tatt for meg tidligere i analysen, legger informanter vekt på at det viktigste for dem nå er barn og familie. I tillegg har de fleste også ansvar overfor jobben. Intervjupersoner,

slik vi har sett i kapittel 3, hevder at de har redusert sin bruk av cannabis ettersom de har blitt mødre og dermed mer voksne. Monica mener at bruken av et rusmiddel forutsetter visse sosiale normer og evnen til å sette grenser:

Mine tanker er at det er så individuelt, noen takler, tåler stoffet bedre enn andre, jeg kan godt skjønne at hasj og marihuana kan være porten, døra til tyngre stoffer, men samtidig er jo alkohol ikke noe bedre. Jeg mener at, i hvert fall for min del, klarer jeg å styre bruken sånn at det ikke går videre, sånn at jeg ikke har lyst til å prøve noe annet, eller øke bruken. Jeg har kontroll på det, samme som jeg har med alkohol. Synes jeg i hvert fall det. Og siden mannen min ikke reagerer på det så sterkt, så er det vel ikke noe problem for min del. Men jeg skjønner alvoret (Monica, 36 år).

Slik jeg tolker sitatet ovenfor, kan hun kontrollere bruken, og legitimerer også dette ved å nevne sin mann. Mannen til Monica røyker ikke cannabis, og for Monica er dermed hans mening om hennes bruk viktig. Så lenge Monicas partner ikke reagerer negativt på hennes røyking, tenker hun at det ikke er noe problem. Lignende tanker har også Anette. Hennes samboer er heller ikke en bruker av stoffet. Selv om Anette ser på seg selv som en kontrollert bruker som klarer å mestre dette på egen hånd uten at noen andre trenger å påpeke grenser, ser hun på det at samboeren ikke røyker hasj som en positiv ting. Det er ikke partnere som styrer deres bruk, mener kvinner, men det at mennene ikke har kommet med negative innvendinger i forhold til deres bruk, virker for dem som en bekreftelse på at de er i stand til å mestre cannabisrøyking. Vibeke fortalte også i intervjuet om sin eksmann. Hennes eksmann visste ikke om hennes bruk, og hun valgte ikke å fortelle om det siden hun så på ham som en konservativ person, men han likevel så han henne røyke marihuana i Australia:

Han visste ikke om det, men da jeg hadde reist en gang rundt i Australia med barn, så skjønnte han det. (...) Da var vi hjemme hos noen, og eksen min kom over en tur til oss, det var vel mer eller mindre slutt mellom oss, men han var der. Så det ble en situasjon da en venninne sendte rundt en joint i hagen, så tok jeg det også, og da så han veldig rart på meg. Han ble nok satt ut, men vi har ikke snakket noe mer om det (Vibeke, 50 år).

Selv om eksmannen til Vibeke observerte at hun røykte marihuana, ønsket han ikke å ta opp dette temaet på et senere tidspunkt. Dette ser Vibeke på som et tegn på at han ikke tenkte på det som et problem.

Det gjennomgående i mitt datamateriale er at informanter legger vekt på at de ikke er sårbare slik at de ikke tåler marihuana eller hasj, og at de har kontroll over bruken. Betydningen av selvkontroll kan analyseres i lys av Peretti-Watel (2003) sitt teoretiske rammeverk. Den siste av Peretti-Watel sine tre nøytraliserings teknikker er “self-confidence”, og det innebærer at et individ rettferdiggjør en handling ved å benekte risikoen ut fra at man stoler på sin egen evne til å kunne kontrollere risikofylte situasjoner, slik som for eksempel bruk av rusmidler. De som utvikler problematisk bruk blir ofte sett på som mer sårbare personer (Peretti-Watel 2003: 28). Alisha legitimerer også sitt cannabisbruk ved å legge vekt på betydningen av sin egen mestringsevne:

Jeg føler jeg har kontroll. Hadde jeg tråkket over grensene mine, så ville jeg nok redusert eller kuttet ut helt bruken min. Jeg gjør jo det kun for kosens skyld, for moro skyld med venninnene, ikke sånn at jeg har behov for det med tanke på at jeg sliter med noe eller at jeg er avhengig. Jeg tror at hvis man har det bra sånn mer eller mindre ellers i hverdagen, så er det ikke problematisk å røyke iblant, eller drikke for den saks skyld (Alisha, 34 år).

Informantene mener at denne sårbarheten som andre rusbrukere har, kan ha sine årsaker i barndommen, eller ungdomsårene, og i møte med rusmidler kommer deres problemer tydeligere fram. På tvers av mine data snakker kvinner mye om sin egen evne til å kontrollere røyking av cannabis, og så lenge en har selvkontroll og forholder seg til regler, føler informantene at de kan tillate seg å være rekreasjonelle brukere. Ved å kaste et blikk tilbake på kvinners bruk av nøytraliserings teknikken “comparisons between risks”, ser vi at kvinner sammenligner cannabis med alkohol og anser det som en verre ting. Likevel mener kvinner at det er på samme måte som moderat alkoholdrikking. Man lærer vanligvis sine grenser og drikker ikke alkohol i hvilke som helst sammenhenger. Ifølge informantene gjelder dette også cannabisrøyking. Forskjellen mellom cannabis og alkohol er kun i det at cannabis er forbudt, men kontroll er viktig for konsum av begge deler. Kvinner ønsker å se på seg selv som kontrollerte rekreasjonelle cannabisrøykere.

5.5 Religion som legitimering

Så langt har jeg diskutert Peretti-Watels (2003) risikofornektelsesstrategier, men i mitt datamateriale finner jeg også andre måter å legitimere bruk av cannabis på som ikke er blitt beskrevet i litteraturen tidligere. To av mine informanter, Iris og Alisha, er muslimer. Måten de to snakket om cannabis på, viste etter min mening betydningen av deres religion, som også ble brukt som en forklaring på og dermed også som en rettferdiggjøring av deres cannabisbruk. Alisha og Iris sitt syn på alkohol, slik jeg ser det, er både likt og ulikt på samme tid. Iris røyker kun marihuana, mens Alisha forteller at selv om hun liker å røyke marihuana kan hun si “ja takk til begge deler”, og iblant drikker hun også alkohol. Hun mener at hun ikke er så opphengt i forbudet mot alkohol i islam, men hun kjenner godt til det. Alisha er mer opptatt av å snakke om kulturforskjeller, slik jeg får inntrykk av, heller enn å formidle det som hennes religion forbyr:

Jeg tenker at det har veldig mye med alder og kultur å gjøre. For eksempel, hun som jeg røyker oftest med, har afrikansk bakgrunn, noe som gjør det lettere for meg å røyke enn det ville vært sammen med etnisk norske, føler jeg. Jeg vet at mange av hennes venner røyker. Men når jeg en gang prøvde å nevne det til en av mine norske venninner, var hun med en gang mye mer skeptisk. (...) I minoritetsmiljøene som jeg er en del av, er alkohol mye mer tabu, men blant norske er jo det selvfølgelig mindre tabu rundt alkohol. Det er jo lov! Det har med legalisering å gjøre. Men våkne opp, det er ikke bare nordmenn her lenger (Alisha, 34 år).

Jeg får inntrykk av at Iris synes alkohol er mer tabubelagt enn Alisha. Slik jeg var inne på i kapittel 4, kan Iris sin bruk ses i lys av idealtypen jeg kaller for underskuddsprosjekt. Som nevnt røyker Iris oftest sammen med sin mann, og hun sier at hun muligens er feig som ikke klarer “å sette hjernen på pause” uten å bruke noe, men hun synes marihuana gir henne en behagelig opplevelse som hjelper henne å få roen. Hun sier også at hun vet at cannabisrøyking er feil både i forhold til at det er ulovlig, og i forhold til at hun ser på seg selv som en troende person. Samtidig er det slik at alkoholdriking ville vært verre for henne med tanke på at det er et forbud mot alkohol innenfor islam.

... alkohol er jo tabubelagt hos oss fra jeg var liten. Men det med hasj hadde også vært det, men tror ikke mine foreldre vet hva det er, så jeg har ikke det planta inn i hjernen, så det var en mulighet der, fordi de var så opptatt av alkohol. Og den dag i dag jeg spør mammaen min om hva hadde hun tenkt om jeg hadde drukket alkohol, og hva hadde hun tenkt om jeg hadde røyket hasj. Det har jeg spurt henne om rett ut. Og hun bare: "Da hadde jeg blitt ti ganger forbanna hvis du hadde tatt alkohol enn hvis du hadde tatt hasj!" (Iris ler.) Jeg bare tenkte – what? Let's talk! (Iris fortsetter å le.) Men hun sa jo at det er absolutt ikke noe bra, men ifølge hennes religion er det mye mer tabu med alkohol enn det å røyke hasj (Iris, 32 år).

Vi ser at for Iris er det viktig med morens syn på cannabisbruk, og på en måte kan man kjenne noe av det jeg beskrev om Monica, Anette og Vibeke som fortalte om betydningen av partneres mening og reaksjon på cannabisrøyking. Lignende trekk ser jeg også i Iris' fortelling. I tillegg til å mene at hun har evnen til å kontrollere og styre bruken, legitimerer hun den også gjennom bekreftelsen fra personer som hun ser opp til. Hun har snakket med sin mor, og hun sier at hun også har snakket med en imam (en lærd person innen islam):

Ja, jeg også snakket med en imam angående dette her, fordi jeg var jo ikke interessert i å synde, men alle synder jo hele tiden. Men noen grad av synd kan man liksom akseptere, noen grad av synd kan man ikke akseptere. Og han var også veldig på det at moralen under alkoholdriking er mye mer senka enn det den var med hasj, altså det vil si at du kunne lettere drive hor under alkoholpåvirkning enn hasj, for eksempel. Det var egentlig det han mente, at man mister kontrollen over mer med alkohol enn det man gjør med hasj. Altså at det skjer flere ran under alkoholpåvirkning enn det det gjør med hasj, fordi at hasj er sentraldempende også, ikke sant. Du har jo den virkningen, du får ikke den at du blir hyperaktiv etter at du har røyket hasj (Iris, 32 år).

Sandberg og Pedersen (2006) studerte hasjsalg blant gutter langs Akerselva. Guttene de intervjuet solgte hasj, og de legitimerte ofte dette med at man ikke tar skade av å røyke litt. Men likevel var det ambivalens blant hos noen av guttene som hadde en sterk identitet som muslimer. Kulturelt sett er alkohol forbudt og kobles av guttene klart til forbud også i islam, mens de ikke finner et like klart forbud mot hasj. Flere av disse guttene har påpekt at hasj er heller ikke bra, men ikke på samme måte som alkohol. De ser på heller på det som like

negativt som sigarettøyking. Alkohol nevnes ofte sammen med svinekjøtt, som også vanligvis ikke er akseptert blant muslimer. Begge deler gjør et menneske urent, var guttenes poeng. Hos ikke-muslimske ungdommer er dette ofte motsatt. De ser på hasj som farligere, mens alkohol som det noe mer tryggere (Sandberg og Pedersen 2006: 128).

Mine empiriske funn støtter Sandberg og Pedersen (2006) sine. Selv om kvinner jeg har intervjuet ikke er involvert i økonomiske transaksjoner av cannabis, kan de også sies å ha et annerledes forhold til dette rusmiddelet, har informantenes ideer om religion visse fellestrekk. Alkohol blir sett på som ti ganger verre, som i sitatet til Iris ovenfor der hun forteller om imam sin mening. Min tolkning er at det er en spenning mellom det å følge en religion som forbyr alkohol, og loven som forbyr cannabis. For Iris er det viktigere å ta hensyn til det som formidles av hennes familie og islam som en religiøs retning. Dette har jeg valgt å tolke ved å anvende Sykes og Matza (1957) sin nøytraliseringsteknikk “The Appeal to Higher Loyalties”. Denne måten å rettferdiggjøre en handling på går ut på at intern og ekstern sosial kontroll kan bli nøytralisert ved at man ofrer storsamfunnets krav for den sosiale gruppen man tilhører. For eksempel kan et gjengmedlem ønske å ofre seg for gjengen sin skyld heller enn å ta hensyn til rettssystemet (Sykes og Matza 1957: 669). Lignende ser vi også i Iris sin forståelse. For henne kan religion ses på som den sosiale gruppen hun tilhører, og som dermed går forut for den juridiske loven som forbyr cannabis.

5.6 Normalitet eller opprør?

Som nevnt tidligere i oppgaven mener mine informanter at det heller er forbudet mot cannabis som er unormalt enn deres egen bruk. Kvinnene ønsker, slik jeg fikk inntrykk av, å se på seg selv om “normale”. Et slikt ønske om å fortelle at “alle røyker cannabis”, kan bli sett på som en måte å nøytralisere cannabisbruk på (Cromwell og Thurman 2003). Et spørsmål er da hvor normalisert cannabisbruk egentlig er? Parker mfl. (1998) hevder at det har foregått en normalisering av cannabisbruk. Cannabis er blitt til et utbredt rusmiddel, og bruken synes å være akseptert i store deler av befolkningen, selv blant “streit” ungdom som ikke selv bruker det. Denne tanken ble også brukt til å avvise subkulturelle forklaringer, det var ikke lenger slik at kun subkulturelle ungdommer eller personer som søkte tilhørighet var utsatt (Parker mfl. 1998). Shiner (2009) har derimot kritisert normaliseringshypotesen, han mener at påstandene om endringer i ungdomsgrupper er overdrevet. Det er gradvis endring heller enn brudd som preger dette, i tillegg til at cannabis står i en særstilling blant de illegale

rusmidlene. Hans poeng er at innsikter fra tidligere subkulturelle studier er fortsatt nyttige. Dette sier Sandberg og Pedersen (2010) seg enige i, og i sin senere studie finner de både elementer fra normaliteten og elementer fra det subkulturelle. Disse subkulturelle elementene har blant annet blitt studert av Becker (Becker 1963) som fokuserte på hvordan man lærer og gir mening til rusopplevelsen, og Young (1971) som beskrev den hippie- og bohemininspirerte ungdomskulturen.

I mine informanternes utsagn finner jeg lignende trekk. Slik jeg oppfatter det, ønsker kvinner å framstille seg selv som “normale” samtidig som de synes det er en spenning i det å gjøre ting annerledes. Altså spenning i det å kunne være noe opprørsk, og iblant kunne tillate seg å gjøre det som ikke er vanlig og tillatt. For enkelte blir cannabisbruk, slik jeg tolker det, et moderat opprør. Anette og Hanne understreker at de er “normale”. De ønsker å framstille seg selv som vanlige unge kvinner som iblant røyker cannabis. De kjenner til ritualer som for eksempel “mekker’n – trekker’n”, men mener dette er for barnslig. Samtidig er det visse ting de mener at de ikke vil praktisere:

Mekker’n – trekker’n og den pakka der, åh nei. (...) Hvis jeg ruller’n [forbereder en joint], så pleier jeg sjelden å fyre den opp selv, tror jeg. Jeg vil spørre noen andre. Spesielt hvis noen andre har hatt den med seg, jeg føler ikke at jeg kan sånn – nå har jeg gjort jobben og nå skal jeg ha betalt. Jeg synes det er en hyggeligere gest å spørre andre først (Anette, 32 år).

Anette forteller at før hun fikk barn var hun mye mer opptatt av å vise andre at en “trenger ikke å være en waver eller en hippie for å røyke”, og at hun “vil også være et fjes på folk som er normale som røyker”. Samtidig når venninnene minnes årene da de var yngre, sier Hanne om Anette at hun likte å sjokkere og provosere. Anette benekter ikke Hannes utsagn, men sier at det ofte var slik at hun likte å provosere sine foreldre, og da røykte hun hjemme på verandaen med munnstykke idet moren hennes kom inn, men nå så har hun fått en mer voksne tone med dem. Vi ser her en spenning mellom på den ene siden det at Anette alltid har vært opptatt av å vise at hun er “normal”, men på den andre siden at hun er litt opprørsk. Nå sier Anette at hun ikke vil “stå på barrikadene” lenger, siden hun innser at det å ha ansvar overfor et barn gjør at hun vil unngå å bli tatt for cannabisrøyking.

Lignende spenning finner jeg i intervjumateriale med Alisha. Alisha sier at hennes inntrykk er at “det er jo helt vanlige mennesker som røyker”, mens på den andre siden forteller hun om noen av sine norske bekjente som virker skeptiske til cannabis, og de ser Alisha på som “streite fotballmødre” som hun ikke ønsker å plassere i sin nærmeste omkrets. Ifølge Alisha lever slike mennesker “i en slags boble og de tar heller et glass vin”. Min oppfatning er at når Alisha sier at disse kvinnene heller tar seg et glass vin, tenker hun på det som det vanlige og kjedelige. Mens det å kunne røyke marihuana som er forbudt, gir i tillegg til rusopplevelsen også mer spenning, og kanskje man kan si at for Alisha er dette å ta et steg ut av denne “boblen” hun ikke vil assosiere seg med. Tatt i betraktning at hun også er opptatt av religion, og spesielt kulturforskjeller.

Vibeke er også en av informantene som ønsket å understreke at cannabis er noe “alle røyker”. Hun fortalte at hun kjenner mange i høye og meget ansvarsfulle stillinger som iblant røyker pot. Samtidig virker Vibeke fascinert av ting som lages av hamp, av selve cannabisplanten. Vibeke sier at hun ser på seg selv som mer åpensinnet, siden hun har mange kunstnere i miljøet. I tillegg til at hun har reist og opplevd ting som ifølge henne har bidratt til at hun har sett ting som er annerledes enn det man praktiserer i Norge. Hun er blant de informantene som kjenner godt til ulike cannabisritualer. Vibekes fortelling om forholdene og hennes bruk av marihuana er etter min mening også preget av begge deler – elementer hentet fra det normale og elementer hentet fra det subkulturelle. Hun fortalte for eksempel om betydningen av å lære å røyke marihuana “riktig”. Etter min mening kan dette ses i tråd med Becker (1963) sin analyse som at cannabis forutsetter at man lærer visse måter å tolke og oppleve rusvirkningen på. Samtidig finner man elementer av lekenhet i hennes fortelling som kan ligne på de bohemske elementene Young (1971) beskriver. Det å kunne stå imot sin konservative svigerinne, som jeg har vært inne på tidligere, tolker jeg som et av opprørselementene i Vibeke sin fortelling, selv om på den andre siden understreker hun at hun er “normal” og mener at hun ikke ville funnet på å røyke pot hjemme foran sine barn.

Mitt inntrykk ut ifra kvinnenens fortellinger er både et ønske om å framstille seg selv som “normale”, og et ønske om å være annerledes. Begge disse kan være måter å legitimere cannabisrøyking på. Når kvinnene sier at de ser på seg selv som “normale”, tolker jeg dette som en måte å vise at de ikke kan knyttes til stereotyper som for eksempel narkomane. De forteller at de også kjenner til andre som er “normale” og som røyker, men som heller ikke er misbrukere. Når informantene sier at de ikke har et ønske om å være “streite fotballmødre”

(Alisha, 34 år) eller “innelåste i sitt syn” (Agnes, 45 år), tolker jeg dette som et ønske om å vise at de våger å tenke annerledes, og vise et moderat opprør mot det konvensjonelle.

Slik jeg ser, har både normaliseringstesen og fascinasjonen av det subkulturelle relevans. Ingen av kvinnene tilhørte en konkret subkultur, men som jeg har sett, refererer de blant annet til hippier og til ulike ritualer i subkulturene. Men de kjenner seg kun igjen i noen av elementene og ritualene som de tilpasser i forhold til den livssituasjonen de er i. Noe som også tilpasses til de ulike rollene de utfører i deres liv. Cannabisrøyking befinner seg, slik jeg tolker det, i spenningen mellom det å være annerledes, og det å være stigmatisert. Kvinner trekker ofte linjer til rusmisbrukere som det motsatte av seg selv, som de stigmatiserte som de vil distansere seg fra. Men på den andre siden blir cannabisrøyking for de fleste kvinnene en attraksjon, en mulighet for å gjøre noe som er forbudt. Dermed en mulighet for å kunne være rebelsk, og som gir dem muligheten til å si at de ikke er “streite fotballmødre” og at de ikke lever i en “boble”.

5.7 Sammenfattende kommentar

I dette kapittelet har jeg tatt for meg spørsmålet om hvordan mine informanter rettferdiggjør og nøytraliserer bruken av cannabis. For det første var de fleste av kvinnene opptatt av å framstille sin bruk som uproblematisk. De ønsker å se på seg selv som kontrollerte brukere som kun røyker cannabis når de har fri, og når de ikke har forpliktelser verken overfor barn eller jobb. De benekter ikke at bruk av rusmidler kan medføre negative konsekvenser, men ifølge dem er ikke cannabis det som er farligst. Cannabis ser de fleste av mine informanter på som et mer harmløst rusmiddel enn for eksempel alkohol. Alkohol ses stort sett på som det verste fordi drikking av det kan ofte medføre bråkete atferd og aggresjon, men cannabis føler kvinner ikke forandrer deres atferd på en like destruktiv måte, men gjør en heller fredelig.

De fleste av kvinnene var også opptatt av å understreke at selv om cannabis er ulovlig, kan ikke deres bruk sammenlignes med misbruk, men de opplever at mennesker som ikke selv er brukere og som ikke kjenner til stoffet, ofte gjør det. Dette kan ses i sammenheng med den tredje måten å rettferdiggjøre bruken på, som går ut på at mine informanter legger vekt på sin evne å håndtere og kontrollere bruk av rusmidler, det å kunne sine grenser og skille mellom ulike anledninger der det passer og ikke passer å røyke. Slik jeg ser det, er kvinner på tvers av

disse to risikofornektelsesstrategiene opptatt av å understreke at de ikke kan sammenlignes med en sårbar person som kan risikere å utvikle avhengighet.

En annen måte å rettferdiggjøre bruken på, slik jeg har funnet i min oppgave, er religion. To av mine informanter er muslimer. En av disse kvinnene virket mer opptatt av å understreke kulturforskjeller, og i mindre grad det hennes religion forbyr, mens den andre informanten var mer opptatt av å forklare at for henne, tatt i betraktning at i islam er det et strengt forbud mot alkohol, ble cannabis et alternativ. Cannabis blir også sett på som negativt blant muslimer, men det er mer lov med cannabis enn med alkohol. Slik jeg fant, dreier dette seg om en spenning mellom det å ta hensyn til sin religiøse retning eller til loven som forbyr cannabis.

Et av funnene som jeg også har tatt for meg i denne oppgaven er mine informanters ambivalente forhold til det å ønske å se på seg selv som en “normal” som røyker, og samtidig en som er opprørsk og ikke helt som alle andre. Denne spenningen kan etter min mening også ses på som legitimerende for cannabisbruk. På den ene siden ønsker de å se på seg selv som normale som røyker, som ikke er narkomane, og tross at stoffet er forbudt, er det tryggere enn man tror. Mens på den andre siden vil de vise at de likevel ikke er helt sånn som andre “streite fotballmødre”, men at de tar seg friheten til å tillate seg å røyke iblant, og dermed være mer rebelske.

6 Avslutning

Det er på tide å samle trådene. Hva har jeg funnet ut om kvinners bruk av cannabis i Norge? Har jeg fått svar på de spørsmålene jeg stilte i utgangspunktet? I dette kapitlet skal jeg oppsummere hovedfunnene i masteroppgaven. Oppsummeringen etterfølges av en diskusjon på tvers av alle temaene jeg har undersøkt, samt noen forslag til videre forskning.

6.1 Mødre og bruk av cannabis

I denne oppgaven har jeg intervjuet åtte mødre som kan sies å være rekreasjonelle brukere, og jeg har undersøkt hvordan de organiserer røyking av cannabis. Mitt fokus har vært å belyse dette gjennom tre likestilte hovedproblemstillinger. For det første var jeg interessert i å avdekke hvilke normer kvinner forholder seg til for å regulere bruken, for det andre har jeg sett på deres latente grunner for røyking, og for det tredje ville jeg undersøke hvordan kvinner legitimerer og nøytraliserer bruken. I min analyse har jeg forholdt meg både til noen sosiologiske teorier og forskningen på feltet samt presentert mine egne funn.

Regulerende sosiale normer

I kapittel 3 som er mitt første analysekapittel, forsøker jeg å behandle den første av mine problemstillinger om hvilke regulerende sosiale normer forholder kvinner seg til når de røyker cannabis. Jeg finner at det hovedsakelig dreier seg om fire normer, og deres forhold til normene kan sies å være tosidig. På den ene siden forholder kvinner seg til noen grunnleggende cannabisritualer man finner på tvers av ulike brukergrupper, på den andre siden styres kvinners bruk av mer situasjonsspesifikke normer som er preget av deres livssituasjon.

Den første normen mine informanter forholder seg til, handler om at cannabisrøyking skal foregå i samvær med venner og bekjente, det vil si sammen med personer de tror de kan stole på. Jointen skal sendes rundt, og rusen skal oppleves sammen med andre. Denne normen er et av de mest grunnleggende ritualene blant cannabisrøykere. Selv om noen av informantene ønsker å røyke alene, er de også kjent med denne generelle cannabisnormen om at cannabisrøyking forutsetter solidaritet. Det å røyke sammen med andre er både en betryggende, og regulerende faktor. Andres nærvær gjør det lettere å styre bruken og finne

grenser. Man er mer opptatt av å nyte fellesskapet og selve røykeprosessen enn å bli mest mulig beruset.

Siden kvinner har mer forpliktelser nå i voksen alder, handler den andre normen om et ønske om mer kontroll. Morskap, partnerskap og arbeidstilknytning er med på å endre kvinners syn på sitt liv, sitt behov og dermed også bruken av rusmidler. De kvinnene som røykte før, har redusert bruken etter at de fikk barn. Mer kontroll innebærer at man regulerer og setter begrensninger for tidspunktet for røyking. Kvinnene røyker kun i fritiden, i helgene, på reiser og når de har fri fra barn. Dermed kan man si at reguleringen av bruken er tosidig, og noen av de regulerende normer, slik som normen om mer kontroll, er preget av kvinners livssituasjon.

Den tredje normen som jeg ser i forlengelsen av normen om mer kontroll, går ut på at røyking av cannabis ikke skal foregå foran barn. Det er tydelig at morskap påvirker kvinners bruk av cannabis. Dette er en av normene de legger mye vekt på, og barnas betydning går igjen i alle temaene jeg har undersøkt i denne masteroppgaven. Barn skal beskyttes, og de skal ikke introduseres for rusmidler. Cannabisrøyking skal helst finne sted når barn ikke er til stede, det vil si når barna enten er sammen med sine fedre eller på overnatting hos venner eller familiemedlemmer. Man røyker heller ikke under svangerskapet. Samvær med barn er en ramme som ideelt sett ikke kan forenes med cannabisrammen. Disse to rammene holdes fra hverandre.

Den fjerde av de mest gjennomgående regulerende normene blant kvinner handler om et ønske om økt hemmelighet rundt deres bruk av cannabis. Kvinner ønsker å kjøpe rusmiddelet fra trygge kilder, ikke bare fordi de er opptatt av stoffets kvalitet, men fordi de verken vil bli oppdaget som kjøpere eller brukere. De ønsker ikke å ha kontakt med dealere som tilhører et destruktivt miljø. Siden kvinner er mer opptatt av å skjule sin bruk nå som de er mødre, forutsetter dette at de skaffer stoffet fra personer som de velger å stole på, og som de tror ikke vil fortelle videre om deres bruk. Når man først har fått tilgang på stoffet, modereres bruken ved at kvinner velger å røyke svakere jointer, igjen for ikke å vekke oppmerksomhet rundt bruken. På lik linje med andre som moderer alkoholbruken, mener kvinner de begrenser sin bruk av marihuana og hasj. Informantene kommer stadig tilbake til det at de er mødre og har mer ansvar. Dermed vil de ikke tillate seg å bli for beruset på samme måte som de kunne før de fikk barn.

Underliggende motiver

I kapittel 4 har jeg undersøkt informantenes underliggende grunner for røyking. De beskriver rusen som “deilig”, men det er ikke bare av den grunn kvinnene røyker. Motivene er ulike, men hovedsakelig var det undertoner i deres framstillinger av det jeg har valgt å kalle for et underskudds- og et overskuddsprosjekt. Selv om informantenes fortellinger lener seg mer enten mot det ene eller det andre prosjektet, er disse to strategier som alle kan veksle på avhengig av situasjonen man er i.

Innenfor rammen av det jeg beskriver som underskuddsprosjektet, er cannabis en slags mulighet for flukt fra hverdagens byrder og stress. Det å være alenemor uten at barnets far noen gang har tatt del i barneomsorgen, en kronisk sykdom, en problematisk familiesituasjon og bytte av bosted, er blant annet faktorer som gjør at kvinner opplever livet som tøft og til tider urettferdig. Likevel trenger ikke nødvendigvis kvinners bruk innenfor rammen av dette prosjektet å bli sett på som en fornektelse av deres problemer. Det er heller en midlertidig avslapping der man setter sine daglige bekymringer i et perspektiv ved at man finner roen og ser ting i et annet lys. Samtidig er informantene opptatt av å understreke at cannabis ikke er deres eneste utvei når de opplever underskudd av energi og følelsesmessige nedtursperioder. Problemer og stress skal man også kunne takle uten å røyke, og cannabisrøyking skal styres av visse regler og normer, slik at man ikke blir for destruktiv og ikke bruker stoffet for ofte.

Kvinner som har overskuddsprosjektet som sin overordnede grunn for røyking, uttrykker mer glede og energi, og cannabis får en annen betydning. Disse informantene forteller at deres partnere deltar aktivt i barnepass. De forteller også om muligheter de får i fritiden til reiser, konserter, samvær med venner, hobbyer og andre aktiviteter enn bare familie og jobb. Cannabis inkluderes i noen av disse fritidsaktivitetene, men for det meste er det knyttet til å drive med noe kreativt. Informantene forteller at cannabis lar dem gå dypere i et prosjekt, for eksempel når de jobber med ulike dataprogrammer, maler bilder eller hører på musikk. Kvinnene ser på livet der det er rom for lekenhet, også i voksen alder. Selv om man lever et konvensjonelt liv og har barn, trer man ut av den hverdagslige verden og åpner opp for lekenhet eller kreativ utfoldelse. Samtidig styres bruken innenfor rammen av overskuddsprosjektet av normer og regler. Kvinnene understreker at det er viktig å sette en grense, slik at ikke all den spontane fritiden de får blir brukt til å røyke cannabis.

Rettferdiggjøringer og nøytraliseringer

I det siste analysekapittelet tar jeg for meg den tredje av mine hovedproblemstillinger. Målet mitt har vært å avdekke hvordan mine informanter rettferdiggjør og nøytraliserer sin bruk av cannabis. Mange av mødrene fryktet barnevernet. Det som skremmer kvinnene mest er reaksjonene fra andre, fra folk som ifølge dem vet lite om rusmiddelet, og som kanskje ville stemplet dem som narkomane og uansvarlige. I analysen av nøytraliseringsteknikker i denne oppgaven, finner vi en rekke legitimeringer som ligner på det som kalles risikofornektelsesstrategier i nøytraliseringstradisjonen. Samtidig finner jeg at mine informanter anvender en rekke andre legitimeringer.

En av de mest gjennomgående måtene å legitimere sin bruk på blant mine informanter var å anvende nøytraliseringsteknikken “comparisons between risks”. Ingen av mine informanter ser på cannabis som et farligere rusmiddel enn det alkohol er, men enkelte av dem var mer negative til alkohol enn andre. Kvinnene sammenligner en type risiko med en annen velkjent risiko, i dette tilfelle med alkohol. Informantene var opptatt av å understreke at under påvirkningen av alkohol blir en mer aggressiv, destruktiv og bråkete, mens cannabis gjør en person rolig og fredelig. Alkohol ser kvinnene på som en “versting” i forhold til cannabis, men på den andre siden nevnes alkohol som et mer positivt referansepunkt når kvinnene vil vise at deres bruk av cannabis kan sammenlignes med moderat vindriking, der nytelse, heller enn overdrivelse av konsum, er viktig.

“Scapegoating” er den andre nøytraliseringsteknikken mine informanter anvender, og som er kjent fra tidligere forskning. Her trekker kvinnene et skille mellom seg selv som trygge brukere, og “dem” som er ukontrollerte brukere. Alle informanter har lik oppfatning av at det er urimelig at de kan karakteriseres som misbrukere. Kvinnene sier at de er klar over at problembrukere er mer synlige, og dermed bidrar dette til at det finnes stereotyper og tabuer blant folk i samfunnet som de ikke vil assosieres med. Barn gjør at kvinner føler at de må være mer påpasselige når de røyker, siden de kan risikere at folk overser dette skillet mellom kontrollert og ukontrollert bruk. Det er forskjell mellom en som røyker marihuana eller hasj en gang iblant, og hyppig bruk uten evnen til å mestre dette.

“Self-confidence” er den tredje av nøytraliseringsteknikkene kvinner bruker for å rettferdiggjøre røyking. Denne går ut på at kvinner understreker betydningen av å mestre sin bruk i forhold til det de anser som misbrukere, og som i motsetning til dem har mistet

kontrollen. Det gjennomgående i mitt materiale er at kvinner legger vekt på at de ikke er sårbare, slik at de ikke tåler cannabis. De mener derimot at de har høy grad av selvkontroll, og har lært å kjenne sine grenser.

En av legitimeringene som kan sies å være mer spesiell for mitt utvalg, er at noen av informantene forklarer, og dermed også rettferdiggjør bruk av cannabis med bakgrunn i religion. For informantene som er muslimer, er deres forståelse av cannabisrøyking preget av at alkohol er verre enn cannabis. De refererer til forbudet mot alkohol i islam. For dem oppstår det en spenning mellom loven som forbyr cannabis, og religionen som forbyr alkohol som i utgangspunktet er et lovlig rusmiddel. På denne måten kan de forsvare bruken av cannabis.

Den siste av legitimeringsmåtene jeg analyserer i det siste analysekapittelet, er noe ambivalent. På den ene siden handler det om informantenes ønske om å understreke at cannabisrøykere er “normale”, på den andre siden er informantene opptatt av å understreke at de er litt annerledes. Informantene kommer ofte med påstander om at “det er jo helt vanlige mennesker som røyker”. Likevel trekker de fram elementer fra det subkulturelle som det å røyke i et fellesskap, og å være opprørsk mot det konvensjonelle. På denne måten legitimerer de bruken av cannabis både ved å vise til at “alle røyker”, og gjennom å vise at de har en fascinasjon for annerledeshet.

6.2 Sammenhengen mellom normer, motiver og legitimeringer

I min masteroppgave undersøker jeg tre likestilte hovedproblemstillinger og er dermed inne på tre temaer knyttet til kvinners bruk av cannabis. Gjennom tre analysekapitler tar jeg for meg normer, motiver og legitimering. Likevel er det visse tråder som går på tvers av de tre kapitlene. Kvinner jeg har intervjuet lever et konvensjonelt liv, og de understreker et ønske om mer kontroll nå som de er voksne og har mer forpliktelser i sin hverdag. Gjennomgående så har jeg funnet at alle mine informanter er opptatt av å framstille seg selv som kontrollerte brukere. Det handler altså om å vise at man kan være mor og røyke cannabis samtidig, men det at man er mor er også med på å begrense og regulere bruken. Cannabisrøyking er som regel begrenset til fritiden og når man har fri fra barn. Det gjøres også på en kontrollert måte, og målet er ikke å “skeie helt ut”.

Behovet og ønsket om kontroll er avgjørende for å forstå mødres bruk av cannabis. Dette ser vi både i normene de forholder seg til når de røyker, motivene som ligger til grunn for bruken, og ikke minst hvordan mødrene legitimerer og nøytraliserer hasjrøyking. Det er kanskje mulig å si at informantene forholder seg “rasjonelt” til cannabis. Men til en viss grad er det også selve livssituasjonen som begrenser kvinnene. Samtidig kan familieliv og andre forpliktelser bidra til at man iblant opplever nedstemte perioder, stress og tap av energi, noe som kan påvirke ens grunner til å bruke cannabis.

Kvinner bruk kan i et slikt tilfelle ses i lys av underskuddsprosjektet. En ønsker å røyke marihuana eller hasj for å kunne sette ting i perspektiv og slappe av. Cannabis skal ikke være en utvei for å takle problemene, mener informantene, og man er nødt til å ha selvkontroll og begrense røykingen slik at en ikke utvikler problematisk bruk. Dette kan selvfølgelig også ses på som en måte å legitimere bruken på. Cannabisrøyking i tråd med underskuddsprosjektet kan dermed sies å stå nær nøytraliserings teknikken “self-confidence”. Kvinner ser ikke på seg selv som sårbare brukere, tross nedstemte perioder, og de tror ikke de kan utvikle avhengighet av rusmiddelet. Informantene ser på seg selv som personer som i høy grad har evnen til å mestre bruk av rusmidler. Dette går også tett sammen med nøytraliserings teknikken “scapegoating”, der informantene drar et skille mellom seg selv som kontrollerte brukere og “dem” som er i faresonen.

Samtidig har jeg intervjuet kvinner som røyker fordi at de opplever et overskudd av energi, og dermed ser jeg deres bruk i lys av det jeg definerer som et overskuddsprosjekt. Man røyker fordi man er spontan og har rom for lekenhet. Men når kvinner snakker om sine grunner innenfor rammen av dette overskuddsprosjektet, understreker disse også betydningen av regulerende normer, spesielt, som jeg tidligere har nevnt, et ønske om kontroll. For ikke å miste den spesielle rusopplevelsen cannabis kan gi når man blant annet jobber med noe kreativt, er det viktig å ikke overdrive bruken slik at man ikke mister evnen til å skape noe utover det hverdagslige under selve rusopplevelsen. Bruken innenfor rammen av overskuddsprosjektet kan også knyttes til spesielle nøytraliserings teknikker. Kvinner som har overskudd av energi og som bruker cannabis som et tilskudd i deres rom for lekenhet, ønsker å vise at de kan tillate seg å være opprørske uten at de likevel kan ses på som “unormale” og i faresonen til å utvikle problembruk. Mens informantene som har underskuddsprosjektet som sin overordnede grunn for røyking, er noe mer opptatt av å understreke det “normale” ved å bruke cannabis.

6.3 Spørsmål til videre forskning

Noen av spørsmålene til videre forskning kan blant annet være om cannabisrøyking blant fedre har samme mønstre og tendenser som blant mødre, eller er det mulig å finne andre normer, motiver og nøytraliserings teknikker blant menn?

Et annet spørsmål som kan undersøkes i en komparativ studie, er om klasseforskjeller har betydning for mødres cannabisrøyking. Slik jeg var inne på i diskusjonsdelen i kapittel 4, kan kvinners motiver ses på som et uttrykk for forskjeller i sosial kapital. Selv om jeg ikke gikk dypere inn i analysen av informantenes økonomiske og kulturelle kapital, kan det tenkes at dette også har betydning. Det kan være interessant å se på bruk av cannabis, spesielt blant mødre, i et klasseperspektiv.

En siste innfallsvinkel kan være å undersøke single mødre versus mødre med partnere. Hvilken betydning har dette for kvinners bruksmønstre? Røyker kvinner med partnere mindre enn de uten? Bruker de cannabis på en annen måte? I denne oppgaven fant jeg noen tendenser til at fedres deltakelse i barneomsorgen kan sies å være av betydning. Det kan for eksempel tenkes at jo mer likestilling det er i forholdet mellom mor og far, desto mer lener kvinners røykemotiver seg i retning av overskuddsprosjektet. Dette kunne vært interessant å studere videre.

Litteraturliste

- Album, Dag (1996): *Nære fremmede. Pasientkulturen i sykehus*. Tano.
- Becker, Howard S. (1963): *Outsiders: studies in the sociology of deviance*. London: Free Press of Glencoe.
- Bergmark, Karin H. (2001): "Kvinnor och alkohol", i Leissner, Tom og Hedin, Ulla-Carin (red.) (2001): *Könsperspektiv på missbruk*. Bjurner och Bruno AB.
- Bourdieu, Pierre (1987): "What Makes a Social Class? On The Theoretical and Practical Existence Of Groups", i *Berkeley Journal of Sociology* 32, 1987, s. 1–17.
- Bourdieu, Pierre (2006): "Habitus og livsstilenes rom", i *Agora* (1–2) 2006, s. 74–111. Aschehoug.
- Cromwell, Paul og Quint Thurman (2003): "The Devil Made Me Do It: Use of Neutralization by Shoplifters", *Deviant Behavior* 24: 535–50.
- Dalgarno, Phil og David Shewan (2005): "Reducing the risks of drug use: The case for set and setting". *Addiction Research and Theory*; June, 2005, 13 (3): 259–265. Taylor & Francis Group Ltd.
- Duckert, Fanny (2003): *Alkohol og livsstil. Strategier for moderasjon*. Seriti Forlag.
- Ellingsæter, Anne Lise (2009): *Vår tids moderne tider*. Universitetsforlaget.
- Fog, Jette (2004): *Med samtalen som utgangspunkt. Det kvalitative forskningsinterview*. Akademisk Forlag.
- Frønes, Ivar og Ragnhild Brusdal (2000): *På sporet av den nye tid. Kulturelle varsler for en nær fremtid*. Fagbokforlaget.
- Frønes, Ivar (2005): *Annerledeslandet. Om framtid og utviklingstrekk i Norge*. Gyldendal Akademisk.
- Furan, Martin (2006): "En måte å synes at livet er litt bedre". *En kvalitativ studie av rekreasjonell cannabisbruk*. Universitetet I Oslo.

- Goffman, Erving (1974): *Frame analysis: an essay on the organization of experience*. Harward University Press.
- Grønmo, Sigmund (2004): *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.
- Halvorsen, Knut (2008): *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Hammersley, Richard, Richard Jenkins og Marie Reid (2001): "Cannabis use and social identity". *Addiction Research and Theory*, 2001, Vol. 9, No. 2: 133–150. OPA (Overseas Publishers Association) N.V.
- Hathaway, Andrew D. (2004): "Cannabis users' informal rules for managing stigma and risk". *Deviant Behavior*, 25: 559–577. Taylor & Francis Inc.
- Hauge, Ragnar (2009): *Rus og rusmidler gjennom tidene*. Universitetsforlaget.
- Jacobsen, Dag Ingvar (2000): *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Høyskole Forlaget.
- Johannesen, Per Arne Tufte og Line Kristoffersen (2006): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 3. utgave. Abstrakt Forlag.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utgave. Gyldendal Akademisk.
- Nielsen, Harriet Bjerrum og Monica Rudberg (2006): *Moderne jenter*. Universitetsforlaget.
- Osborne, Geraint B. og Curtis Fogel (2008): "Understanding the Motivations for Recreational Marijuana Use Among Adult Canadians". *Substance Use & Misuse*, 43: 539–572. Informa Healthcare USA, Inc.
- Parker, Howard, Judith Aldridge og Fiona Measham (1998): *Illegal leisure. The normalization of adolescent recreational drug use*. Routledge.
- Pedersen, Willy (2006): *Bittersøtt. Ungdom, sosialisering, rusmidler*. Universitetsforlaget.

- Peretti-Watel, Patrick (2003): "Neutralization theory and the denial of risk: some evidence from cannabis use among French adolescents". *British Journal of Sociology* Vol. No. 54 Issue No. 1 ss. 21–42. Routledge Journals.
- Rödner, Sharon (2006): "Practicing Risk Control in a Socially Disapproved Area: Swedish Socially Integrated Drug Users and Their Perception of Risks". *Journal of Drug Issues*; Fall 2006; 36, 4. ProQuest Psychology Journals.
- Sandberg, Sveinung og Willy Pedersen (2006): *Gatekapital*. Universitetsforlaget.
- Sandberg, Sveinung og Willy Pedersen (2010): *Cannabiskultur*. Universitetsforlaget.
- Shiner, Michael (2009): *Drug Use and Social Change. The Distortion of History*. Palgrave Macmillan.
- Silverman, David (2001): *Interpreting qualitative data: methods for analysing talk, text and interaction*. Sage.
- Skog, Ole-Jørgen (2006): *Skam og skade: Noen avvikssosiologiske temaer*. Gyldendal Akademisk.
- Sykes, Gresham M. og David Matza (1957): "Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency". *American Sociological Review*, Vol. 22, No. 6 (Dec, 1957): 664–670.
- Thagaard, Tove (1998): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget.
- Vassenden, Anders og Therese Andrews (2007): "Snøballen som ikke ruller. Utvalgsproblemer i kvalitativ forskning". *Sosiologisk tidsskrift*, nr. 02 (2007).
- Widerberg, Karin (2001): *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Universitetsforlaget.
- Young, Jock (1971): *The drugtakers. The social meaning of drug use*. Paladin.
- Zinberg, Norman E. (1984): *Drug, Set and Setting. The Basis for Controlled Intoxicant Use*. Yale University Press.
- Aarseth, Helene (2008): "Selvskapingsromantikk i endring? Tokarrierefamiliens nye investeringsmekanisme", i *Sosiologi i dag*, nr. 4: 51–74.

Fra Internett

VG NETT, 11.10.2008: “Unge Venstre vil legalisere narkotika og bordeller”.

URL:<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/norsk-politikk/artikkel.php?artid=527112>

[Lesedato: 08.06.2011].

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven er 32 319.